

ประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี (คุณหญิงโม)
และสตรีแห่งภาคอีสาน

หอสมุดแห่งชาติ
เฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

สง่า กิตติศิริประพันธ์ วิสิชน์ บียะมาสิกุล

รวบรวม และ เรียบเรียง

พิมพ์ที่ อักษรเจริญทัศน์ แผนกการพิมพ์
■ 142 แพร่งสรรพศาสตร์ ถนนตะนาว พระนคร โทร. 214587 — 224505
■ นายสุทัศน์ เทวอักษร ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ. ศ. 2515

คำนำ

เมื่อประมาณ ๑๔๕ ปีล่วงมาแล้ว ไทยทั้งชาติได้พบกับความภาคภูมิใจอย่างสุดซึ้ง โดยได้มีโอกาสต้อนรับวีระสตรีท่านหนึ่งนามว่า "โม" ซึ่งต่อมาได้แต่งงานกับพระยาปลัดเมืองนครราชสีมา ชาวเมืองจึงเรียกท่านว่า "คุณหญิงโม" เมื่อพุทธศักราช ๒๓๖๙ คุณหญิงโมได้ประกอบวีรกรรมอย่างห้าวหาญจนได้รับการสถาปนาขึ้นเป็น "ท้าวสุรนารี" ข้าพเจ้าได้ใช้ความพากเพียรค้นคว้าประวัติวีรกรรมของท่าน และสาวทองเหลือ จัดพิมพ์ขึ้น เพื่อเผยแพร่เกียรติคุณ หากจะมีการบกพร่อง หรือผิดพลาดประการใด ผู้รวบรวมขอน้อมรับคำติชมนั้นด้วยความคารวะ ขอตั้งสัจอธิษฐานจากใจจริงว่า "กุศลใดอันเกิดจากหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าขอน้อมอุทิศแด่ดวงวิญญาณของท่านท้าวสุรนารี สาวทองเหลือ และดวงวิญญาณของผู้กล้าหาญที่พลีชีพ ณ ทุ่งสัมฤทธิ์ เมื่อ ๑๔๕ ปีมาแล้ว ด้วยใจบริสุทธิ์"

สง่า กิตติศิริประพันธ์
วิสิษน์ บียะมาสิกุล

๑ มกราคม ๒๕๑๕

เรื่องในเล่ม

1. ปรารมภ์
2. สตุติสตรีนักรบ
3. บูชานุสติ
4. มารชราชสีมา
5. ราชสีมาในอดีต

กบฏบุญกว้าง

ทัพนครราชสีมาช่วยรักษากรุงศรีอยุธยา

กรมหมื่นเทพพิพิธครองเมืองนครราชสีมา

ทัพเมืองนครราชสีมาปราบกบฏเวียงจันทน์

ทรงดำริตั้งนครราชสีมาเป็นราชธานีที่ 2

ทัพเมืองนครราชสีมาปราบโจรฮ่อ

กบฏพระองค์เจ้าบวรเดช

นายศิลา วงศ์สิน ก่อจารจุด

6. ราชสีมาในปัจจุบัน

ประวัติอำเภอเมืองนครราชสีมา

ประวัติอำเภอโชคชัย

คำสั่งให้ประหารนายศิลา วงศ์สิน

คำแถลงการณ์เรื่องสั่งให้ประหาร

7. ประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี

การสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ครั้งที่ 1

การสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ครั้งที่ 2

การสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ครั้งที่ 3

8. บัจฉิมลิขิต

9. สาวทองเหลือเจ้าแม่แห่งทุ่งสัมฤทธิ์

10. ด้วยความอุปการะคุณ

ปรารมภ์

เมื่อเกือบ ๑๒๐ ปีล่วงมา หรือเมื่อ พุทธศักราช ๒๓๖๗ ประเทศไทยได้มีโอกาสต้อนรับวีรสตรีท่านหนึ่งทางภาคอิสาณของประเทศไทยคือ "นครราชสีมา" ดินแดนที่เต็มไปด้วยยอดนักรบที่ไม่เคยรู้จักคำว่า "แพ้" มาตลอดเวลาเป็นพัน ๆ ปี หรือจากยุค "โคตบูร" หรือ "ฟูนัน" จนถึงยุคโคราช หรือ นครราชสีมา เข้ามาแทนที่ วีรสตรีท่านนั้นคือ "คุณหญิงโม" ซึ่งต่อมาได้รับสถาปนาฐานันดรศักดิ์ขึ้นเป็น "ท้าวสุรนารี" จากวีรกรรมของท่าน ณ ทุ่งสัมฤทธิ์ แขวงเมืองพิมาย ด้วยการนำขบวนการกู้อิสสระภาพกลุ่มน้อย ในมือมีแต่เพียงหอกดาบ หลาว แหลน เข้าตลุมบอนกับกองทัพของเจ้าอนุวงศ์แห่งนครเวียงจันทน์ ซึ่งมีกำลังพลเรือนหมื่น พร้อมสรรพไปด้วยศาสตราวุธอันทันสมัยในสมัยนั้น อาทิเช่น "ปืนเพลิง" ซึ่งนับว่ามีอานุภาพร้ายแรงมาก แต่ในที่สุดท่านก็สามารถเอาชนะกองทัพมหึมานั้นได้อย่างปาฏิหาริย์

ข้าพเจ้าได้ติดตามค้นคว้าชีวะประวัติของท่านด้วยความสนใจมาเป็นเวลานาน เพราะการที่จะมีผู้วิเศษจุติมาสู่มนุษย์โลกเพื่อปราบยุคเข็ญแต่ละท่านนั้นมีไม่บ่อยนัก และมีปณิธานอันแน่วแน่ว่าจะจัดพิมพ์เป็นเล่มพิเศษนำออกเผยแพร่เพื่อเป็นการเทอดเกียรติคุณของท่าน ในที่สุดความเพียรพยายามของข้าพเจ้าก็สำเร็จเป็นรูปเล่มดังที่ท่านได้ถืออยู่ในมือขณะนี้ ข้าพเจ้าพยายามอย่างยิ่งที่จะให้สมบูรณ์ด้วยสาระ แต่ก็เป็นที่เสียใจเพราะปรากฏว่าหนังสือเล่มนี้ยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร เพราะหลักฐานต่าง ๆ ที่จะนำมาอ้างอิงหาได้ยากยิ่ง แต่มาคิดว่าหากจะให้สมบูรณ์จริง ๆ หนังสือเล่มนี้ก็คงจะไม่มีโอกาสออกมาสู่สายตาของท่านผู้อ่าน

ถึงอย่างไรก็ดี ข้าพเจ้าก็พร้อมเสมอที่จะน้อมรับคำติชมและข้อบกพร่องจากท่านผู้ปรารถนาดี และหากท่านผู้ใดมีประวัติที่ถูกต้องสมบูรณ์ความก็ขอให้ความสว่างแก่ข้าพเจ้าบ้าง ถึงกระนั้นก็ดี ยังหวังอยู่เสมอว่าจะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านตามสมควร

ห้องสมุดประชาชน นครราชสีมา

๑ มกราคม ๒๕๑๕

สง่า กิตติศิรประพันธ์

คำเริงสดุดี สตรีไทยนักรบ

ท้านท้าวสุรนารี

(คุณหญิงโม)

เพราะเป็นนางนายทัพกล้า เกรียงญาญ
ชักฝ่ายหญิงชายทหาร เหิมแกล้ว
สมดั่งประดังผลาญ ลาวล่า ประลัยแฮ
เมื่อมั่นขวัญไทยแผ้ว ผึ่งหล้า ฉ่ำเฉลิม
เผยเพิ่มพีระศักดิ์ก้อง โลกี
ท่านท้าวสุรนารี โปรดตั้ง
เป็นเยี่ยงสตรีศรี อยุธเยศ แม่เฮย
ชื่อดับเกียรติศัพท์ยั้ง อยู่ช้า ชวนถวิล
เกิดเป็นไทยชายหญิงไม่นึ่งขลาด แสนสมัครรักชาติศาสนา
กตัญญูสู้ตายถวายชีวา ต่อเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินสิ้นทุกคน
งานสบายปล่อยชายเป็นนายทหาร ครั้นเกิดศึกเสือเมื่อขัดสน
พวกผู้หญิงใช่จะทิ้งนิ่งอับจน ต่างออกขวนขวายช่วยม้วยไม่กลัว

บูชานุสสติ

ข้าพเจ้าขอเชิญชวนท่านทั้งหลาย แผ่ส่วนกุศลถึงดวงวิญญาณของท่านท้าวสุรนารี และแผ่ส่วนกุศลถึงดวงวิญญาณของสาวทองเหลือ ตลอดถึงดวงวิญญาณของชาวนครราชสีมาที่เสียชีวิตในครั้งนั้น หากท่านจะสถิตย์อยู่สวรรค์วิมานชั้นใดก็ขอจงเป็นสุข เป็นสุข เถิด และให้อานุภาพของท่านวีรสตรีทั้งสองจงดลบันดาลให้เราชาวนครราชสีมา และชาวไทยทั้งชาติ มีความรัก ความสามัคคี และจงรักภักดีต่อประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ พระบรมราชินีนารถ และรัฐธรรมนูญชั่วกาลนาน.

เฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

มาร์ชราชสีมา

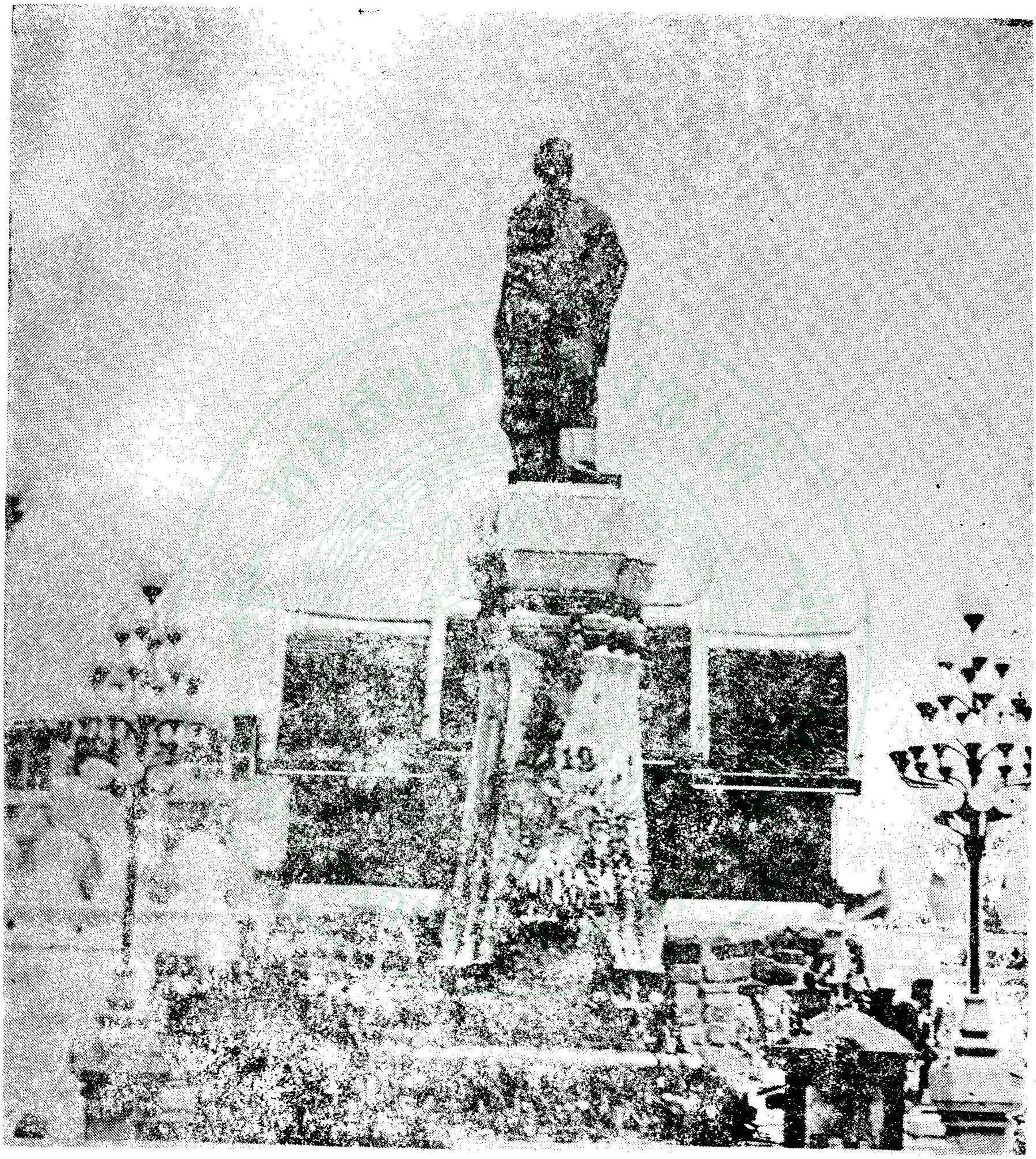
ราชสีมาเหมือนดังศิลา ที่ก่อกำแพง สยามจะเรือง
กระเดื่องเดชแรง ด้วยมีกำแพงคือนครราชสีมา.....

ชาวนครราชสีมา แต่โบราณ เหี้ยมฮึกกล้าหาญ
ยิ่งนักหนา ศึกเหนือใต้ข้างไหนมา เลือดราชสีมาไม่แพ้ใคร
สร้อย.....

ท่านวีรสตรี ท้าวสุรนารี ผู้เป็นใหญ่ กล้าหาญยอดยิ่ง
ผู้หญิงไทย มิ่งขวัญธงชัยของเมืองเรา.....
สร้อย.....

มาเถอะเรา ชาวนครราชสีมาหน้าเดินรีบมาสู้
กับเขา หากศัตรูไม่เกรง ข่มเหงเรา สู้เขาสู้กันอย่าพรั่นใจ.....
สร้อย.....

(ประพันธ์โดย หลวงวิจิตรวาทการ)

ปูชา จ ปูชนียานํ เอตมฺ มงฺคลมุตฺตมํ

การบูชาบุคคลที่ควรบูชา เป็นมงคลอันอุดม

อธิษฐาน

ขันชื่อไทยใจกล้าใครอย่าหมิ่น
รัตนโกสินทร์เอกอมรนครสยาม
รวยสตรีสีห์ส่ำกล้าสงคราม
ชั้นหญิงไทยไม่คร้ามต่อความตาย

ฤทธิ์รักชาติศาสนามหากษัตริย์
โสมมนัสมอบชีวาบูชาถวาย
ขอพระวงศจักรนรนัตราย
เป็นเจ้านายนิรันดรสมพร เทอญ

โปรดเข้าสู่สารคดีพิเศษ

ประวัติวีรกรรม

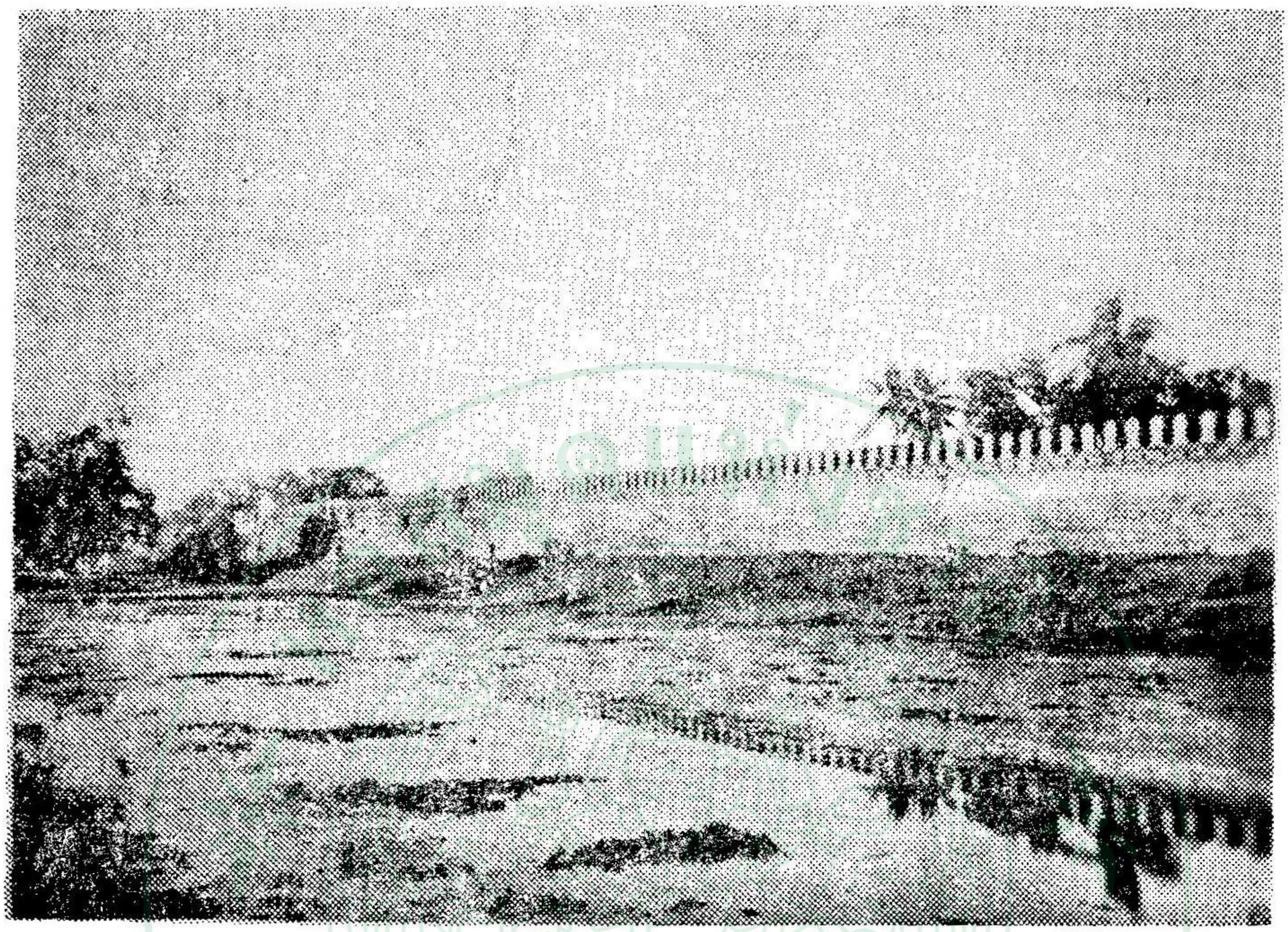
ท้าวสุรนารี (คุณหญิงโม)

และ

สาวทองเหลือ (เจ้าแม่แห่งทุ่งสัมฤทธิ์)

วีรสตรีภาคอีสาน

ดังต่อไปนี้

นครราชสีมาเมื่อครั้งอดีต

รอบตัวเมืองจะมองเห็นแนวกำแพงยาวเหยียด เป็นสัญญลักษณ์แห่งเมืองนักสู้ ซ้ายสุดท่านจะมองเห็นประตูชุมพล ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นที่ศักดิสิทธิประดิษฐานอนุสาวรีย์ วีรสตรีผู้กล้าหาญแห่งภาคอีสาน ความยาวของกำแพงรวม ทั้งสี่ด้านประมาณ ๕,๒๑๙ เมตร มีใบเสมา ๔,๓๐๒ ใบ มีบ่อมลับแลกำบังประตูเมือง ๕ บ่อม มีคูกว้างและลึกล้อมรอบทั้ง ๔ ทิศ ภายในกำแพงเมืองมีวัดอยู่ ๖ วัดคือ วัดกลาง วัดอิสาน วัดบรพ วัดสระแก้ว วัดบึง และวัดพยัพ เมืองนครราชสีมาเมื่อสร้างเสร็จก็เป็นเมืองหน้าศึกอันสำคัญทันที ได้รับสถาปนาขึ้นเป็นหัวเมืองชั้นเอก ผู้ครองนครมีบรรดาศักดิ์ชั้นเจ้าพระยา เคยมีช้างเผือกมาสู่เมือง หลักฝังช้างเผือกยังมีปรากฏที่ถนนฝั่งคูเมืองทางทิศเหนือจนบัดนี้

ประวัตินครราชสีมา

นครราชสีมาดินแดนแห่งที่ราบสูงที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เคย ทรงดำริจะตั้งเป็นราชธานีที่ ๒ และเป็นแห่งแรกที่ทางรถไฟจากนครหลวง เชื่อมไปถึง เมื่อหวนถึงราชสีมาในอดีต เราพอจะกล่าวได้อย่างภาคภูมิใจ ว่า ราชสีมาเป็นเมืองโบราณเมืองหนึ่งในดินแดนแหลมทอง.....

แผ่นดินที่ตั้งเมืองนครราชสีมามาบัดนี้เป็นแคว้นดั้งเดิมมีชื่อเรียกใน สมัย โบราณว่า "โคตบูร" มีทิวเขาบรรทัดเป็นกำแพงกั้นล้อมรอบ ไทยเราตั้งนามตรง ทางรถไฟข้ามว่า "ดงพระยาไฟ" คือหมายถึงภูเขาที่ซับซ้อน มีไข้ป่าชุกชุม ซึ่งได้ทำ สายชีวิตบุคคลที่ผ่านไปมาแล้วมากมาย จึงได้นามตามความรุนแรงของไข้ป่า และผีป่า ว่าดงพระยาไฟ โคตบูรเป็นแคว้นเก่าแคว้นหนึ่ง จึงเรียกแคว้นนี้ว่า "ฟูนัน" มีเมือง "นครพนม" เป็นราชธานี มีความเจริญที่สุด มีกองทัพอันสามารถ มีโรงพยาบาล มีวัดวาอาราม เพราะได้รับอารยธรรมจากอินเดีย

พ.ศ. ๑๑๐๐ โคตบูรเริ่มเสื่อมอำนาจลงเป็นลำดับ กำลังก็อ่อนแอจนถึงกับ เกิดกบฏรบพุ่งกันเองภายในบ้านเมือง เป็นโอกาสให้ขอมขยายอาณาเขตรุกโคตบูรเข้า มาเป็นลำดับ และในที่สุดเมื่อ พ.ศ. ๑๑๓๓ ขอมก็เข้าครอบครองแผ่นดินโคตบูร ได้ทั้ง หมด โคตบูรซึ่งเป็นแคว้นที่รุ่งเรืองมาแต่โบราณกาลก็ขึ้นแก่ขอมตั้งแต่นั้นมาโดยรวบ รวมเข้ากับประเทศกัมพูชา ประเทศกัมพูชาได้สร้างถนนให้มีคมนาคมติดต่อถึงกันได้ สะดวก ถนนนี้ยังเหลืออยู่เป็นทางตราบเท่าทุกวันนี้

เมืองโคราชนี้เมื่อสันฐานจากการสร้างขึ้นคือได้สร้างในสมัยขอมเป็นใหญ่ แล้ว ก็จะเห็นได้ว่านามโคราชนี้ได้มาจากขอม คือขอมตั้งขึ้น เช่นเดียวกับได้สร้าง เมือง "นครธม" แล้วเรียก "อังคอธม" และสร้างนครวัดเรียก "อังคอวัด" คำว่า "อังคอ" ไทยเรามาออกเสียงในสมัยหลังว่า "นคร" แล้วเรียกอังคอธม ว่านครธม และเรียก อังคอวัดว่านครวัด แต่คำว่า "อังคอราช" เราเรียกเพี้ยนอังคอเป็น "โค" เลยกลายเป็น

"โคราช" การเพี้ยนเช่นนี้อาจเพี้ยนให้เข้ากับชื่อเดิมของแคว้นนี้ ซึ่งมีนามมาจาก "โคตบูร" ซึ่งใช้คำ "โค" นำหน้าก็ได้ จึงเรียกเมืองใหม่ว่า "โคราช" แทนที่จะใช้ว่า "นครราช"

ต่อมาถึงสมัยสุโขทัยเป็นราชธานีของสยามประเทศ ในพ.ศ. ๑๘๒๐ พระเจ้ารามคำแหงได้ขึ้นครองราชสมบัติ เป็นรัชกาลที่ ๓ ได้แผ่ราชอาณาจักรสยามไปทุกทิศ ทิศเหนือครอบแคว้นหลวงพระบาง เวียงจันทน์และอุดร ทิศใต้ตลอดแหลมมลายู แต่ปรากฏว่าพระรามคำแหง ก็ไม่สามารถแผ่อำนาจครอบแคว้นโคตบูรไว้ในอำนาจของพระองค์ ซึ่งสันนิษฐานว่าโคตบูรแข็งแรงอยู่ ความแข็งแรงของแคว้นนครราชสีมาในยุคยังเป็นโคตบูรมิใช่แต่จะแสดงให้เห็นเป็นที่เกรงขามของต่างแคว้นดังกล่าวมาแล้วก็หาไม่ แม้จะมีเมืองอื่นรุกล้ำเข้ามาจนถึงกับเข้าตีโคตบูรแพ้ไปก็ดี เมืองที่ได้รับชัย-ชนะนั้นก็ไม่สามารถจะปกครองโคตบูร ดังเช่นในราว พ.ศ. ๑๙๐๐ พระเจ้าฟ้างุ้ม ผู้ปกครองกรุงรัตนาคนหุตรานช้างร่มขาว (หลวงพระบาง) ได้ยกทัพล่วงล้ำเข้ามาตีโคตบูร คำเล่าว่าได้ทำลาย ยอดปราสาทหินพิมายหักดังปรากฏอยู่บัดนี้ แต่ปรากฏว่าโคตบูรหาได้เสียอำนาจแก่พระเจ้าฟ้างุ้มไม่

ต่อมากรุงสุโขทัยเริ่มเสื่อมอำนาจ พระเจ้าอู่ทองได้สร้างกรุงศรีอยุธยาขึ้นเป็นราชธานีของสยามฝ่ายใต้ พระเจ้าอู่ทองเริ่มแผ่อำนาจ พระเจ้าเลอไทแห่งกรุงสุโขทัยซึ่งกำลังหาทางตัดกำลังอยู่โดยหวังโคตบูร ฝ่ายกัมพูชาขณะนี้ พระบรมนิพันธบดผู้ปกครองนครธม ซึ่งได้เป็นไมตรีกับพระเจ้าอู่ทองอยู่นั้นทิวงคตลง พระบรมลำพงษ์ได้ครองราชต่อมา พระเจ้าเลอไทเห็นเป็นโอกาสจึงทำไมตรีกับพระบรมลำพงษ์ ยุให้พระบรมลำพงษ์เลิกไมตรีกับอยุธยา ขอมจึงตัดขาดจากอยุธยา พระเจ้าอู่ทองเห็นขอมเป็นเช่นนั้นจึงได้ยกกองทัพไปตีนครธม ระดมทัพถึงสองกองทัพ จึงตีนครธมได้ใน พ.ศ. ๑๘๙๕ ตั้งแต่นั้นมาโคตบูรก็ขึ้นต่อกรุงศรีอยุธยา และเริ่มร่วมเข้าแคว้นสยามเป็นต้นมา แต่ในการที่โคตบูรตกเป็นของกรุงศรีอยุธยาในครั้งนี้ สันนิษฐานว่าเป็นของกรุงศรีอยุธยา เพียงเมืองโคราชและเมืองเสมาเท่านั้น ซึ่งแสดงว่าหาได้แพ้เด็ดขาดไม่ ปรากฏว่าในแผ่นดินกรุงศรีอยุธยา กษัตริย์องค์ต่อมาก็ได้รบพุ่งกันหลายครั้งหลายคราว.

พุทธศักราช ๒๑๙๙—๒๒๓๑ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช โปรดให้สร้างเมืองสำคัญที่อยู่ชายแดนให้มีป้อมปราการสำหรับป้องกันรักษาเมือง หลายเมือง เช่น เมืองนครศรีธรรมราช เมืองพิษณุโลก เมืองเพชรบูรณ์ เป็นต้น จึงให้ย้ายเมืองที่ตำบลโคราช อำเภอสูงเนิน มาสร้างเป็นเมืองมีป้อมปราการ และมีคูเมืองล้อมรอบในที่ซึ่งปัจจบัน แล้วเอานามเมืองเสมา กับ เมืองโคราฆประ มาผกเป็นนามเมืองใหม่เรียกว่า เมืองนครราชสีมา ที่อยู่มาจนบัดนี้ แต่คนทั้งหลายนิยมเรียกว่า เมืองโคราช เมืองนครราชสีมาที่สร้างขึ้นมาใหม่นี้ นายช่างชาวฝรั่งเป็นผู้ออกแบบวางผังเมือง แต่ฝรั่งที่ว่าจะเป็นชาติฝรั่งเศส หรือชาติใด หาผู้ยืนยันแน่นอนไม่ได้

เมืองนครราชสีมา นอกจากจะได้มีการวางผังเมืองอย่างถูกต้องมาแต่สมัยโน้นแล้ว ความมุ่งหมายในการสร้างขึ้น ยังต้องการให้เป็นเมืองหน้าด่าน จึงต้องมีค่ายคูประตูหอรบพร้อมสรรพ ศักดิ์ฐานะของเมืองก็มีความสำคัญเสมอเมืองเอก

ตัวเมืองนครราชสีมา มีรูปลักษณะเป็นกลองไชยเภรี มีกำแพงโดยรอบยาวประมาณ ๕,๒๑๘ เมตร เนื้อที่ภายในกำแพง ๑,๐๐๐ ไร่ มีใบเสมาเรียงรายตลอดรอบกำแพงเมือง ๔,๓๐๒ ใบ มีป้อมตามกำแพงเมือง ๑๕ ป้อม ประตูเมือง ๔ ประตู สร้างด้วยศิลาแลง ตั้งชื่อไว้ต่าง ๆ กัน ดังต่อไปนี้

ทางทิศเหนือ ชื่อประตูพลแสน นัยหนึ่งเรียกประตูน้ำ

ทางทิศใต้ ชื่อประตูไชยณรงค์ นัยหนึ่งเรียกว่าประตูผี

ทางทิศตะวันออก ชื่อประตูพลล้าน นัยหนึ่งเรียกว่าประตูตะวันออก

ทางทิศตะวันตก ชื่อประตูชุมพล

ประตูทุกแห่งมีหอรักษาการอยู่ข้างบนทำเป็นรูปเรือน หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา มีช่อฟ้ากระจังและนาคสะดุ้ง เหมือนกันทุกแห่ง แต่ทั้งกำแพงก็ดี ประตูต่าง ๆ ก็ดีถูกทำลายวายวอดลงหมดสิ้น คงเหลือไว้พอให้คนรุ่นหลังได้เห็นอยู่ก็คือประตูชุมพล ซึ่งกรมศิลปากรได้ขึ้นบัญชีสงวนรักษาไว้เป็นโบราณสถาน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพเล่าถึงตำนานเมืองว่า ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ เมืองนครราชสีมา มีเมืองขึ้น ๕ เมือง คือเมืองนครจันทึก อยู่ทางทิศตะวันตกเมือง ๑ เมืองชัยภูมิ อยู่ทางทิศเหนือเมือง ๑ เมืองพิมาย อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือเมือง ๑ เมืองบุรีรัมย์ อยู่ทางทิศตะวันออกเมือง ๑ เมืองนางรอง อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เมือง ๑ ต่อมาตั้งเมืองขึ้นอีก ๙ เมือง คือทางทิศเหนือ ตั้งเมืองบำเหน็จณรงค์ ๑ เมืองจตุรัส ๑ เมืองเกษตรสมบูรณ์ ๑ เมืองภูเขียว ๑ เมืองชนบท ๑ รวม ๕ เมือง ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือตั้งเมืองพุทไธสง ๑ ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ตั้งเมืองประโคนชัย ๑ เมืองรัตนบุรี ๑ ทางทิศใต้ตั้งเมืองปักธงไชย ๑ เมืองนครราชสีมาจึงมีเมืองขึ้นรวม ๑๔ เมืองด้วยกัน เมื่อสร้างเมืองใหม่ในครั้งนั้น สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงเลือกสรรข้าราชการที่เป็นคนดีมีความสำคัญออกไปปกครอง ปรากฏว่าได้เลือกสรรโปรดให้พระยายมราช (สังข์) ไปครองเมืองนครราชสีมา พร้อมกันก็โปรดให้พระยารามเดชาไปครองเมืองนครศรีธรรมราช ส่วนเมืองอื่นหาปรากฏนามผู้ไปครองไม่ ครั้นเมื่อสมเด็จพระนารายณ์สวรรคตเมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๑ พระเพทราชาได้ราชสมบัติ เมืองนครราชสีมา กับเมืองนครศรีธรรมราชแข็งเมือง กองทัพกรุงศรีอยุธยาลงมาปราบ พระยายมราชออกต่อสู้จนตัวตายในทัรบ เมื่อกองทัพเมืองหลวงตีนครราชสีมาได้ก็กวาดต้อนผู้คนและเก็บเครื่องศาสตราอาวุธซึ่งมีไว้สำหรับรักษาเมืองนำมาเสียโดยมาก โดยหวังจะมิให้มีผู้คิดแข็งเมืองได้อีก ต่อมาในรัชกาลนั้นเอง มีลาวชาวหัวเมืองตะวันออกคนหนึ่ง ชื่อบุญกว้าง ตั้งตัวเป็นผู้วิเศษ กับพรรคพวกเพียง ๒๘ คน กล้าเข้ามาถึงเมืองนครราชสีมา พักอยู่ที่ศาลาแห่งหนึ่งข้างนอกเมือง แล้วให้พระยานครราชสีมาคนใหม่ออกไป พระยานครราชสีมาขี่ช้างออกไปเพื่อหวังจะไปจับ ครั้นถูกอ้ายบุญกว้างขู่พระยานครราชสีมากลับครั่นคร้าม เลยยอมเข้าเป็นพรรคพวกอ้ายบุญกว้าง แล้วลวงให้ยกลงมาตั้งซ่องสุมผู้คนที่เมืองลพบุรี พระยานครราชสีมาเป็นไส้ศึกอยู่จนกองทัพกรุงฯ ยกขึ้นไปถึง จึงจับตัวอ้ายบุญกว้างกับพรรคพวกได้

เห็นจะเป็นเพราะที่เกิดเหตุคราวนั้น ประกอบกับที่เหตุการณ์ในกรุง ฯ เป็นปกติสิ้นเสี้ยนหนามแล้ว จึงกลับตั้งกำลังทหารขึ้นที่เมืองนครราชสีมาดังแต่ก่อน ต่อมาปรากฏในหนังสือพระราชพงศาวดารว่า เจ้าเมืองหลวงพระบางยกกองทัพมาตีเมืองเวียงจันทน์ เมืองเวียงจันทน์ขอให้กรุงศรีอยุธยาช่วย จึงโปรดให้พระยาสระบุรีเป็นนายทัพหน้าให้พระยานครราชสีมาเป็นแม่ทัพใหญ่ ยกขึ้นไปช่วยเมืองเวียงจันทน์ กองทัพยกขึ้นไปถึง พวกเมืองหลวงพระบางก็ยำเกรงเลิกทัพกลับไป หาต้องรบพุ่งไม่ แต่นี้ไปก็ไม่ปรากฏเรื่องเมืองนครราชสีมาในหนังสือพระราชพงศาวดาร จนแผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ เมื่อพม่ามาตีกรุงศรีอยุธยาครั้งหลัง ปรากฏว่า เกณฑ์กองทัพเมืองนครราชสีมาลงมาช่วยป้องกันรักษากรุง ฯ เดิมให้ตั้งค่ายอยู่ที่วัดเจดีย์ข้างใต้เพนียด แล้วให้พระยารัตนาธิเบศร์ คุมลงมาเมืองธนบุรี ครั้นกองทัพพม่ายกมาจากเมืองสมุทรสงคราม เมื่อเดือน ๑๐ ปีระกา พ.ศ. ๒๓๐๘ พระยารัตนาธิเบศร์หนีกลับขึ้นไปกรุง ฯ กองทัพของนครราชสีมาเห็นนายทัพไม่ต่อสู้ข้าศึก ก็พากันยกกลับไปบ้านเมือง หาได้รบพุ่งกับพม่าไม่ ต่อมาเมื่อพม่ากำลังตั้งล้อมพระนครศรีอยุธยา ในปีจอ พ.ศ. ๒๓๐๙ มีเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองนครราชสีมาอีกตอนหนึ่ง เหตุด้วยกรมหมื่นเทพพิพิธ ซึ่งเป็นโทษต้องเนรเทศไปอยู่ ณ เมืองจันทบุรี ชักชวนพวกชาวเมืองชายทะเลทางตะวันออกเป็นกองทัพมาหวังจะมารบกับพม่าแก้กรุงศรีอยุธยา กรมหมื่นเทพพิพิธมาถึงเมืองปราจีนบุรี ให้กองทัพหน้ามาตั้งที่ปากน้ำโยธกา แขวงจังหวัดนครนายก พม่ายกไปตีกองทัพหน้าแตก กรมหมื่นเทพพิพิธเห็นจะสู้พม่าไม่ได้ก็เลยขึ้นไปทางแขวงเมืองนครราชสีมา ไปตั้งอยู่ที่ด่านโคพระยา พระพิบูลสงคราม ผู้ว่าราชการจังหวัดเมืองนครนายกกับหลวงนรินทร์ ไปตั้งอยู่ที่เมืองนครจันท์กองหนึ่ง กรมหมื่นเทพพิพิธคิดจะชักชวนพระยานครราชสีมาให้เกณฑ์กองทัพลงมารบพม่า แต่พระยานครราชสีมาคนนั้นเป็นอริอยู่กับพระพิบูลสงคราม ผู้ว่าราชการจังหวัดนครนายกแต่งคนร้ายให้มาลอบฆ่าพระพิบูลสงครามกับหลวงนรินทร์เสีย กรมหมื่นเทพพิพิธจึงได้ลอบไปฆ่าพระนครราชสีมาเสียบ้าง แล้วไปตั้งกองทัพอยู่ในเมืองนครราชสีมา ขณะนั้นหลวงแพ่งน้องพระยานครราชสีมาหนีไปยังเมืองพิมาย ไปเกณฑ์คนยกไปเป็นกองทัพมาจับ

กรมหมื่นเทพพิพิธได้จะให้ปลงพระชนม์เสีย แต่พระพิมายไม่เห็นชอบด้วย ขอเอากรมหมื่นเทพพิพิธไปคุมตัวไว้ที่เมืองพิมาย ครั้นกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า เมื่อวันอังคาร ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๕ ปีกุน พ.ศ. ๒๓๑๐ สิ้นราชวงศ์ที่จะครองพระราชอาณาจักร บ้านเมืองเกิดจลาจล ผู้มีกำลังผีมือหวังจะเป็นใหญ่ในประเทศไทยต่อไป ก็คิดตั้งตัวขึ้นเป็นเจ้ามีรวมด้วยกัน ๕ พรรค คือ

พรรคที่ ๑ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ครั้งยังเป็นพระยาวชิรปราการ เจ้าเมืองกำแพงเพชร ลงไปตั้งตัวเป็นใหญ่อยู่ที่เมืองจันทบุรี มีหัวเมืองอยู่ในอำนาจตั้งแต่ชายแดนกรุงกัมพูชาขึ้นมาจนถึงเมืองชลบุรี และต่อมาข้างขึ้นเดือน ๑๒ ปีกุน พ.ศ. ๒๓๑๐ ได้ยกกองทัพเรือขึ้นไปโจมตีกองทัพพม่าซึ่งรักษาเมืองธนบุรี กับค่ายโพธิ์สามต้นที่พระนครศรีอยุธยา พม่าพ่ายแพ้จนหมดสิ้น แล้วปราบดาภิเษกเป็นกษัตริย์ตั้งเมืองธนบุรีเป็นราชธานี

พรรคที่ ๒ เจ้าพระยาพิษณุโลก (เรือง) ตั้งตัวเป็นใหญ่ที่เมืองพิษณุโลก มีอำนาจปกครองตั้งแต่เมืองพิชัยลงมาถึงเมืองนครสวรรค์

พรรคที่ ๓ พระสังฆราชา (เรือน) อยู่ที่วัดพระฝาง เมืองสวางคบุรี (ปัจจุบันเป็นอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์) ตั้งตัวเป็นใหญ่ขึ้นทั้งยังอยู่ในสมณเพศ เรียกกันว่า เจ้าพระฝาง มีอำนาจปกครองหัวเมืองที่อยู่ข้างเหนือเมืองพิชัย และติดต่อกับแดนเมืองแพร่ เมืองน่าน เมืองหลวงพระบาง

พรรคที่ ๔ พระปลัด (เข้าใจกันว่าชื่อหนู) ผู้รั้งเมืองนครศรีธรรมราช ตั้งตัวเป็นใหญ่ที่เมืองนครศรีธรรมราช เรียกกันว่าเจ้านคร มีอำนาจปกครองหัวเมืองที่ติดต่อกับชายแดนมลายูขึ้นมาจนเมืองชุมพร

พรรคที่ ๕ กรมหมื่นเทพพิพิธ ซึ่งพระยาพิมายคุมไว้ที่เมืองพิมาย และยกขึ้นเป็นใหญ่ ณ ที่เมืองนั้น เรียกว่าเจ้าพิมาย มีอำนาจหน้าที่ปกครองตลอดอาณาเขตของนครราชสีมา เช่น เมืองจันทึก บักธงไชย บุรีรัมย์ พุทธไธสง ชัยภูมิ และภูเขียว เป็นต้น

บัดนี้โคตบูรได้จมหายไปแล้วนครราชสีมาได้ทับโคตบูรลงไป กลายเป็นชนชาติใหญ่ เป็นชนชาติไทยของสยามสีมา เนื่องจากชนชาวนครราชสีมา มีเชื้อชาติที่เจริญและเป็นนักรบมาแล้วแต่อดีต ฉะนั้นภายหลังที่ได้ตั้งเมืองใหม่ ๆ ก็มีกำลังเข้มแข็ง ดังจะเห็นได้จากเมื่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงตั้งพระยายมราช "สังข์" ให้ขึ้นครองนครราชสีมาเป็นปฐมนั้น นครราชสีมาก็กลายเป็นเมืองใหม่ มีเมืองขึ้นถึงห้าเมืองคือ

๑. นครจันทึก
๒. ไชยภูมิ
๓. พิมาย
๔. บุรีรัมย์
๕. นางรอง

และได้ขยายอาณาเขตออกไปเรื่อย ๆ ซึ่งในที่สุดได้ขยายเมืองขึ้นอีก ๙ เมือง คือ

๑. จตุรัส
๒. เกษตสมบูรณ์
๓. ภูเขียว
๔. ชนบท
๕. พุทไธสง
๖. ประโคนชัย
๗. รัตนบุรี
๘. ปักธงไชย
๙. โชคชัย

นครราชสีมาจึง มีเมืองขึ้นรวมเป็น ๑๔ เมือง เข้มแข็งและมั่นคงพอที่จะต้านศึกให้แตกถอยได้ทีเดียว

หอสมุดแห่งชาติ วิทยาลัยครูพระนครเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

ต่อมา พ.ศ. ๒๒๓๑ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชสวรรคต สมเด็จพระเพทราชาชิงราชสมบัติได้ พระยายมราชผู้ครองนครราชสีมา ไม่ยอมขึ้นแก่พระเพทราชา ได้ตั้งแข็งเมืองเป็นอิสระรัฐ พระเพทราชาจึงยกทัพขึ้นไปทางดงพญาไฟเข้าล้อมเมืองนครราชสีมา ได้สู้รบขับเคี่ยวกันอยู่ ๒ ปีเศษ ชาวเมืองอ่อนกำลังเพราะอดอยากและพระเพทราชาได้สั่งให้ประหาร เอาผ้าชุบน้ำมันยางพันกับลูกธนูจุดไฟแล้วยิงเข้าไปในตัวเมืองทั่วทุกทิศ ภายในตัวเมืองเกิดเพลิงไหม้จนโกลาหล ที่สุดจึงเสียเมืองแก่กองทัพพระเพทราชา พระยายมราชเล็ดลอดหนีออกจากเมืองได้ และได้ไปอยู่เมืองนครศรีธรรมราช แต่พระเพทราชาก็ยกทัพติดตามไปรบอีก จนในที่สุดพระยายมราชได้ออกสู้ตายในที่รบ

การศึกนครราชสีมาครั้งนี้เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์สยามที่เลือดโคตบูรในเมืองนครราชสีมาใหม่ได้ต่อสู้กับไทยก็กอื่น และการศึกครั้งนี้แสดงว่าชาวนครราชสีมาเป็นนักรบที่เข้มแข็งที่ต่อสู้ด้วยความเข้มแข็ง ที่ต่อสู้ด้วยความจนตรอกถึง ๒ บเศษ และแม่ทัพก็ยอมตายในที่รบ และก็เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ ที่นครราชสีมาถูกโหมด้วยพระเพลิง และคงเป็นอาถรรณ์ตั้งแต่นั้นมาดอกกระมัง เมืองนครราชสีมาจึงถูกไฟโหมอยู่ไม่เว้นแต่ละปี

แม้นครราชสีมาจะหมดกำลังแต่หาสิ้นคนดีไม่ เมื่อราว พ.ศ. ๒๒๓๕ หลังจากกลิ่นคาวเลือดยังไม่จางหายไป และในแผ่นดินของพระเพทราชานี้เอง "บุญกว้าง" ได้คุมคณะพรรคขึ้น ๒๘ คน และได้เกลี้ยกล่อมพลเมืองรวมกำลังขึ้น ได้จัดการปราบพระยานครราชสีมาคนใหม่ ซึ่งพระเพทราชาตั้งให้ครองอยู่เพื่อให้นครราชสีมาเป็นรัฐอิสระตามเดิม พระยานครราชสีมาคนนี้กลัวบุญกว้างจึงยอมอ่อนน้อมโดยดี แต่แทนที่บุญกว้างจะตั้งแข็งเมืองอยู่เฉย ๆ กลับให้พระยานครราชสีมายกทัพลงมาสู้รบกับพระเพทราชาเพื่อชัยชนะอันเด็ดขาดได้ยกทัพมาตั้งรวมพลอยู่ที่เมืองลพบุรี เนื่องจากบุญกว้างคิดไม่ถึงว่าพระยานครราชสีมาเป็นข้าเก่าของพระเพทราชา ดังนั้นเมื่อทัพของกรุง-

ศรีอยุธยายกขึ้นไปถึงลพบุรี พระยานครราชสีมาเข้าอ่อนน้อมโดยปราศจากเงื่อนไข บุญ-กว้างกับคณะจึงต้องรับกรรมจนหมดสิ้น

ต่อจากนี้ชาวนครราชสีมาก็ถูกกวดขันยิ่งขึ้นทางกรุงศรีอยุธยาได้ควบคุมโดยระมัดระวังได้ส่งทหารมาตั้งประจำอยู่ที่นครราชสีมาชั่วระยะเวลาหนึ่ง เพื่อปรับปรุงนครราชสีมาให้เรียบร้อย จนถึงแผ่นดินพระที่นั่งสุริยาอมรินทร์ พระยานครราชสีมาก็ยกทัพมาช่วยรักษากรุงศรีอยุธยาด้วย

เดิมทัพพระยานครราชสีมาตั้งคอยรับศึกอยู่ที่วัดพระเจดีย์แดงข้างใต้เพนียดต่อจากนั้นจึงโปรดให้ พระยารัตนาธิเบศร์ แม่ทัพในกรุงแบ่งกำลังกองทัพ นครราชสีมาลงมารักษาธนบุรีอีกกองหนึ่ง พระยานครราชสีมาพยายามต่อสู้กองทัพพม่าจนเต็มความสามารถ

ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๒๙ ขณะเมื่อกองทัพไทยแตกถอยร่นเข้ากรุงทุก ๆ ทาง ข้างในกรุงเห็นกองทัพถอยไม่หยุดจะเบิดประตูเมืองรับอยู่ตลอดก็เกรงว่ากองทัพพม่าจะไล่ตามติดเข้ามาในกรุงจึงบิดประตูเมืองเสีย กองทัพไทยที่ยังเข้าเมืองไม่ทันต้องตกค้างอยู่ข้างนอกมีกองทัพพระยากำแพงเพชร (สิน) กองทัพพระยานครราชสีมา เป็นต้น และถ้าขืนตั้งรับรออยู่นอกเมืองอย่างช้าอีก ๒ วันต้องตายหมด เพราะเมื่อกองทัพพม่ารุกเข้ามาฝ่ายกรุงก็จะต้องยิงขับไล่จึงจะต้องตกอยู่ในห่ากระสุนปืนใหญ่ ดังนั้นจึงต้องรีบตีหักทัพพม่าหนีออกมาให้ได้ มิฉะนั้นแล้วกองทัพทั้งกองก็จะถูกไฟคลอกตายหมด

กองทัพพระยากำแพงเพชรเดินรุก ๆ ไปยังเพชรบุรีจนถึงจันทบุรี ฝ่ายกองทัพพระยานครราชสีมาก็รีบตีตัดมุ่งตรงมายังนครราชสีมา เพื่อตั้งกองบัญชาการสะสมกำลังในอันที่จะยกลงไปช่วยกรุงศรีอยุธยาอีก แต่ยังไม่ทันยกกองทัพลงไปช่วยกรุงศรีอยุธยาก็เสียแก่พม่า ณ วันที่ ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๓๑๐ เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่ข้าศึกแล้วเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชและเจ้าเมืองพิษณุโลกหัวเมืองเอกทั้ง ๒ ต่างประกาศ

ตั้งตนเป็นกษัตริย์ปกครองตนเองเป็นรัฐอิสระ พระยานครราชสีมาก็ประกาศตนเป็นพระเจ้านครราชสีมาครอบครองภาคอีสานเป็นรัฐอิสระอีกรัฐหนึ่ง

กรมหมื่นเทพพิพิธซึ่งหนีไปซ่องสุมกำลังอยู่ทางระยองก็ได้ถูกกองทัพพระยาตากตีแตกและถอยร่นมา แฝงอยู่ในเขตนครราชสีมา และได้ก่อความยุ่งยากและวุ่นวายให้แก่พระยานครราชสีมาในโอกาสต่อมา โดยได้เกลี้ยกล่อมชาวนครราชสีมา ให้มีใจออกหากจากพระเจ้านครราชสีมา ประกอบกับกรมหมื่นเทพพิพิธยังไม่สิ้นความทะเยอทะยานอยากเป็นกษัตริย์ ในที่สุดพวกของกรมหมื่นเทพพิพิธก็กำเริบหนักถึงกับมีการลอบทำการปลงประชนม์พระเจ้านครราชสีมาเสีย แต่อนุชาของพระเจ้านครราชสีมาหนีเล็ดลอดออกไปได้ แล้วกรมหมื่นเทพพิพิธก็เข้าครอบครองนครราชสีมาชั่วคราว

ฝ่ายอนุชาของพระเจ้านครราชสีมา เมื่อเล็ดลอดหนีไปยังพิมายได้รวบรวมกำลังจากพิมายกลับมาแก้มือกรมหมื่นเทพพิพิธได้รบกันและมีชัยชนะ เสร็จแล้วหมายจะสำเร็จโทษกรมหมื่นเทพพิพิธเสีย แต่พระพิมายขอชีวิตไว้และรับขึ้นไปอยู่พิมายด้วย ฝ่ายอนุชาพระเจ้านครราชสีมาก็ครองนครราชสีมาเป็นองค์ ๒ สืบมาอีกไม่กี่เดือนพระพิมายจึงคบคิดกับ กรมหมื่นเทพพิพิธลอบปลงพระชนม์พระเจ้านครราชสีมาองค์ที่ ๒ เสียอีก แล้วก็ยกกรมหมื่นเทพพิพิธขึ้นเป็นกษัตริย์ตั้งราชสำนักอยู่ที่พิมายแต่ก็ประทับอยู่ไม่ค่อยผาสุกนักเพราะชาวนครราชสีมาไม่สู้นิยม

ฝ่ายพระยากำแพงเพชรซึ่งได้รวบรวมกำลังตีฝ่าวงล้อมพม่าออกไปจากกรุงศรีอยุธยา ไปทางทิศตะวันออกนั้นได้ปะทะกับกองขัดขวางของกรมหมื่นเทพพิพิธที่เมืองระยองและสามารถเผด็จศึกได้ภายในเวลาเพียงเล็กน้อยและได้ตั้งกองบัญชาการสูงสุดที่นั้นชั่วระยะหนึ่งเพื่อปรับปรุงกองทัพได้บัญชาการให้มีการประชุมนายพลทั้งหลายในขบวนการกู้อิสรภาพ ปัญหาใหญ่ก็คือว่าภารกิจในการปราบเมืองระยองผ่านไปแล้ว จุดหมายต่อไปที่กองทัพกู้อิสรภาพจะต้องเคลื่อนไปเผชิญการยุทธในอนาคตอันใกล้ก็คือ การยึดจันทบุรีซึ่งมีพระยาจันทบุรีเป็นแม่ทัพ

ข้างพระยาจันทบุรีเสรีไทยผู้มีพลไพร่มากมายก๊กหนึ่งก็หาได้หวาดหวั่นไม่ ได้ใช้แผนการตามกลยุทธเพื่อหลอกลวงให้กองทัพพระยาตากต้องแตกพ่ายไป แต่จอมทัพกระบวนการกู้ชาติรู้ทันแก้กลศึกได้

และในเย็นวันนั้นเอง พระยาตากก็สั่งทะแกล้วทหารทั้งหลายให้หุงหาอาหารกิน เมื่อยิ่มแล้วที่เหลือให้เทสาดทบถ้วยหม้อข้าวหม้อแกงเสียจนสิ้น ในคืนนั้นจะเข้าตีจันทบุรีให้จงได้ ไปกินข้าวเอาในเมือง ถ้ามิได้ก็ให้ตายเสียด้วยกันตายพร้อมกันที่เดียว คืนนั้นเป็นวันอาทิตย์ ๗ ค่ำ พุทธศักราช ๒๓๑๑ เวลา ๓ ยาม เป็นยามที่โหรเรียกว่ายามเสาร์ปลอดห่วง กองทัพกู้ชาติไทยของพระยาตาก ยกบ่ายไปทิศอีสานแล้วบุกเข้าตีเมืองจันทบุรี พระยาตากจัดทหารไทยจีนให้ลอบแทรกซึมเข้าไปประจำด้านในเมืองอยู่ทุกด้านและมีระหัสลับสัญญากันว่าเวลาบุกเข้าเมืองอย่าโห่ร้องขึ้นก่อน ถ้าเข้าเมืองได้แล้วจึงโห่ร้องขึ้นพร้อมกัน

พระยาตากขี่ช้างพังคีรีบัญชร เข้าทลายประตูเมืองให้พังลง เดชะบุญบารมีและอภินิหารของขบวนการกู้ชาติ กองทัพของพระยาตากก็ชนะในที่สุด พระยาจันทบุรีเตรียมพาลูกเมียหนีไปเมืองพุธไทมาศ แต่ถูกทหารชาวอยุธยาจับไว้ได้ก่อนแล้วกองทัพก็ได้กินข้าวในเมืองสมปรารถนา

ต่อจากนั้นก็ได้รวบรวมกำลังจากภาคตะวันออกเป็นกองทัพใหญ่ พร้อมกับต่อเรือรบได้ประมาณ ๑๐๐ ลำ แล้วนำขบวนกองทัพเรือไปปราบพม่าในกรุงศรีอยุธยาจนราบคาบ ภายหลังจากกรุงแตกได้ ๖ เดือน พระนายกองหัวหน้าพม่ายอมสวามิภักดิ์พระยากำแพงเพชรจึงให้คงอยู่ตามตำแหน่งเดิม ส่วนตัวท่านยกลงไปตั้งแนวรบอยู่เมืองธนบุรี

ฝ่ายพระเจ้าพิมายได้ทราบพระยากำแพงเพชรยกกองทัพไปปราบพม่าในกรุงสำเร็จแต่ไม่ฆ่าพระนายกองเสีย พระเจ้าพิมายจึงคิดว่าถ้าเกลี้ยกล่อมพระนายกองให้ขึ้นมารวมอยู่ด้วยที่นครราชสีมา ก็จะมีประโยชน์ถึง ๒ ประการคือ

๑. พระนายกองและทหารพม่าในบังคับบัญชาจะเข้ากับพวกนครราชสีมา ที่ไม่นิยมพระเจ้าพิมายให้จำต้องสงบโดยดี

๒. พระนายกองจะช่วยต่อต้านพระยากำแพงเพชร ทำความมั่นคงให้กับพระเจ้าพิมายอีกหน่วยหนึ่ง

ดังนั้นพระเจ้าพิมายจึงชักชวนพระนายกองขึ้นมาอยู่ด้วย แต่ไม่ช้านักพระยากำแพงเพชรก็ยกทัพมาตามพระนายกอง พระเจ้าพิมายทราบข่าวศึกก็จัดกำลังออกไปต้านแต่ไม่เป็นผล พระนายกองถูกทัพธนบุรีจับฆ่าและกองอื่น ๆ ก็แตกถอยหมด พระเจ้าพิมายจึงรีบเสด็จหนีไปทางเวียงจันทน์ ขณะนั้นขุนชนะ (บุญคง) บุตรพระพลสงคราม (นายบุญช่วย ต้นสกุลกาญจนาคม) เป็นพระญาติสนิทของพระเจ้านครราชสีมาที่ถูกพระเจ้าพิมายลอบปลงพระชนม์เสียนั้น เมื่อทราบว่าพระเจ้าพิมายรีบเสด็จหนี ก็ออกตามจับได้นำไปมอบให้แก่พระยากำแพงเพชร ๆ ก็ปูนบำเหน็จให้ตามสมควรและเห็นว่าขุนชนะเป็นพระญาติสนิทของพระเจ้านครราชสีมา และเป็นที่นับถือของพระเจ้านครราชสีมา สมควรอย่างยิ่งที่จะให้ช่วยปกครองนครราชสีมาสืบสายต่อไป อีกประการหนึ่งขุนชนะช่วยจับพระเจ้าพิมายได้ เป็นเหตุให้นครราชสีมาราบคาบโดยเร็ว นับว่ามีความชอบทั้งส่วนตัวและส่วนแผ่นดินเป็นอันมาก จึงตกลงมอบให้ขุนชนะเป็นผู้ครองนครราชสีมาสืบเชื้อสายเป็นพระเจ้านครราชสีมาองค์ที่ ๓

รุ่งขึ้น พ.ศ. ๒๓๑๑ พระยากำแพงเพชรได้ปราบดาภิเศกเป็นพระมหากษัตริย์ครองนครธนบุรี เมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๑๑ และทรงรำลึกถึงความดีความชอบของขุนชนะจึงโปรดเกล้าให้สถาปนาขุนชนะ เป็น "เจ้าพระยานครราชสีมา" อยู่ในฐานะเป็นเมืองเอกตั้งแต่นั้นมา

เจ้าพระยานครราชสีมาเป็นผู้เอาใจใส่ในการบ้านการเมือง และเข้มแข็งในการทัพการศึก ปลุกชาวนครราชสีมาให้เป็นนักรบที่สามารถช่วยกันทำความมั่นคงให้แก่นครราชสีมา และแก่สยาม พม่ารุกรานแทบทุกครั้งเจ้าพระยานครราชสีมาก็ได้นำทัพนครราชสีมาออกไปต่อต้านตามคำรัสของพระเจ้ากรุงธนบุรีเสมอ

ต่อมานครเวียงจันทน์เป็นอริกับไทย สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึงโปรดให้กองทัพนครราชสีมาขึ้นไปปราบ รบกับกองทัพเวียงจันทน์อยู่ประมาณ ๔ เดือน ก็ได้เวียงจันทน์มาอยู่ในราชอาณาจักรสยาม และคราวเดียวกันนั้นอาณาจักรหลวงพระบางก็มาขอขึ้นกับไทยอีกแคว้นหนึ่ง ไทยจึงแผ่อาณาจักรออกไปตลอดแดนลานช้าง และจำปาสัก เป็นโอกาสอันดีที่ไทยแม่น้ำโขงกับไทยแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งเคยร่วมชาติกันมาแต่ก่อนได้มารวมกันอีกครั้งหนึ่ง ในเวลานั้นนครราชสีมาได้ทำหน้าที่กำกับหัวเมืองประเทศราชทางภาคอีสานทั้งหมด

รุ่งขึ้น พ.ศ. ๒๓๑๓ เจ้าพระยาจักรี (ด้วง) ซึ่งว่าที่สมุหนายกได้ขอย้ายเจ้าพระยานครราชสีมาลงไปรับราชการอยู่ ณ กรุงธนบุรีและให้หลวงนายฤทธิ์ (ทองอินทร์) นายเวณมหาดเล็กซึ่งเป็นบุตรคนโตของพี่สาวออกไปแทนเจ้าพระยานครราชสีมา สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีก็ทรงพระกรุณาตั้งให้ หลวงนาย ฤทธิ์ เป็น พระยา สุริยอภัยรั้งเมืองนครราชสีมา ประจวบด้วยในระหว่างนั้นทางเมืองญวนเกิดกบฏไกรเซอตีเมืองตังเกี๋ยและเมืองเว้แตก เจ้าญวนร่นหนีมาอยู่ไซ่ง่อน ทางเขมรก็ระส่ำระสายด้วยการภายใน สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงเห็นเป็นโอกาสที่สมควรกระทำการตอบแทนญวนบ้าง เพราะญวนคอยรังควานเรือสินค้าของไทย และสนับสนุนให้เขมรกระด้างกระเดื่องต่อไทยเสมอมา จึงโปรดให้สมเด็จพระมหาอุปราชเจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์ ซึ่งเป็นพระบรมโอรสาธิราชเจ้ายกทัพใหญ่ออกไปทางเขมร เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๓๒๔ ให้เจ้าพระยานครราชสีมาโดยเสด็จไปในกองทัพพระมหาอุปราชนั้นด้วย และโปรดให้เจ้าพระยาสุรสีห์ (บุญมา) น้องเจ้าพระยาจักรี (ด้วง) เป็นทัพหลัง เมื่อปราบเขมรเสร็จแล้วจะได้ลงไปแก้มือญวนซึ่งกำลังเป็นโชคดีของฝ่ายไทยเหลือเกิน ถ้ากองทัพได้ออกไปในคราวนั้นตามกระแสร์พระราชดำริของพระเจ้ากรุงธนบุรีแล้ว ญวนใต้ก็ต้องเข้ามารวมในราชอาณาจักรไทยอย่างไม่ต้องสงสัยทีเดียว

แต่พอกองทัพไทยออกไปเพียงเดือนเศษ กำลังเริ่มทำการปะทะกับเขมร ทางกรุงธนบุรีก็เกิดกบฏในเดือนมีนาคม สมเด็จเสด็จออกผนวชเป็นพระภิกษุ ฝ่ายพระยาสุริยอภัย (ทองอินทร์) รีบนำทัพนครราชสีมาลงไปกรุงธนบุรี นับจากวันเมื่อพระเจ้า

กรุงธนบุรีผนวชแล้วได้ ๒๐ วัน ก็ถูกสำเร็จโทษเปลี่ยนวงศ์ใหม่ เจ้าพระยานครราช-สีมาก็ถูกประหารชีวิตตายตามสมเด็จพระมหาอุปราชเจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์

พระยาสุริยอภัยผู้รั้งเมืองนครราชสีมาได้เป็น เจ้าฟ้า กรมหลวง อนุรักษ์ เทเวศ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี จึงทรงโปรดเกล้าตั้งพระพิมายเป็นพระยานครราชสีมาสืบต่อมา

ต่อมาในปลายรัชกาลที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เจ้าอนุวงศ์บุตรเจ้าสิริบุญสาน ผู้ครองนครเวียงจันทน์ ได้เอาใจออกหากไม่ยอมขึ้นแก่กรุงเทพพระมหานคร ขณะนั้นประจวบกับเมืองนครราชสีมาไม่มีผู้ควบคุมรักษา คือ พระยานครราชสีมากับพระยาปลัดเมืองได้รับพระบรมราชโองการให้ยกทัพไปจัดการบ้านเมือง ณ ขุขันธ์ ? เจ้าอนุวงศ์เห็นเป็นโอกาสจึงยกทัพมายึดเมืองนครราชสีมา เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๖๙ เจ้าอนุวงศ์ตั้งใจจะพักทัพแล้วยกมาตีกรุงเทพพระมหานคร แต่เมื่อกวาดต้อนครอบ-ครัวชาวนครราชสีมาไปเวียงจันทน์ พอไปถึงทุ่งสัมฤทธิ์แขวงเมืองพิมาย คุณหญิงโม ภริยาพระยาปลัดเมืองคุมชาวนครราชสีมาชายหญิงที่ถูกกวาดต้อนออกต่อสู้ ถึงกับเจ้าอนุวงศ์เกรงกลัวต้องยกทัพหนีออกจากเมือง เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๖๙ ท่านหญิงโมจึงได้รับสถานปนาขึ้น เป็น "ท้าวสุรนารี" วีรสตรีของนครราชสีมา

ในรัชกาลที่ ๔ ทรงปรารถนาจะตั้งราชธานีที่ ๒ (อย่างเช่นพระนารายณ์ตั้งลพบุรีเป็นราชธานีที่ ๒) ให้ห่างไกลจากทะเลสักแห่งหนึ่ง ทรงเห็นว่าเมืองนครราช-สีมาเป็นเมืองใหญ่ และเป็นเมืองที่เข้มแข็งในการศึกมาแล้วแต่โบราณกาล จึงใคร่ได้เมืองนครราชสีมาเป็นราชธานี ได้โปรดให้สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวกับพระยาดำรงค์บรมมหาสุริยวงศ์ขึ้นไปเพื่อตรวจชัยภูมิ แต่ปรากฏว่าเมืองนครราชสีมาอัตคัดน้ำ จึงเอาเป็นราชธานีที่ ๒ ไม่ได้

ต่อมาในรัชกาลที่ ๕ พ.ศ ๒๔๑๘ กองโจรฮ่อได้ยกล้ำเข้ามาเมืองหนองคาย กองทัพเมืองนครราชสีมาก็เป็นกำลังสำคัญยกขึ้นไปปราบโจรฮ่อในครั้งนี้ และการปราบฮ่อในคราวต่อมาก็เช่นเดียวกัน กองทัพนครราชสีมาก็ได้ทำหน้าที่จนโจรฮ่อราบคาบ

ระหว่างเดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ พระองค์เจ้าบวรเดช ได้คุมทหารและพลเรือนจากนครราชสีมาจะเข้ายึดพระนคร เพื่อล้มล้างรัฐบาลของนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม เมื่อคุมทัพถึงตำบลบางเขนชานพระนคร ได้ถูกกองทหารฝ่ายรัฐบาลตีโต้แตกถอย ตัวพระองค์เจ้าบวรเดชพร้อมด้วยพรรคพวกได้หลบหนีออกนอกพระราชอาณาจักรโดยทางเครื่องบิน และไปพำนักลี้ภัยอยู่ประเทศอินโดจีน

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ ได้มีเหตุการณ์เกิดขึ้นในท้องที่อำเภอโชคชัยเมื่อเดือนมีนาคม โดยนายศิลา วงศ์สิน กับพวกประมาณ ๘๐ คน ซึ่งอพยพมาจากจังหวัดอุบลราชธานีมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ บ้านใหม่ไทยเจริญ ตำบลสารภี นายศิลาได้อวดอ้างตนว่าเป็นผู้วิเศษ และมีพฤติการส่อให้เห็นว่าสอ้งสุมผู้คนเพื่อก่อการร้าย นายสงวน ซึมรัมย์ ผู้ใหญ่บ้านจึงรายงานให้นายเลิศ พุกกะนัตถ์ นายอำเภอโชคไชยทราบถึงพฤติการณ์ดังกล่าว ดังนั้นในวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ นายเลิศ พุกกะนัตถ์ นายอำเภอ ร.ต.อ. ประเสริฐ สุนทรเสวี ผู้บังคับกอง ฯ พร้อมด้วยเจ้าพนักงานของแผนกการต่าง ๆ ได้ออกไปยังบ้านใหม่ไทยเจริญเพื่อสืบข้อเท็จจริง แต่ได้เกิดปะทะกับพวกของนายศิลา นายอำเภอและผู้บังคับกองอำเภอโชคไชยได้ถูกทำร้ายถึงแก่ความตายพร้อมกับเจ้าหน้าที่อีกหลายคน นายศิลากับพวกอีก ๑๐ คนได้หลบหนีไปยังประเทศลาว แล้วถูกเจ้าหน้าที่ประเทศลาวจับตัวส่งมาดำเนินคดียังศาลเมืองนครราชสีมารวมทั้งผู้ต้องหาที่ถูกจับได้ทั้งหมด ๖๔ คน ศาลจังหวัดนครราชสีมาตัดสินให้ประหารนายศิลา วงศ์สิน และจำคุกจำเลยบางคน ส่วนบางคนได้ปล่อยพ้นข้อหาไป จากคำสารภาพของนายศิลา วงศ์สิน และหลักฐานประกอบได้ความว่าการกระทำของนายศิลา วงศ์สิน เป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของพระราชอาณาจักรและราชบัลลังก์ คุกคามความสงบสุขภายในประเทศ อาศัยอำนาจในมาตรา ๑๗ แห่งรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พณ ฯ ท่านนายกรัฐมนตรี จอมพลสฤษดิ์ ธนรัชต์ จึงมีคำสั่งให้ประหารชีวิตเมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๒

และการสำคัญที่จะกล่าวยึก ณ ที่นี้ก็คือ ทางรถไฟซึ่งเป็นสายแรกในประเทศไทยซึ่งสร้างจากกรุงเทพพระมหานครถึงนครราชสีมา เริ่มสร้างเมื่อ พ. ศ. ๒๔๓๗ สร้างต่อไปถึงสระบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ ต่อจากนี้ได้สร้างเลียบตามไหล่เขาดงพญาไฟ นายช่างชาวเดนมารคที่คุมงานคือ "มิสเตอร์เค. แอล. ราเบก" ได้ตายด้วยไข้ป่าในขณะสร้างผ่านดงพญาไฟ และได้ทำหลุมฝังศพไว้ ณ สถานีหมวกเหล็ก จนบัดนี้ กุลีจีนหลายพันคนได้ตายด้วยไข้ป่าในขณะก่อสร้างทางตอนนี้ เพราะความโหดร้ายของขุนเขาลูกนี้จึงได้ชื่อว่า "ดงพญาไฟ" (ดงพระเพลิง) พ.ศ. ๒๔๔๓ ก็สร้างถึงนครราชสีมา รวมเวลาสร้างทั้งหมด ๙ ปี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จเปิดทางรถไฟถึงนครราชสีมาเมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ ต่อจากนี้นครราชสีมาก็เจริญขึ้นตามลำดับ จนย่างเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตย

เฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

นครราชสีมาในปัจจุบัน

นครราชสีมาในปัจจุบันมีอาณาเขตติดต่อหลายจังหวัด และมีการคมนาคมไปมาสะดวกทั้งทางรถไฟและรถยนต์ นับว่าเป็นเมืองปากทางที่จะเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ด้านทิศเหนืออาณาเขตติดต่อกับจังหวัดชัยภูมิ มีถนนรถยนต์วิ่งได้สะดวกจะไปชัยภูมิโดยออกทางอำเภอสีคิ้ว ผ่านอำเภอด่านขุนทด หรือจะไปทางอำเภอโนนไทย หรือจะไปทางอำเภอบัวใหญ่ก็ได้ทั้ง ๓ ทาง

ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ อาณาเขตติดต่อจังหวัดขอนแก่น มีทางรถไฟและถนนรถยนต์วิ่งได้สะดวก ซึ่งไปทางรถไฟก็ออกทางด้านอำเภอบัวใหญ่ หากไปทางรถยนต์ก็ออกด้านอำเภอประทาย

ด้านทิศตะวันออก อาณาเขตติดต่อจังหวัดบุรีรัมย์ก็มีทางรถไฟและทางรถยนต์ติดต่อได้สะดวกเช่นกัน หากไปทางรถไฟออกทางอำเภอห้วยแถลง หากไปทางรถยนต์ออกทางอำเภอโชคชัย

ด้านทิศใต้ อาณาเขตติดต่อจังหวัดฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี มีรถยนต์วิ่งได้สะดวก ออกทางด้านอำเภอบักธงชัย

ด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ อาณาเขตติดต่อจังหวัดนครนายก ซึ่งมีเขาใหญ่เป็นเส้นกั้นเขตแดน การคมนาคมด้านนี้ต้องอาศัยด้านทิศตะวันตก หรือด้านทิศใต้

ด้านทิศตะวันตก อาณาเขตติดต่อจังหวัดสระบุรี มีทั้งรถไฟและถนนมิตรภาพ ซึ่งต้องผ่านอำเภอปากช่อง

ด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ อาณาเขตติดต่อจังหวัดลพบุรี มีถนนมาบรรจบที่หนองบัวโคก ซึ่งจะแยกเข้าอำเภอด่านขุนทด หรือจะแยกเข้าทางอำเภอโนนไทยก็ได้ทั้งสองทาง นอกจากนั้นยังมีทางรถไฟจากแก่งคอยผ่านอำเภอลำนารายณ์ ของจังหวัดลพบุรีเข้าอำเภอบัวใหญ่เพื่อไปยังจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออีกด้วย

เมื่อก่อนนี้ นครราชสีมา ถือว่าเป็นชุมทางรถไฟสำคัญยิ่ง เพราะรถไฟทุกขบวนจากหนองคาย อุดร หรือรถไฟจากอุบลราชธานี จะเข้าสู่กรุงเทพ ฯ จะต้องผ่านสถานีนครราชสีมา

แต่มาในระยะหลัง เมื่อสร้างทางรถไฟสายแก่งคอย บัวใหญ่เสร็จเรียบร้อย ขบวนรถด่วนจากกรุงเทพ ฯ ถึงอุดร หนองคาย และจากหนองคาย - อุดรถึงกรุงเทพ ฯ ไม่ผ่านสถานีนครราชสีมาเสียแล้ว ได้ผ่านอำเภอบัวใหญ่ไปตามเส้นทางที่สร้างใหม่ ทำให้ร่นระยะทางและประหยัดเวลาระหว่างต้นทางถึงปลายทางไปได้อีกมาก แต่ในขณะเดียวกันก็ลดความสำคัญของสถานีนครราชสีมาลงไปอีกไม่น้อย

อย่างไรก็ตาม นครราชสีมาก็ยังนับว่าเป็นเมืองผ่านที่สำคัญยิ่ง เพราะมีรถยนต์โดยสาร รถยนต์บรรทุก รถแท็กซี่ ตลอดจนรถส่วนบุคคลวิ่งผ่านไปยังจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือวันละเป็นจำนวนมาก

เมื่อสร้างถนนมิตรภาพสำเร็จจึงเป็นก้าวแรกให้นครราชสีมาได้ พัฒนาตัวเองขึ้นอย่างรีบด่วน ความเจริญในด้านวัตถุได้รุดหน้าขึ้นอย่างไม่คาดฝัน ยิ่งเมื่อสร้างถนนมิตรภาพเชื่อมภาคตะวันออกได้สำเร็จอีกสายหนึ่ง ก็ยิ่งทำให้นครราชสีมาก้าวหน้าไปอีกหลายขั้น

จริงอยู่ความเจริญของบ้านเมืองในด้านวัตถุมีมากและรวดเร็วเพียงใด ความเสื่อมในด้านจิตใจก็มักจะมีเพิ่มขึ้นเพียงนั้น

ที่กล่าวถึงนี้ หมายถึงศีลธรรมในด้านของส่วนรวม อันได้แก่ความเห็นแก่ตัว การเอารัดเอาเปรียบ การฉกชิงวิ่งราว ตลอดจนความเละเทะเฟะฟอนในด้านกามารมณ์ ได้เข้ามาแทนที่ความเป็นพี่เป็นน้อง การช่วยเหลือเกื้อกูล แต่อย่างไรก็ตาม ชาวนครราชสีมาโดยส่วนรวมแล้วก็หาไร้เสียซึ่งน้ำใจไม่

นอกจากอาณาเขตจะกว้างขวางแล้ว ประชาชนพลเมืองก็มีจำนวนมากถึง ๑,๓๙๘,๑๗๓ คน เป็นชาย ๗๐๗,๕๔๑ คน หญิง ๖๙๐,๖๓๒ คน ทั้ง ๆ ที่มีชายมากกว่าหญิงตั้งหมื่นกว่าคน แต่ก็ยังมีหญิงยอมเป็นเมียเช่าอยู่ไม่น้อยทีเดียว แม้ทางการจะไม่มีสถิติที่แน่นอนว่า ปัจจุบันมีเมียเช่าอยู่จำนวนมากน้อยเท่าใด ก็ยังพอเป็นเครื่องชี้ให้สันนิษฐานได้ว่า ตัวเลขพลเมืองที่แท้จริงยังคลาดเคลื่อน คงจะต้องมีคนนอกทะเบียนสำนะโนครัวเข้ามาทำมาหากิน ในจังหวัดนครราชสีมาจำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพศหญิงที่ไม่ได้แจ้งย้าย ภูมิลำเนาเข้ามาให้ถูกต้อง จึงมีหญิงเหลือให้ชายได้ครองคู่ ต้องไปมีอาชีพใหม่เป็นเมียเช่าทำให้เกิดมีปัญหาสังคมขึ้นในจังหวัดนครราชสีมาทุกวันนี้

พูดถึงปัญหาเมียเช่า ก็ออกจะน่าเห็นใจไม่น้อย สมัยดอลล่าร์กำลังเฟื่องในโคราช เมียเช่าได้งอกเงยขึ้นมายังกับดอกเห็ด ใครเป็นคุณนายเงินดอลล์ มีเงินใช้อย่างฟุ่มเฟือย กรีดกรายฉุยฉายเต็มถนน จนเกือบจะกลายเป็นแฟชั่นใหม่ของไทยตามชนบท อเมริกันก็ชอบ เพราะลงทุนแต่น้อยเก็บผลได้มากกว่าไปเที่ยวหาความสำราญเป็นครั้งคราวตามสถานเริงรมณ์ยามราตรีเป็นไหน ๆ

จะเป็นบุญหรือบาปของเมืองโคราชก็ไม่รู้ ที่เงินดอลล์ได้มาแฟบลงเสียก่อน มิฉะนั้นบ้านนี้หญิงไทยใจกล้าหาญ คงได้สลัดกลิ่นโคลนซาบควายมานวยนาดเป็นสาวชาวเมืองกันมากกว่านี้ ลดความหนักใจให้กับกรมชลประทานที่จะต้องมาเที่ยวสร้างโครงการหาน้ำ ช่วยเหลือการทำนาไปได้อีกแยะ เพราะอีหนูไม่ใยดีท้องไร่ท้องนาเจริญรอยตามพ่อแม่

เมื่อเงินดอลล์แฟบ เพราะอเมริกันถอยหนี แฟชั่นเมียเช่าก็ฟุบ แต่ที่เฉิดฉายไปแล้ว ก็คงสร้างปมปัญหาในสังคมอยู่ ผู้บัญชาการทหารอเมริกันเอง ซึ่งเปลี่ยนตัวกันมาแล้วหลายยุคหลายสมัย ก็ได้แต่ปฏิเสธว่า ยากที่จะรู้ว่าทหารของตัวไปแอบมีเมียเช่าไว้ที่ไหน ทางไทยก็เลยยิ่งไม่รู้ใหญ่ ก็เมื่ออเมริกันยังไม่รู้ ไทยจะมีความสามารถไปสำรวจรู้ได้ยังไง อ้างอย่างนี้ใคร ๆ ก็คงตำหนิไม่ได้กระมัง จึงโยนปัญหาที่จะเกิดขึ้นไปให้กับความคาดหมาย แก้กันเองว่า หากเจ้าของดอลล์หนีไปหมดแล้ว เมียเช่าทั้ง

หลายหมดทางได้ค่าเช่า ก็คงต้องแยกย้ายกันกลับภูมิลำเนา ก้มหน้าก้มตาปั๊กดำทำนาตำข้าวมาเลี้ยงลูกๆ ผมแดงของตน ไปตามยถากรรม ต่อไป

ก็เห็นใจ.....ชีวิตเมียเช่าจริง ๆ!

รายนามผู้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา

.....

เจ้าเมืองคนแรก ที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงแต่งตั้งให้มาครองเมืองนครราชสีมา คือพระยายมราช ส่วนเจ้าเมืองคนต่อ ๆ มา มีความสับสนกันยากที่จะลำดับได้ถูกต้อง แต่ที่มีหลักฐานพอค้นคว้าได้แน่นอน ก็คือตอนตั้งแต่มีการปกครองในรูปมณฑล ร.ศ. ๑๑๕ จนถึงปัจจุบันนี้มีรายชื่อ และระยะเวลาครองตำแหน่ง ดังต่อไปนี้

๑. พระยากำแหงสงคราม (กาจ สิงหเสนี) ร.ศ. ๑๑๕–๑๒๐

๒. พระรังสรรค์สารกิจ (เลื่อน ศรีเพ็ญ) ร.ศ. ๑๒๐–๑๒๓

๓. พระยาสุรยเดช (จาง สุวรรณทัต) ร.ศ. ๑๒๓–๑๒๔

๔. พระยาวรวิชัยวฒิกร (เลื่อง สนธิรัตน์) ร.ศ. ๑๒๔ -๑๒๕

๕. พระบรมราชบรรหาร (สวัสดิ์ วิเศษศิริ) ร.ศ. ๑๒๕—๑๒๙

๖. พระชัยนฤนาท (ทองดี) ร.ศ. ๑๒๙—๑๓๑

๗. พระเทพราชธานี (โหมด) พ.ศ. ๒๔๕๕—๒๔๕๘

๘. พระยศสุนทร (ศิริ เทพหัสดิน ณ อยุธยา) พ.ศ. ๒๔๕๑—๒๔๕๘

๑. —๘ มีตำแหน่งเป็นปลัดมณฑลนครราชสีมาและทำหน้าที่ผู้ว่าราชการจังหวัด

๙. พระยาสุริยราชวราภัย (จร) พ.ศ. ๒๔๕๘—๒๔๖๐

๑๐. พ.ต.อ.พระยาบรมราชบรรหาร(เย็น ภระบรพัด) พ.ศ. ๒๔๖๐—๒๔๖๕

๑๑. พระยานครราชเสนี (สพัส สิงหเสนี) พ.ศ. ๒๔๖๕—๒๔๗๑

๑๒. พระยาพิริยะวิชัย (เทียบ สุวรรณนิล) พ.ศ. ๒๔๗๑—๒๔๗๔

๑๓. พระยานายกนรชน (เจริญ ปริญญานนท์) พ.ศ. ๒๔๗๔—๒๔๗๖

๑๔. พระยากำธรพายัพทิศ (ดิส อินทโสพส) พ.ศ. ๒๔๗๖—๒๔๗๙

๑๕. พ.อ.หลวงอาจศรศิลป์ (ประพันธ์ ธนพุทธิ) พ.ศ. ๒๔๗๙—๒๔๘๔

๑๖. นายสุรินทร์ ชิโนทัย (แต่งตั้งแต่ตัวไม่ได้มา) พ.ศ. ๒๔๘๔

๑๗. ร.อ.พระสาครบุรานุรักษ์ ร.น.(ปริก สุวรรณานนท์) พ.ศ. ๒๔๘๔-๒๔๘๖

๑๘. พ.ต.ขุนทยานราญรอน (วัชระ วัชรบูล) พ.ศ. ๒๔๘๖—๒๔๘๗

๑๙. หลวงวิวิธสุรการ (ถวิล เจียรมานพ) พ.ศ. ๒๔๘๗—๒๔๘๘

๒๐. นายอุดม บุญประกอบ พ.ศ. ๒๔๘๘—๒๔๘๙

๒๑. นายถนอม วิบูลมงคล พ.ศ. ๒๔๘๙—๒๔๙๐

๒๒. ขุนบริบาลบรรพตเขต (สังเวียน บรรพตเขต) พ.ศ. ๒๔๙๐—๒๔๙๒

๒๓. ขุนวรคุตต์ คณารักษ์ (บุญฤทธิ์ วรคุตตานนท์) พ.ศ. ๒๔๙๒—๒๔๙๕

๒๔. นายยุทธ จรัณยานนท์ พ.ศ. ๒๔๙๕—๒๔๙๗

๒๕. นายสุวรรณ รื่นยศ พ.ศ. ๒๔๙๗—๒๕๐๐

๒๖. นายเลื่อน กฤษณมระ พ.ศ. ๒๕๐๐—๒๕๐๑

๒๗. นายเจริญ ภมรบุตร พ.ศ. ๒๕๐๑—๒๕๐๗

๒๘. นายสวัสดิ์ วงค์ ปฏิทัศน์ พ.ศ. ๒๕๐๗—๒๕๑๑

๒๙. นายสมชาย กลิ่นแก้ว พ.ศ. ๒๕๑๑—๒๕๑๒

๓๐. ร.ต.ท.ระตม มหาศรานนท์ ปัจจุบัน

เขตการปกครอง จังหวัดนครราชสีมา

.....

จังหวัดนครราชสีมา ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของกรุงเทพ ฯ ห่างจากกรุงเทพฯ ราว ๒๕๕ กิโลเมตร ปัจจุบันเดินทางจากกรุงเทพฯ ถึงจังหวัดนครราชสีมา จากจังหวัดนครราชสีมา ไปยังจังหวัดต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว โดยทางรถไฟ รถยนต์ และเครื่องบิน

จังหวัดนครราชสีมา แบ่งเขตการปกครองท้องที่ออกเป็น ๑๘ อำเภอ ๑ กิ่ง คือ

๑. อำเภอเมืองนครราชสีมา

๒. อำเภอคง

๓. อำเภอครบุรี

๔. อำเภอจักราช

๕. อำเภอชมพวง

๖. อำเภอโชคชัย

๗. อำเภอด่านขุนทด

๘. อำเภอโนนสูง

๙. อำเภอโนนไทย

๑๐. อำเภอบัวใหญ่

๑๑. อำเภอบัักธงชัย

๑๒. อำเภอปากช่อง

๑๓. อำเภอประทาย

๑๔. อำเภอพิมาย

๑๕. อำเภอสีคิ้ว

๑๖. อำเภอสูงเนิน

๑๗. อำเภอห้วยแถลง

๑๘. อำเภอขามทะเลสอ

๑๙. กิ่งอำเภอขามสะแกแสง

และผู้เรียบเรียงขอนำประวัติ อำเภอในจังหวัดนครราชสีมา ที่น่าสนใจมาเล่าสู่ทานผู้อานดงน

ประวัติท้องที่
อำเภอเมืองนครราชสีมา

ความหมายของชื่อที่เป็นอยู่ปัจจุบัน

อำเภอเมืองนครราชสีมาเป็นที่ตั้งจังหวัดนครราชสีมา จึงเรียกชื่อว่าอำเภอเมืองนครราชสีมา ตามชื่อจังหวัด

เมืองนครราชสีมามีชื่อเรียกเป็น๒ชื่อ ถ้าเรียกตามความถนัดของชาวพื้นเมืองหรือเรียกว่าภาษาตลาดเรียกว่า "เมืองโคราช" ชื่อที่ใช้ในทางราชการเรียกว่า "เมืองนครราชสีมา" เหตุที่มีชื่อ ๒ ชื่อ นี้ปรากฏตามในนิทานโบราณคดีเรื่องลานช้าง ตอนวินิจฉัยเมืองนครราชสีมาว่า ก่อนตั้งเมืองนครราชสีมาบัจจุบัน มีเมืองโบราณอยู่ ๒ เมือง อยู่ในท้องที่อำเภอสูงเนินทุกวันนี้ เมืองหนึ่งตั้งอยู่ฝั่งซ้ายลำตะคองอันเป็นลำธารมาแต่เขาใหญ่ไหลไปตกลำน้ำมูล เรียกว่า เมืองเสมา อีกเมืองหนึ่งอยู่ทางฝั่งขวาลำตะคอง เรียงว่า เมืองโคราช หรือเมืองเก่า เมืองเสมาคงเป็นเมืองสร้างก่อนแล้วย้ายมาสร้างเมืองขึ้นใหม่ชื่อว่าเมืองโคราช ทิ้งเมืองเสมาให้ร้าง ต่อมาจึงเรียกเมืองเสมาว่า "เมืองเสมาร้าง" ส่วนเมืองที่ตั้งขึ้นใหม่เรียกชื่อว่า "เมืองโคราช" สันนิษฐานสร้างขึ้นในสมัยขอม พวกพราหมณ์คงเอาชื่อเมืองโคราฆะปุระในมัชฌิมประเทศมาตั้งเป็นชื่อเมือง อย่างเดียวกับเอาชื่อเมืองอื่นๆในอินเดียมาขนานนามในประเทศนี้อีกหลายเมือง เช่น เมืองอยุธยา เมืองลพบุรี เป็นต้น ต่อมาเรียกเพี้ยนมาว่า "เมืองโคราช" ครั้นย้ายเมืองมาตั้งใหม่ จึงเรียกเมืองโคราชเดิมว่า "เมืองเก่า" เมืองที่สร้างขึ้นใหม่นี้คงจะ เอาชื่อเมืองโคราฆะประ หรือเรียกเพี้ยนว่าโคราชกับเมืองเสมามาผสมกันเป็นชื่อ "เมืองนครราชสีมา"

การเปลี่ยนแปลงที่ตั้งของอำเภอ

อำเภอเมืองนครราชสีมาจะตั้งขึ้นเมื่อใด ยังค้นไม่พบหลักฐานแน่ชัด พอที่จะยืนยันได้เท่าที่สืบสวนจากท่านข้าราชการเก่า ๆ ซึ่งได้ทราบเหตุการณ์ในสมัยนั้น และ

สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงสันนิษฐานไว้ในหนังสือเที่ยวตามทางรถไฟว่า ตัวเมืองนครราชสีมาพิจารณาดูลักษณะที่สร้างกับทั้งขนาดและแผนผังทั้งรูปป้อมปราการละม้ายเหมือนกับเมืองนครศรีธรรมราชมาก เห็นว่าคงสร้างในสมัยเดียวกันทั้งสองเมือง จำได้ว่าสร้างในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพราะในเรื่องพงศาวดารมีว่า เมื่อสมเด็จพระนารายณ์สวรรคต พระเพทราชาชิงได้ราชสมบัติ เมืองนครราชสีมากับเมืองนครศรีธรรมราช ตั้งแข็งเมือง กองทัพในกรุงออกไปตีได้โดยยาก เพราะมีป้อมปราการทั้งสองเมืองดังนี้

ที่ว่าการอำเภอเมืองนครราชสีมาเดิมตั้งอยู่ที่ถนนประจักษ์ ตรงบ้านพักอัยการจังหวัดทุกวันนี้ ศาลากลางจังหวัดตั้งอยู่ตรงที่โรงเรียนศิริวิทยากรทุกวันนี้ ซึ่งตรงกันข้ามกับที่ตั้งอำเภอคนละฟากถนน คลังจังหวัดตั้งอยู่สี่แยกหลักเมืองตรงร้านยนต์ทิพย์ทุกวันนี้ นอกจากนี้สถานที่ราชการแผนกการอื่น เช่น ศาล หน่วยทหารก็ตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกันนี้ด้วย บริเวณที่ตั้งสถานที่ราชการดังกล่าวเป็นที่ลุ่มมีแต่โคลน ถนนหนทางไม่มี มีแต่ทางเดินเท้าเล็กๆ ทั้งสถานที่ตั้งก็คับแคบอัดแอ และไม่อยู่ในศูนย์กลางไม่สะดวกที่ประชาชนจะไปติดต่อ จึงย้ายสถานที่ราชการไปอยู่ที่ในปัจจุบันนี้ ย้ายศาลากลางไปก่อน ต่อมา พ.ศ. ๒๔๕๕ จึงได้ย้ายที่ว่าการอำเภอตามไปโดยมีความประสงค์ให้สถานที่ราชการได้อยู่ร่วมแห่งเดียวกัน เพื่อสะดวกในการติดต่อประสานงาน และที่ตั้งใหม่กว้างขวาง มีถนนหนทาง ทั้งอยู่ศูนย์กลางสะดวกแก่การที่ประชาชนมาติดต่อ ย้ายไปชั้นแรกที่ว่าการอำเภอไปตั้งอยู่หลังศาลจังหวัดทุกวันนี้ ครั้นสร้างศาลากลางเป็นตึกแทนหลังเก่า อำเภอจึงย้ายไปอยู่แทนศาลากลางหลังเก่า ซึ่งอยู่ตรงห้องพัสดุของแผนกมหาดไทยทุกวันนี้ ครั้นต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๑ สมัยหลวงธานีพิชัยเป็นนายอำเภอได้ปลกสร้างที่ว่าการอำเภอขึ้นใหม่ตรงที่อยู่ปัจจุบันนี้ ให้เรียงแถวแนวเดียวกันกับสถานที่ราชการแผนกอื่น ๆ เพื่อความเหมาะสมและเป็นระเบียบเรียบร้อยตามนโยบายของทางราชการ

ที่ว่าการอำเภอเมืองหลังปัจจุบันสร้างเป็นเรือนไม้ ๒ ชั้น ทรงบั้นหยา กว้าง ๑๒.๑๐ เมตร ยาว ๒๔.๓๐ เมตร พื้นล่างลาดซีเมนต์ พื้นชั้น ๒ ปูกระดาน เสาไม้

แก่น ฝากระดาน หลังคามุงด้วยสังกะสี มี ๘ ห้อง มีมุขกลาง มีบันไดขึ้น ๓ บันได คือบันไดมุข ๒ บันได บันไดด้านหลัง ๑ บันได ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ สมัยนายธวัชชัย เดชาติวงศ์ ดำรงตำแหน่งนายอำเภอ ได้จัดการซ่อมแซมอีกครั้งหนึ่ง เพราะของเก่าชำรุดเป็นบางอย่าง โดยจัดทำเคาเตอร์ ทาสี ปูพื้นด้วยพรมน้ำมัน

ผู้ได้รับแต่งตั้งมาดำรงตำแหน่งนายอำเภอเมืองนครราชสีมา

๑. พระพิทักษ์รักษาเขต	๒๔๓๘—๒๔๔๐
๒. พระภักดีนุชิต (สิงห์ โต)	๒๔๔๑—๒๔๔๒
๓. ขุนวิชิตพลหาญ (ใฝ)	๒๔๔๒—๒๔๔๔
๔. ขุนราชธุระกิจ (ครุฑ)	๒๔๔๕—๒๔๔๖
๕. นายคช ศรีเพ็ญ	๒๔๔๖—๒๔๔๘
๖. หลวงราชบันธบริรักษ์	๒๔๔๘—๒๔๕๐
๗. พระบุรคามบริรักษ์ (นาค เมนะรุจิ)	๒๔๕๐—๒๔๕๐
๘. หลวงศรีสมรรถการ (ใหญ่)	๒๔๕๐—๒๔๕๔
๙. หลวงราชธุระกิจ (โสพส)	๒๔๕๔—๒๔๖๑
๑๐. หลวงธานีพิชัย (ศิริ วิเศษโกศล)	๒๔๖๑—๒๔๖๗
๑๑. พระบริรักษ์นครเขต (ทองย้อย กฤษณจินดา)	๒๔๖๗—๒๔๗๐
๑๒. พระสมรรถบริหาร (พ่วง พรหมบุตร)	๒๔๗๐—๒๔๗๒
๑๓. หลวงศิริทศไผทเทศ (ชิต ประเสริฐ)	๒๔๗๒—๒๔๗๖
๑๔. นายแม้น อรจันทร์	๒๔๗๖—๒๔๗๖
๑๕. ขุนสรจิตรจตุรงค์ (สุรจิตร อินทรกำแหง)	๒๔๗๖—๒๔๗๙
๑๖. ขุนศรีนรารักษ์	๒๔๗๙—๒๔๘๒
๑๗. นายปลั่ง ทัศนประดิษฐ์	๒๔๘๒—๒๔๘๓
๑๘. หลวงอำนาจนทีสฤทธิ์	๒๔๘๓—๒๔๘๔
๑๙. ขุนวัฒนวิจารณ์	๒๔๘๕—๒๔๘๗

๒๐. นายบุญญฤทธิ์ นิลวงศ์	๒๔๘๗—๒๔๙๑
๒๑. นายศิริ สันตะบุตร	๒๔๙๑—๒๔๙๓
๒๒. นายเวียง ศาครสินธ์	๒๔๙๓—๒๔๙๔
๒๓. นายสรศักดิ์ สุวรรณเทศ	๒๔๙๔—๒๔๙๔
๒๔. ร.ต.อ. ประธาน โชติวรรณ	๒๔๙๔—๒๔๙๗
๒๕. ร.ต.อ. เอิบ อินทกนก	๒๔๙๗—๒๔๙๘
๒๖. นายธวัชชัย เดชาติวงศ์	๒๔๙๘—๒๕๐๑
๒๗. นายวิชิต ศุขะวิริยะ	๒๕๐๑—๒๕๐๑
๒๘. นายบุญรอด โชตะมังสะ	๒๕๐๑—๒๕๐๓
๒๙. นายสวัสดิ์ เฉลิมพงศ์	๒๕๐๓—๒๕๐๙
๓๐. นายประพัทธ์ ประชุมธนสาร	๒๕๐๙—ปัจจุบัน

ความสำคัญในทางประวัติศาสตร์

อำเภอเมืองนครราชสีมา ตั้งอยู่ห่างจาก จังหวัดพระนคร มาตามทาง รถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือในระยะ ๒๖๔ กิโลเมตร และอยู่ห่างจากจังหวัดพระนครมาตามทางถนนพหลโยธิน ถนนมิตรภาพ ๒๕๙ กิโลเมตร มีปูชณียสถานที่สำคัญ คืออนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ปราสาทหินวัดพนมวัน ปรางเจดีย์ศรีสิงหนาท พลเมืองส่วนมากนับถือพระพุทธศาสนา มีวัด ๙๖ วัด และสำนักสงฆ์ ๑๒ สำนัก นอกจากนี้ยังมีคณะสอนศาสนาคริสเตียน คณะโรมันคาธอลิค คณะซี เอม เอ มิชชั่น และคณะยอร์ช เพาว์เวอร์มาทำการตั้งสอนศาสนาอยู่ ๓ แห่ง แต่มีคนเข้ารับการอบรมเพียงส่วนน้อย เป็นที่ตั้งหน่วยราชการทหาร คือ กองทัพภาคที่ ๒ กองพลที่ ๓ กรมผสมที่ ๓ มณฑลทหารบกที่ ๓ และกองโรงเรียนการบินนครราชสีมา ซึ่งตั้งอยู่ในเขตท้องที่ตำบลโพธิ์กลาง

อำเภอเมืองนครราชสีมามีภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง ไม่มีภูเขา พื้นที่ระดับเทลาดจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ในระดับพื้นลาด ๒ กิโล-เมตรต่อ ๑ เมตร ในฤดูฝนได้รับลมมรสุมจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ พัดผ่านภูเขา

ดงพญาเย็น จึงมีฝนตกลงมาจำนวนน้อยกว่าในภาคกลาง ส่วนมากมักจะแห้งแล้งและกันดารน้ำ ในฤดูร้อนร้อนจัดเพราะมีภูมิประเทศตั้งอยู่ที่ราบสูง นอกจากนี้มีลำน้ำสายเล็ก ๆ ไหลผ่าน ส่วนมากไม่มีน้ำ ยังมีเฉพาะในฤดูฝนเท่านั้น พื้นดินที่อยู่ใกล้บริเวณลำน้ำไหลผ่านมักเป็นดินเหนียว เหมาะแก่การเพาะปลูกและการทำนา ส่วนพื้นดินที่อยู่ใกล้บริเวณลำน้ำไหลผ่านมักเป็นดินทรายหรือดินร่วน เหมาะแก่การกสิกรรม เพาะปลูกพืชไร่ อนึ่งดินฟ้าอากาศมักจะแห้งแล้งกันดารน้ำเป็นส่วนมาก

ตัวเมืองนครราชสีมามีคูล้อมรอบ มีประตู ๔ ประตู ประตูด้านตะวันตกเรียกว่า ประตูชุมพล ประตูด้านเหนือเรียกว่า ประตูพลแสน หรือชาวเมืองเรียกว่าประตูน้ำ ประตูด้านทิศตะวันออกเรียกว่า ประตูพลล้าน ประตูด้านใต้เรียกว่า ประตูไชยณรงค์ หรือชาวบ้านเรียกว่า ประตูผี สมัยก่อนคนที่ตายอยู่ในบริเวณกำแพงเมืองจะต้องหามออกได้ประตูนี้ประตูเดียว

เนื่องจากบ้านเมืองเจริญขึ้น การรบทัพจับศึกก็ใช้แบบสมัยใหม่ กำแพงเมืองหมดความจำเป็น ขณะนี้กำแพงเมืองบางตอนก็ขุดออกเอาที่ทำประโยชน์อย่างอื่นบ้าง เช่น ปลูกบ้านพักข้าราชการ ปลูกสถานที่ราชการบางแผนก เป็นต้น เฉพาะด้านตะวันตกที่เรียกว่า ประตูชุมพลนั้น ขณะนี้คงเหลือแต่ตรงซุ้มประตูเท่านั้นที่บูรณะไว้เป็นอนุสรณ์ในทางประวัติศาสตร์

ที่ตั้งเมืองนครราชสีมาไม่มีแม่น้ำเหมือนอย่างจังหวัดอื่น เป็นจังหวัดที่กันดารน้ำ ได้อาศัยน้ำลำตะคอง ซึ่งเป็นห้วยไหลมาแต่เขาใหญ่ แต่น้ำลำตะคองเค็มใช้บริโภคไม่ได้ เพราะพื้นที่เป็นเทือกเกลือ สมัยก่อนได้คิดทำทำนบเรียกว่า ทำนบคงแระ อยู่ในท้องที่ตำบลโคกกรวด กั้นน้ำลำตะคองแล้วขุดเหมืองเรียกว่า ลำปรุ ชักน้ำจืดไปใช้ในเมือง แต่ได้น้ำยังไม่พอบริโภคใช้สอย ต้องขุดบึงขังน้ำฝนไว้บริโภคใช้สอยเพิ่มเติม เรียกว่า “บุ่ง” ซึ่งอยู่ติดกับที่ตั้งกองทหารช่างทุกวันนี้

พระบรมสารีริกธาตุ ทางราชการทหารได้อัญเชิญมาจากทางเชียงตุงเมื่อคราวไปรบทางด้านเชียงตุง หลวงวิวิธสุรการ เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการภาค ๓ ได้

เป็นผู้คิดดำเนินการสร้างพระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ที่วัดศาลาทอง เรียกว่า เจดีย์ศรีสิงหนาท

อาณาเขตของอำเภอเมือง ทิศเหนือ ติดต่อเขตอำเภอโนนไทย

ทิศใต้ ติดต่อเขตอำเภอโชคชัยและอำเภอปักธงชัย

ทิศตะวันออก ติดต่อเขตอำเภอโนนสูงและอำเภอจักราช

ทิศตะวันตก ติดต่อเขตอำเภอสูงเนิน และกิ่งอำเภอขามทะเลสอ

มีพื้นที่ ๗๓๓.๓๓๔ ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่นา ๘๘,๘๑๙ ไร่ เป็นพื้นที่ไร่ ๘,๒๐๗ ไร่ แบ่งเขตการปกครองได้ ๑๕ ตำบล ๑๗๙ หมู่บ้าน คือ

๑.	ตำบลในเมือง	อยู่ในเขตเทศบาล
๒.	ตำบลโพธิ์กลาง	๑๐ หมู่บ้าน
๓.	ตำบลบ้านใหม่	๑๓ หมู่บ้าน
๔.	ตำบลหัวทะเล	๑๖ หมู่บ้าน
๕.	ตำบลหนองจบก	๑๐ หมู่บ้าน
๖.	ตำบลปรุใหญ่	๑๓ หมู่บ้าน
๗.	ตำบลโคกกรวด	๑๐ หมู่บ้าน
๘.	ตำบลหนองระเวียง	๑๒ หมู่บ้าน
๙.	ตำบลบ้านโพธิ์	๑๒ หมู่บ้าน
๑๐.	ตำบลโคกสูง	๑๑ หมู่บ้าน
๑๑.	ตำบลพุทรา	๑๔ หมู่บ้าน
๑๒.	ตำบลพลกรัง	๑๓ หมู่บ้าน
๑๓.	ตำบลจอหอ	๑๒ หมู่บ้าน

๑๔. ตำบลมะเริง ๑๕ หมู่บ้าน

๑๕. ตำบลหมื่นไวย ๑๘ หมู่บ้าน

อำเภอเมืองนครราชสีมา มีปูชนียวัตถุและปูชนียสถานที่สำคัญ ดังนี้

ก. ปูชนียวัตถุ คือ เทวรูปพระนารายณ์สี่กรในท่ายืน สูง ๑๗ นิ้ว สร้างด้วยหินทรายผสมขอม เป็นเทวรูปศักดิ์สิทธิ์ เป็นของคู่บ้านคู่เมืองนครราชสีมาช้านานเดิมประดิษฐานอยู่ ณ ศาลพระนารายณ์ใกล้วัดพระนารายณ์มหาราช แต่ในขณะนี้เจ้าอาวาสวัดพระนารายณ์มหาราชองค์ปัจจุบันเกรงว่า อาจมีคนร้ายฉกลักไปได้ จึงได้อัญเชิญไปประดิษฐานไว้ ณ พระวิหารวัดพระนารายณ์มหาราช

ข. พระพุทธรูปและปูชนียสถานทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญยิ่ง คือ

(๑) พระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งทางราชการได้อัญเชิญไปบรรจุไว้ ณ พระเจดีย์องค์เล็ก เมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๖ ขณะนี้กำลังก่อสร้างพระเจดีย์องค์ใหญ่คร่อมพระเจดีย์องค์เล็กนั้น ณ วัดศาลาทอง ตำบลหัวทะเล

(๒) พระประธานองค์ใหญ่ ซึ่งประดิษฐานอยู่ในโบสถ์วัดศาลาทอง ตำบลหัวทะเล เป็นพระพุทธรูปปางป่าเลไลยสมัยศรีอยุธยา โบกปูนและลงลักษณ์บิดทองเป็นชั้น ๆ ถึง ๓ ชั้น สันนิษฐานว่าจะมีการซ่อมแซมมาแล้วถึง ๓ ครั้ง

(๓) พระพุทธรูปนาคปรก ณ ปราสาทหินวัดพนมวัน อยู่ในตำบลบ้านโพธิ์ มีพระพุทธรูปสมัยลพบุรี พระนาคปรกหลายองค์และพระพุทธบาทตะแคง สันนิษฐานว่าเป็นของโบราณ จะมีอยู่แห่งเดียวก็ที่นครวัด สร้างในสมัยขอมมีอำนาจ และอาจจะได้สร้างพร้อมกับการสร้างปราสาทหินวัดพนมวัน

ค. อนุสาวรีย์ อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี (คุณหญิงโม) อยู่ที่หน้าประตูชุมพลในเขตเทศบาลเมืองนครราชสีมา ระหว่างถนนจอมพลติดกับถนนราชดำเนิน เป็นย่านชุมนุมชนหนาแน่น มีลานกว้าง ทางราชการทหารใช้เป็นที่ประกอบพิธีสวนสนามและพิธีสาบานธงประจำกองทหารทุกปี

อนุสาวรีย์นี้เดิมพระยาประสิทธิ์ศัลการ (สอาด สิงหเสนี) ข้าหลวงเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลนครราชสีมา ได้ออกทุนส่วนตัวสร้างกู่ขนาดย่อมบรรจุอัฐิของท้าวสุรนารีไว้ที่มุมวัดนารายณ์มหาราช ทิศพายัพริมถนนอัษฎางค์ตัดกับถนนประจักษ์ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ พระยากำธรพายัพทิศ (ดิส อินทโสพส) ผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา กับพันเอก พระเริงรกบัจจามิตร (ทอง รักสงบ) ร่วมใจกับข้าราชการฝ่ายทหาร พลเรือน คหบดี และพ่อค้าประชาชน ชาวนครราชสีมา ได้พิจารณาเห็นว่าวีรกรรมของท้าวสุรนารีนั้นเป็นตัวอย่างแก่อนุชนรุ่นหลังในด้านความกล้าหาญ การเสียสละ เพื่อประเทศชาติ ทั้งเป็นการเชิดชูเกียรติอันสูงยิ่งของชาวนครราชสีมา ควรจะสร้างอนุสาวรีย์ของท่านไว้เป็นเครื่องเตือนใจของอนุชนรุ่นหลัง จึงตกลงหล่อรูปท้าวสุรนารีด้วยทองแดงขนาดเท่าตัวจริงในท่ายืน มือขวาถือดาบ แต่งตัวแบบหญิงไทยสมัยนั้นประดิษฐานไว้ ณ ประตูชุมพล แล้วกำหนดงานฉลองอนุสาวรีย์ ทางราชการได้จัดเป็นงานใหญ่ เพื่อเก็บเงินรายได้ตั้งเป็นมูลนิธิส่งเสริมการศึกษาของกุลบุตรธิดาและช่วยในการสร้างอาคารรักษาคนไข้ให้แก่โรงพยาบาลนครราชสีมา

ในปัจจุบันทางราชการกรมศิลปากร ได้ประกาศขึ้นบัญชีอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีตาม พ.ร.บ. โบราณวัตถุ ฯ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๐ แล้ว

ฆ. โบราณวัตถุสถาน อำเภอเมืองนครราชสีมา มีโบราณวัตถุสถาน ดังนี้

๑. หลักเมือง ซึ่งตั้งอยู่ ณ สี่แยกหลักเมืองมุมวัดพระนารายณ์มหาราช

๒. ซุ้มประตูชุมพล ตั้งอยู่ที่กำแพงเมืองด้านตะวันตก หลังอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

๓. ปราสาทหินวัดพนมวัน ตั้งอยู่ตำบลบ้านโพธิ์ เป็นปราสาทหินขนาดย่อมกว่าปราสาทหินพิมาย สันนิษฐานว่า สร้างระหว่างปี พ.ศ. ๑๖๒๕—๑๖๕๐ สมัยพระเจ้าไชยวรมันที่ ๖ กษัตริย์ขอม ลักษณะเป็นพุทธาวาสมากกว่าเทวสถาน มีพระพุทธรูปนาคปรกหลายองค์ ผีมือสลักหินงดงามไม่แพ้ที่ปราสาทหินพิมาย มีนักศึกษานักโบราณคดี และชาวต่างประเทศ ไปชมและค้นคว้าหาความรู้กันบ่อยมาก ๆ

โบราณสถานและโบราณวัตถุของจังหวัดนครราชสีมาที่ขึ้นทะเบียนแล้ว ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๓ หน้า ๑๕๒๐ ประกาศลงวันที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๙ มีอยู่ดังต่อไปนี้

อำเภอเมือง

๑.	โบราณวัตถุต่าง ๆ ที่วัดสุทธิจินดา	ตำบลโพธิ์กลาง
๒.	กำแพงเมืองนครราชสีมา	ตำบลในเมือง
๓.	ศาลพระนารายณ์	,,
๔.	วัดกลาง	,,
๕.	วัดพนมวัน	ตำบลบ้านโพธิ์
๖.	วัดกลาง	ตำบลพุทซา
๗.	วัดบน	,,
๘.	วัดตะวันตก	,,

สถาบันวิทยบริการ เฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

ประวัติท้องที่อำเภอโชคชัย

อำเภอโชคชัย เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดนครราชสีมา ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของตัวจังหวัด ห่างตามทางหลวงแผ่นดินสายนครราชสีมา–โชคชัย ๒๘ กม. อาณาเขตทิศเหนือ ติดต่อเขตอำเภอเมืองและอำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา ทิศใต้ ติดต่อเขตอำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา ทิศตะวันออก ติดต่อเขตอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ และทิศตะวันตก ติดต่อเขตอำเภอปักธงไชย จังหวัดนครราชสีมา อาณาเขตพื้นที่ทั้งหมด ๑,๐๙๕ ตารางกิโลเมตรเศษ จำนวนพลเมืองทั้งหมด ๔๖,๕๔๕ คน

การแบ่งเขตการปกครอง

ก. การบริหารส่วนภูมิภาค อำเภอโชคชัยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๗ ตำบล ๘๘ หมู่บ้าน คือ

ตำบลกระโทก	มี	๒๐ หมู่บ้าน
ตำบลพลับพลา	มี	๑๓ ,,
ตำบลท่าลาดขาว	มี	๑๐ ,,
ตำบลท่าอ่าง	มี	๑๒ ,,
ตำบลท่าจะหลุง	มี	๑๐ ,,
ตำบลสารภี	มี	๑๔ ,,
ตำบลทุ่งอรุณ	มี	๙ ,,

ข. การบริหารส่วนท้องถิ่น มีสุขาภิบาล ๑ แห่ง คือ สุขาภิบาลโชคชัย และมีองค์การบริหารส่วนตำบล ๑ แห่ง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลา

สภาพของพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง ใช้สำหรับทำการเพาะปลูกทั้งหมด ๑๒๗,๐๕๕ ไร่ นอกนั้นเป็นบริเวณป่าไม้เต็งรัง ซึ่งเกือบกล่าวได้ว่า อำเภอโชคชัย

อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติประเภทป่าไม้ ส่วนการเพาะปลูกเฉพาะการทำนาไม่ค่อยได้ผลเท่าที่ควร เพราะพื้นที่เป็นที่ราบสูงดังกล่าว

ความเจริญของท้องที่ในบริเวณย่านตลาด การค้าอยู่ในระดับปานกลาง และไม่ขยายตัวขึ้นเท่าที่ควร เพราะการติดต่อคมนาคมระหว่างจังหวัดกับอำเภอสะดวกรวดเร็ว แต่อย่างไรก็ดี การที่อำเภอโชคชัยเป็นทางผ่านจากอำเภอเมืองนครราชสีมาไปสู่อำเภอครบุรี มีคนสัญจรไปมามากขึ้น ทำให้เป็นผลดีในด้านการเศรษฐกิจของอำเภอโชคชัยบ้าง

การคมนาคม มีถนนติดต่อถึงท้องที่อื่น ๆ ดังนี้

๑. ทางหลวงแผ่นดิน สายอำเภอโชคชัย—นครราชสีมา ระยะทางยาว ๒๘ กม.
๒. ทางหลวงจังหวัด สายโชคชัย—ครบุรี ระยะทางยาว ๒๘ กม.
๓. ทางหลวงแผ่นดิน สายโชคชัย—นางรอง ระยะทางยาว ๘๐ กม. (อยู่ในระหว่างการก่อสร้าง)

ความหมายของชื่อและกำเนิดที่มาของชื่อที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ปรากฏว่าอำเภอโชคชัยมีชื่อเดิมว่า อำเภอกระโทก คำว่ากระโทกนี้ ไม่มีหลักฐานอันแน่นอนว่ามีความหมายมาจากอะไร เป็นเพียงสันนิษฐานว่ามาจากคำว่า “กโรทก” ซึ่งแปลว่าน้ำล้อม ทั้งนี้เพราะหมู่บ้านกระโทกเดิมตั้งอยู่ที่ตลาดชี หรือโนนตะโก ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของบ้านกระโทกในปัจจุบันนี้ และสถานที่ตั้งหมู่บ้านดังกล่าวนั้น มี ท้อง.นา หนอง บึง และคูรอบบ้าน เมื่อถึงฤดูน้ำจะมีน้ำล้อมรอบ คำว่ากโรทก นานมาจึงเพี้ยนเป็นคำว่า กระโทก ครั้นต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๙๒ ทางราชการได้เปลี่ยนชื่ออำเภอจากคำว่า “กระโทก” เป็น “โชคชัย” ทั้งนี้มีเหตุผลเพื่อให้มีความไพเราะและเป็นศิริมงคลนามต่อไปเท่านั้น ซึ่งเป็นที่พอใจของชาวโชคชัยทั่วไป

อำเภอโชคชัย เคยมีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์มาแล้วตามที่ปรากฏหลักฐานจากหนังสือศิลปกรบีที่ ๑ เล่มที่ ๔ พ.ศ. ๒๔๘๐ อัครานุกรมภูมิศาสตร์สำหรับจังหวัดนครราชสีมา ปรากฏว่าบริเวณที่ตั้งที่ว่าการอำเภอเดิมเป็นด่านเรียกว่า ด่านกระโทก ในครั้งพระยาวรวงสาธิราชเป็นแม่ทัพของเจ้าพิมาย (กรมหมื่นเทพพิพิธ) ได้

ยกกองทัพมาตั้งรับ กองทัพของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (พระเจ้าตากสิน) เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๑ กองทัพพระยาวรวงสาธิราชแตกพ่ายหนีไปทางด้านจังหวัดเสียมราฐ ประเทศกัมพูชา ในปัจจุบันนี้หมู่บ้านหนึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของที่ว่าการอำเภอเรียกว่า "บ้านพลับพลา" กล่าวกันว่า เป็นสถานที่ที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงสร้างพลับพลาเป็นที่ประทับ สำหรับการเสด็จมาราชการสงครามในครั้งกระนั้น

สถานที่ตั้งที่ว่าการอำเภอปัจจุบันนี้ ตั้งอยู่ในที่ดินราชพัสดุของกระทรวงมหาดไทย บริเวณเนื้อที่ ๑๒ ไร่เศษ อยู่ด้านตะวันตกของตลาดชุมนุมชนย่านการค้า ตัวที่ว่าการอำเภอสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ สมัยที่พระสมรรถบริหาร (ขณะนี้เป็นข้าราช-การบำนาญ) ดำรงตำแหน่งนายอำเภอ เป็นตัวอาคาร ๒ ชั้น กว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๑๕ เมตร มีมุขยื่นออกกว้าง ๕ เมตร ยาว ๕ เมตร กว้างขวางพอแก่การเป็นที่ทำการอำเภอในขณะนี้ สภาพอาคารค่อนข้างเก่า ก่อนหน้าที่จะย้ายที่ว่าการอำเภอนี้เดิมตั้งอยู่บริเวณตรงข้ามบ้านพักนายอำเภอปัจจุบัน เหตุผลที่ย้ายเนื่องจากสถานที่เดิมบริเวณคับแคบขยายไม่ออก เพราะด้านเหนือ ด้านใต้และด้านตะวันตกติดถนน ด้านตะวันออกติดตลาดไม่สง่าผ่าเผย สถานที่ตั้งปัจจุบันกว้างขวางเหมาะสมกว่าเก่า เพียงพอแก่การที่จะขยายสร้างอาคาร บ้านพักข้าราชการ ต่อไปได้ในอนาคต เป็นที่พอใจแก่ประชาชนทั่วไป เพราะไม่ไกลจากย่านชุมชน สะดวกแก่การที่ราษฎรจะมาติดต่อยังที่ว่าการอำเภอ

ความเป็นมาของอำเภอโชคชัยนี้ เดิมมีกิ่งแชะ (อำเภอครบุรี) แบ่งการปกครองออกเป็น ๓ ตำบล คือ ตำบลแชะ ตำบลสระตะเคียน และตำบลสระจระเข้หิน ขึ้นอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอโชคชัยด้วย ครั้นต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๒ ทางราชการได้ยกฐานะกิ่งแชะขึ้นเป็นอำเภอ ชื่อว่าอำเภอครบุรี และใน พ.ศ. ๒๔๙๓ ทางราชการได้ยกฐานะกิ่งอำเภอท่าช้าง อำเภอเมืองนครราชสีมา ขึ้นเป็นอำเภอ ชื่อว่าอำเภอจักราช และได้โอนหมู่ที่ ๑๐ บ้านหนองไผ่ ตำบลสารภี อำเภอโชคชัย ไปขึ้นอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอจักราชด้วย ขณะนี้อำเภอโชคชัยจึงมีตำบลและหมู่บ้านขึ้นอยู่ในเขตการปกครอง ๖ ตำบล และ ๘๖ หมู่บ้าน ดังกล่าวแล้วข้างต้น

ผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอโชคชัย ตามที่ปรากฏในทำเนียบนายอำเภอเริ่มแต่ พ.ศ. ๒๔๔๖ เป็นต้นมา มีดังนี้ คือ

๑. ขุนอภัย	ดำรงตำแหน่ง	พ.ศ.	๒๔๔๖	ถึง	พ.ศ.	๒๔๕๐
๒. หลวงตุลาโกสุม	,,	,,	๒๔๕๐	,,	,,	๒๔๕๒
๓. หลวงนครจันทึก	,,	,,	๒๔๕๒	,,	,,	๒๔๕๓
๔. ขุนอภัยโยธา (พระยาสุริยะวราภัย)	,,	,,	๒๔๕๓	,,	,,	๒๔๕๖
๕. หลวงบริบาลนิคมเขตร์ (พระยากำธรพายัพทิศ)	,,	,,	๒๔๕๖	,,	,,	๒๔๖๐
๖. หลวงสมรรถบริหาร (พระสมรรถบริหาร)	,,	,,	๒๔๖๑	,,	,,	๒๔๗๐
๗. พระวารินวีระศักดิ์	,,	,,	๒๔๗๐	,,	,,	๒๔๗๑
๘. หลวงระงับประจันตคาม	,,	,,	๒๔๗๑	,,	,,	๒๔๗๑
๙. ขุนอำนาจอำนวยกจ	,,	,,	๒๔๗๑	,,	,,	๒๔๗๘
๑๐. ขุนนัยประศาสน์	,,	,,	๒๔๗๘	,,	,,	๒๔๘๑
๑๑. นายชำนาญ กระบวน	,,	,,	๒๔๘๑	,,	,,	๒๔๘๑
๑๒. ขุนปาลรัตน์ภิรมย์	,, ๑ พ.ค.	,,	๒๔๘๑/๓๑	ส.ค.		๒๔๘๑
๑๓. นายแม้น ศรีรัตน์	,, ๑ ก.ย.	,,	๒๔๘๑/๓๑	ธ.ค.		๒๔๘๑
๑๔. ขุนนาจนิกร	,, ๑ ม.ค.	,,	๒๔๘๒/๓๐	ก.ค.		๒๔๘๓
๑๕. นายชม วัลลิภากร	,,	,,	๒๔๘๓	ถึง	พ.ศ.	๒๔๙๑
๑๖. นายชาญ นิธิประภา	,,	,,	๒๔๙๑	,,	,,	๒๔๙๒
๑๗. ร.ต.ท. จารึก จตุรภุช	,,	,,	๒๔๙๒	,,	,,	๒๔๙๓
๑๘. นายไสว ไชยคุณา	,, ๑ พ.ค.	,,	๒๔๙๓/๓๑	พ.ค.		๒๔๙๗
๑๙. นายเลิศ พุกะนัดถ์	,, ๑ มิ.ย.	,,	๒๔๙๗/๑	ส.ค.		๒๔๙๙
๒๐. นายพยุง อิ่มสุวรรณ์	,, ๑๗ ส.ค.	,,	๒๔๙๙/๒	มี.ค.		๒๕๐๑
๒๑. นายเลิศ พุกะนัดถ์	,, ๒ มี.ค.	,,	๒๕๐๑/๒๙	พ.ค.		๒๕๐๒

๒๒. นายสนอง สุนทรเนตร ดำรงตำแหน่ง ๑ มิ.ย. พ.ศ. ๒๕๐๒/๒๕ มี.ค. ๒๕๐๔

๒๓. นายอนันต์ อนันตกุล ,, ๑ เม.ย. ,, ๒๕๐๔/๒๕ ก.ย. ๒๕๐๔

๒๔. ร.ต.ต. คลี่ วัลลิภากร ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ ๒๖ ก.ย. ๒๕๐๕ ถึงปัจจุบัน

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ ระหว่างที่นายเลิศ พุกะนัดถ์ มาดำรงตำแหน่งนายอำเภอครั้งที่ ๒ ได้มีเหตุการณ์เกิดขึ้นในท้องที่อำเภอโชคชัย อันควรบันทึกไว้เป็นประวัติศาสตร์ คือ เมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๐๒ นายศิลา วงษ์สิน หรือ ลาดละคร กับพรรคพวกประมาณ ๘๐ คน โดยนายศิลาฯ เป็นหัวหน้าได้อพยพจากจังหวัดอุบลราชธานีมาตั้งถิ่นฐานปลูกบ้านเรือนอาศัยอยู่ที่บ้านใหม่ไทยเจริญ ตำบลสารภี อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา นายศิลาฯ นี้ได้อวดอ้างตั้งตนว่าเป็นผู้วิเศษ เป็นพระศรีอาริย์และเป็นกษัตริย์รัชกาลที่ ๘ กลับชาติมาเกิด มีคุณวิเศษต่าง ๆ เช่น สามารถระลึกชาติได้ มีเวทย์มนต์คาถาอาคมขลัง ตลอดจนรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้หลายอย่าง และนายศิลาฯ ได้ใช้พรรคพวกของตนออกไปโฆษณาถึงความเป็นผู้วิเศษของตนต่อ ประชาชนใน หมู่บ้านใหม่ไทยเจริญและในที่ต่าง ๆ จนเป็นที่เลื่องลือกันทั่วไป มีราษฎรที่อพยพตามมาอยู่และราษฎรที่บ้านใหม่ไทยเจริญสมัครเข้าเป็นลูกศิษย์เป็นจำนวนมาก โดยได้เรียกเงิน ผ้าขาว และดอกไม้ธูปเทียน จากผู้ที่มาสมัครตัวเข้าเป็นลูกศิษย์เป็นค่ายกครู และได้จัดให้ลูกศิษย์อยู่เวรยามเฝ้าหมู่บ้านและสั่งให้ลูกศิษย์ทำไม้เหลี่ยม ซึ่งตนเป็นผู้ลงคาถาอักขระให้ไว้เป็นอาวุธประจำตัว นอกจากนี้ยังมีพฤติการณ์ส่อให้เห็นว่าเป็นการผิดกฎหมายของบ้านเมือง นายสงวน ซึมรัมย์ ผู้ใหญ่บ้านใหม่ไทยเจริญ ตำบลสารภี อำเภอโชคชัย จึงได้รายงานให้ นายเลิศ พุกะนัดถ์ นายอำเภอทราบถึงพฤติการณ์ของ นายศิลาฯ กับพวก นายเลิศ พุกะนัดถ์ นายอำเภอทราบเหตุจึงบอกนายสงวน ซึมรัมย์ ว่าจะออกไปทำการสืบสวนสอบสวนรับฟังเหตุการณ์ทั้งหลายในวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๐๒ นายเขียน มีมาก ราษฎรบ้านใหม่ไทยเจริญ ศิษย์คนหนึ่งของนายศิลาฯ ได้ทราบเรื่องนี้ จึงนำไปบอกเล่านายศิลา ๆ จึงเรียกประชุมบรรดาพรรคพวกของตนทั้งหมด ในวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๐๒ เวลา ๑ โมงเช้า ที่บ้านของนายศิลาฯ เล่าเรื่องที่นายอำเภอจะออกมาสอบสวนให้ฟังและสอบถามรายตัวว่า ถ้า

นายอำเภอกับพวกมาจับตัวเขาไปจะทำอย่างไร บรรดาพรรคพวกส่วนมากลงความเห็นให้ต่อสู้กับเจ้าพนักงานไม่ยอมให้จับกุม ผู้สนับสนุนเท่าที่ปรากฏตามหลักฐานถ้อยคำของนายศิลาจำได้มีนายเขียน มีมาก, นายสิงห์, นายจันทร์, นายประเสริฐ, นายประสาน, นายมา (บุญเกิด), นายวิเชียร, นายที, นายบุญจัน, นายจันทร์ (ส่องแสง), นายสุข, นายน้อย, นายคำภา, นายมี, นายวัน, นายบุญมา, นายบุญ, นางเพียร, นางสมหมาย, นางประกายแก้ว (ภรรยานายศิลา), นางจันที, นางสู, นางกัน, นายศิลาจึงสั่งให้พวกเตรียมกำลังคนและกำลังอาวุธ มี ไม้ตะบอง มีด ขวาน และปืน เป็นอาวุธไว้เพื่อต่อสู้ขัดขวางนายอำเภอโชคชัยตามที่ตกลงกันไว้ในที่ประชุม และระวังรักษาเหตุการณ์อยู่ตลอดมา จนถึงวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๐๒ เวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. นายเลิศ พุกะนัดถ์ นายอำเภอโชคชัย ร.ต.อ.ประเสริฐ สุนทรเสวี ผู้บังคับกองตำรวจภูธรอำเภอโชคชัย นายเทพ หาญณรงค์ ปลัดอำเภอตรีอำเภอโชคชัย นายฉ่ำ สุขกระโทก ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๗ ตำบลกระโทก อำเภอโชคชัย นายหวล แก่นกระโทก พนักงานตีตราไม้ อำเภอโชคชัย นายผ่อง เกณฑ์กระโทก ครูทำหน้าที่เสมียนแผนกศึกษาธิการอำเภอโชคชัย นายบัว ใขกระโทก แพทย์ประจำตำบลพลับพลา อำเภอโชคชัย นายนิพนธ์ พิพิธภัณฑ์ ครูทำหน้าที่เสมียนแผนกศึกษาธิการอำเภอโชคชัย นายเอื้อน ใขกระโทก ราษฎรรวม ๙ คน ได้พากันไปยังบ้านใหม่ไทยเจริญสมทบกับพวกนายสงวน ซีมรัมย์ ผู้ใหญ่บ้านใหม่ไทยเจริญ นายสงวนได้บอกนายอำเภอว่าพวกนายศิลาฯเตรียมพร้อมที่จะสู้ให้ระวังตัว แต่นายอำเภอบอกว่าเรามาดี ๆ เขาคงไม่ทำอะไร แล้วชวนกันตรงไปที่บ้านนายศิลา ฯ ถึงเรือนนายศิลา บนเรือนนั้นมีคนอยู่ประมาณ๑๐คน นายอำเภอกับพวกได้ขึ้นไปบนเรือน ส่วนนายสงวน ซีมรัมย์ กับราษฎรที่ตามไปด้วยอยู่ข้างล่าง ขณะนั้นมีพวกของนายศิลามายืนดูทางด้านตะวันตกและตะวันออกของเรือนประมาณ ๒๐ คน เห็นนายศิลายืนอยู่ในห้องนายอำเภอจึงได้เรียกออกมาและนั่งลงตรงหน้าประตูเรือนเพื่อทำการสอบถามสืบสวนพฤติการณ์ของนายศิลากับพวก จากนั้นได้ตรวจค้นบ้านของนายศิลาพบปืนแก๊ป มีด ไม้ตะบองหลายอัน จึงยึดมากองรวมกันไว้ และนายเลิศ พุกะนัดถ์ นายอำเภอโชคชัยได้ตั้งข้อหานายศิลาฐานมีอาวุธปืนไว้ในครอบครองไม่รับ

อนุญาต ไม่แจ้งย้ายทะเบียนบ้าน และประกอบโรคศิลปไม่รับอนุญาต และได้ทำการจับกุมนายศิลา นายศิลาไม่ยอมให้จับบอกว่า "ข่อยบ่อผิด" นายอำเภอจับข้อมือนายศิลาถึง ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๓ นายศิลาได้สบัดแขนแล้วเอาไม้กระทุ้งพื้นร้องว่า "เอาแม่พวกเฮา" นายด้วงพ่อตาของนายศิลาและพวกของนายศิลาคนอื่น ๆ ได้คว้าเอาไม้ตะบองซึ่งกองรวม ๆ กันอยู่นั้นเข้าทำร้ายนายอำเภอกับพวก ๆ ได้กระโดดเรือนหนีลงมา พวกของนายศิลาทั้งบนเรือนและอยู่ข้างล่างเข้ากลุ้มรุมตี พันทำร้ายบรรดาเจ้าพนักงานกับพวกและเกิดการต่อสู้กันขึ้น แต่เนื่องจากพวกของนายศิลามีมากกว่า ผลที่สุดนายเลิศ พุกะนัดถ์ นายอำเภอโชคชัย ร.ต.อ.ประเสริฐ สุนทรเสวี ผู้บังคับกองตำรวจภูธรอำเภอโชคชัย นายฉ่ำ สุขกระโทก ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๗ ตำบลกระโทก นายหวล แก่นกระโทก พนักงานตีตราไม้อำเภอโชคชัย และนายผ่อง เกณฑ์กระโทก ครูทำหน้าที่เสมียนแผนกศึกษาธิการอำเภอโชคชัย รวม ๕ คน ถูกพวกของนายศิลาทำร้ายถึงแก่ความตาย โดยครั้งแรกนายอำเภอถูกกลุ้มรุมตีทำร้ายก่อน เมื่อนายอำเภอล้มลงและถูกตีซ้ำอย่างนั้น นายฉ่ำ นายหวล นายผ่อง ได้วิ่งเข้าไปช่วยกันไว้และถูกกลุ้มรุมทำร้ายจนล้มฟุบถึงแก่ความตายรวมอยู่กับนายอำเภอ ส่วน ร.ต.อ.ประเสริฐ ถอยออกไปประทับปืนจะยิงคนร้าย ก็ถูกคนร้ายเข้าพันทำร้ายข้างหลังจนถึงแก่ความตายเช่นกัน พวกเจ้าพนักงานนอกนั้นได้หลบหนีออกมาได้ มาติดตามขอกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจและอำเภอออกไปยิงต่อสู้กับพวกของนายศิลา ๆ ตายหลายคนและจับได้หลานคนเช่นกัน ส่วนนายศิลากับพวก ๑๐ คน ได้หลบหนีไปก่อน และผลที่สุดถูกเจ้าหน้าที่ลาวจับตัวได้ในเขตประเทศลาวส่งมาดำเนินคดีที่จังหวัดนครราชสีมา รวมผู้ต้องหาที่ถูกจับได้ทั้งหมด ๖๔ คน ถูกสอบสวนดำเนินคดีฐานใช้และยุยงส่งเสริมให้ผู้อื่นร่วมกันฆ่าเจ้าพนักงาน และผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการกระทำการตามหน้าที่ด้วยความทารุณโหดร้ายและไตร่ตรองไว้ก่อน ซึ่งตามหลักฐานการสอบสวนปรากฏว่าผู้ต้องหาที่ถูกปล่อยชั้นสอบสวนซึ่งเป็นหญิงส่วนมากจำนวน ๓๖ คน มีหลักฐานทางคดีส่งพนักงานอัยการเพื่อฟ้องจำนวน ๒๗ คน ซึ่งต่อมาศาลมณฑลทหารบกที่ ๓ (ศาลจังหวัดนครราชสีมา) ได้พิพากษาให้จำคุกคนละ ๒๐ ปี ๑๖ปี๑๓ปีตามลำดับ ส่วนผู้ต้องหาที่เป็นผู้หญิงปล่อยหมด สำหรับ

ตัวนายศิลา วงษ์สิน นั้น จากถ้อยคำรับสารภาพและพยานหลักฐานประกอบพังได้ว่า การกระทำของนายศิลาเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักรและราชบัลลังก์ คุกคามความสงบภายในประเทศ อาศัยอำนาจตามมาตรา ๑๗ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ฯพลฯ นายกรัฐมนตรี จึงมีคำสั่งให้ประหารชีวิตนายศิลา วงษ์สิน ตั้งแต่วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๐๒ ดังสำเนาคำสั่งต่อไปนี้

คำสั่ง

ให้ประหารชีวิต นายศิลา วงษ์สิน หรือลาดละคร

เนื่องจากที่เกิดเหตุการณ์อันร้ายแรงเมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๐๒ ซึ่งนายศิลา วงษ์สิน หรือลาดละคร เป็นหัวหน้ากระทำกับเจ้าหน้าที่ถึงตายถึง ๕ คน ที่บ้านใหม่ไทยเจริญ อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา และเนื่องจากรายงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ส่งรายงานการสอบสวนอย่างละเอียดมายังข้าพเจ้ายืนยันว่าการกระทำของนายศิลา วงษ์สิน หรือลาดละคร กับพวก เป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักรและราชบัลลังก์ คุกคามความสงบภายในประเทศ

อาศัยอำนาจตามมาตรา ๑๗ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร โดยมติของคณะรัฐมนตรีในที่ประชุมเมื่อวันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๐๒ จึงให้อธิบดีกรมตำรวจจัดการประหารชีวิต นายศิลา วงษ์สิน หรือลาดละคร เพื่อรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของราชอาณาจักรและราชบัลลังก์ และเพื่อให้เป็นตัวอย่างป้องกันการกระทำผิดชนิดนี้ต่อไปภายหน้า

ให้อธิบดีกรมตำรวจปฏิบัติตามคำสั่งนี้ทันที

สั่ง ณ วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๐๒

จอมพล ส. ธนะรัชต์

นายกรัฐมนตรี

ประวัติของนายศิลา วงษ์สิน หรือลาดละคร นี้ ปรากฏว่านายศิลาเป็นคนเกิดที่บ้านคำอ้อหมู่ที่ ๒ ตำบลวังเชียง อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี บิดาชื่อ นายบุญเป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๒ ตำบลวังเชียงนั้นเอง มารดาชื่อ นางเมี่ยง มีพี่น้องด้วยกัน ๔ คน นายศิลาเป็นลูกคนสุดท้อง อยู่กับบิดามารดาตลอดมา ไม่ได้เรียนหนังสือเลย เมื่ออายุ ๑๕ ปี นายศิลาได้ออกจากบ้านไปเที่ยวหากินผ่าน อุดร หนองบัวลำภู แล้วเข้าไปในเขตจังหวัดเลย เร่ร่อนอยู่จนอายุ ๑๘ ปี จึงกลับบ้าน เมื่ออายุ ๒๑ ปี ผ่านการคัดเลือกทหารแล้ว จึงเดินทางมาทางบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ได้ภรรยาชื่อนางจันดี มีบุตรด้วยกัน ๖ คน ตาย ๔ คน เหลือ ๒ คนคือ นางบัวลา(ไปอยู่เวียงจันทน์) กับนายทองสูน(ติดตามนายศิลาเกิดเหตุด้วย) นายศิลาได้พานางจันดีไปทำมาหากินอยู่บ้านดอนส้มโฮม ตำบลบ้านบัว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร มีอาชีพทำนาอยู่ได้ ๗ ปี จึงกลับไปบ้านคำอ้อซึ่งเป็นบ้านเกิด ต่อมาอีก ๔ ปี นางจันดีตาย นายศิลาจึงบวชอยู่ได้ ๓ ปี สึกแล้วเที่ยวไปทางบ้านนามน ตำบลบ้านนามะเขือ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธ์ ที่นี่นายศิลาได้เรียนธรรม วิธีปราบผีสาง รักษาโรคภัยต่าง ๆ จากอาจารย์สิงห์โต เมื่อเรียนได้ ๓ ปี สำเร็จแล้วก็พาลูก ๒ คน เดินทางไปอยู่บ้านหนองหอย ตำบลจระเข้ อำเภอเมืองขอนแก่น มีอาชีพทำนาและรักษาโรค นางบัวลา ลูกสาวนายศิลาได้เดินทางไปเวียงจันทน์ และได้สามีอยู่ที่นั่น นายศิลาจึงพานายทองสูนเดินทางไปอยู่บ้านเหล่าเสน ตำบลบ้านบก อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ ได้ภริยาคนที่ ๒ ชื่อนางศรีวงส์ ที่นี่นายศิลาตั้งตัวเป็นอาจารย์สอนวิชาปราบผีสางและรักษาโรคภัย มีลูกศิษย์มาสมัครเรียนหลายคน เสียเงินคนละ ๕ บาท๑๐ บาท ๕๐ บาทบ้างไม่เท่ากัน อยู่ได้ประมาณ ๓ เดือน นายศิลาเดินทางไปอยู่บ้านแก้งไก่เขี่ย ตำบลกุดชุมภ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอบลฯ ที่นี่ได้ทำการรักษานางประกายแก้ว ลูกสาวนายด่อง บิดทอง ซึ่งเป็นบ้าตกลงค่ารักษา ๔๐๐ บาท รักษาได้ ๓ วัน นางประกายแก้วหายเป็นบ้า ได้นางประกายแก้วเป็นภริยาคนที่ ๓ ที่บ้านแก่งไก่เขี่ยนี้ มีผู้มาเรียนวิชากับนายศิลาหลายคน นายศิลาถูกเจ้าหน้าที่จับกุม เนื่องจากทำตัวเป็นพระศรีอารย์ เป็นผู้วิเศษ ถูกปรับฐานไม่แจ้งย้ายทะเบียนราษฎรคนละ ๒๕ บาท เนื่องจาก

การทำมาหากินทางบ้านแก้งไก่เขี่ยลำบาก ทำนาไม่ได้ผล นายด่อง พ่อตาของนายศิลา จึงปรึกษานายศิลาถึงถิ่นที่ทำมาหากิน นายศิลาจึงนำนายด่องพ่อตาอพยพมาอยู่บ้านใหม่ไทยเจริญ ตำบลสารภี อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยนายด่องและครอบครัวขายไร่นาอพยพมาและมีครอบครัวอื่นๆ หลายครอบครัว รวมตามมาด้วย ๒๔ คน และทะยอยตามกันมาเรื่อย ๆ จนมีบ้านรวม ๑๖ หลังคาเรือน โดยนายศิลาฯ เป็นผู้กะให้ว่าใครจะปลูกบ้านอยู่ที่ใด นายศิลาอยู่กลาง และเป็นผู้ปกครองดูแลตั้งตัวเป็นอาจารย์ผู้วิเศษ ซ่องสุมผู้คนมีลูกศิษย์มากมาย จนถึงวันเกิดเหตุดังกล่าวแล้ว

พฤติการณ์ของนายศิลากับพวกครั้งนี้ นับว่าเป็นการกระทำที่รุนแรง และกระทบกระเทือนจิตใจของประชาชนตลอดจนทางราชการมาก และได้ศูนย์เสียพนักงานฝ่ายปกครองเป็นประวัติการณ์ ดังปรากฏตามคำแถลงของนายกรัฐมนตรีดังนี้

คำแถลงการณ์ ของนายกรัฐมนตรี

เรื่อง สั่งประหารชีวิตนายศิลา วงษ์สิน หรือลาดละคร

ตามที่มีบุคคลคณะหนึ่งได้ใช้กำลังกลุ้มรุมทำร้ายเจ้าพนักงานจนถึงเสียชีวิต ๕ คน ที่ตำบลบ้านใหม่ไทยเจริญ อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๐๒ นั้น จากผลแห่งการสอบสวนอย่างรอบคอบและเที่ยงธรรมของเจ้าหน้าที่ปรากฏว่า บุคคลก่อการร้ายคณะนี้ มีนายศิลา วงษ์สิน หรือลาดละครเป็นหัวหน้า ได้ตั้งตนเป็นผู้วิเศษและเป็นกษัตริย์ ทำการซ่องสุมผู้คนเป็นจำนวนมากเข้าเป็นพรรคพวกเพื่อก่อการร้าย และดำเนินการอันเป็นการผิดกฎหมายของบ้านเมือง ซึ่งนับได้ว่าเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักรและราชบัลลังก์ ทั้งเป็นการกระทำที่บ่อนทำลายและก่อความไม่สงบภายในประเทศอันเป็นความผิดขั้นอุกฤตโทษ

จากผลแห่งการที่ข้าพเจ้าได้เดินทางไปสอบสวนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ประกอบกับการได้ฟังเจ้าหน้าที่สอบปากคำนายศิลา วงษ์สิน หรือลาดละคร ด้วยตนเองแล้ว

เห็นว่าเป็นภัยแก่ราชอาณาจักร ที่รัฐบาลจะนิ่งนอนใจอยู่มิได้ และเพื่อมิให้การก่อการร้ายนี้ มีทางขยายตัวได้อีกต่อไป สมควรประหารชีวิตนายศิลา วงษ์สิน หรือลาดละคร ซึ่งเป็นตัวหัวหน้าทันที ส่วนบุคคลอื่นที่ร่วมกระทำผิดด้วยนั้น แม้อาจจะกระทำไปเพราะความโง่เขลาเบาปัญญา ก็หามีเหตุอันควรปรานีแต่อย่างใด จึงจะได้ดำเนินคดีต่อไป

โดยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ข้าพเจ้าจึงได้เสนอเรื่องนี้ให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๐๒ และคณะรัฐมนตรีก็ได้มีมติเป็นเอกฉันท์ให้ข้าพเจ้าใช้อำนาจอันมีอยู่ตามความในมาตรา ๑๗ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรได้

ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงได้สั่งให้อธิบดีกรมตำรวจจัดการประหารชีวิตนายศิลา วงษ์สิน หรือลาดละคร ซึ่งอธิบดีกรมตำรวจก็ได้ปฏิบัติไปตามคำสั่งแล้วที่จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๐๒ เวลา ๑๗.๓๐ นาฬิกา

โดยที่การสูญเสียชีวิตของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองในครั้งนี้ ยังความเศร้าสลดใจให้แก่ประชาชนและรัฐบาลเป็นอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าจึงขอถือโอกาสแสดงความเสียใจอย่างสุดซึ้งแก่บรรดาครอบครัวของผู้เสียชีวิตโดยทั่วกัน และรัฐบาลจะได้ให้ความอุปถัมภ์อย่างดีต่อไป

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าในฐานะหัวหน้ารัฐบาล ขอประกาศยืนยันให้ทราบทั่วกันว่า รัฐบาลจะทำทุกวิถีทางเพื่อความมั่นคงของราชอาณาจักรและราชบัลลังก์ และการกระทำใด ๆ อันจะเป็นการบ่อนทำลายก่อกวนหรือคุกคามความสงบ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นภายในหรือมาจากภายนอกราชอาณาจักรก็ตาม รัฐบาลนี้จะได้ดำเนินการปราบปรามอย่างเด็ดขาดทันที

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรชต

นายกรัฐมนตรี

๒๖ มิถุนายน ๒๕๐๒

เจ้าอนุวงศ์เป็นกบฏต่อกรุงเทพมหานครได้ยาตราทัพมายึดเมืองนครราชสีมา

เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๓๖๙

คุณหญิงโมได้นำชาวเมืองนครราชสีมาอันตกอยู่ในความหายนะ ถึงที่สุดแล้วให้กลับไปเป็นไทยทั่วหน้า บ้านเมืองกลับสู่สภาพดังเดิมในเวลาไม่ช้า ขวัญของชาวเมืองได้ถูกเรียกคืนเข้ามาอยู่กับเนื้อกับตัว เจ้าอนุวงศ์จึงเกิดขวัญเสีย ได้สั่งให้ทหารเผาทำลายเมืองนครราชสีมาเสียหายลงอย่างย่อยยับพร้อมกับถอนหลักเมืองทิ้งเพื่อให้เป็นเมืองร้าง และเมื่อเผาค่ายของตนลงอย่างพอใจแล้วก็ถอยทัพออกจากเมืองนครราชสีมา

เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม พุทธศักราช ๒๓๖๙

ประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี

เมื่อพูดถึงนครราชสีมา หากไม่กล่าวถึงท่านท้าวสุรนารีวีรสตรีของชาวไทย หญิงไทยที่กล้าหาญนำทัพประชาชนสู้กับกองทหารเจ้าอนุวงศ์ แห่งนครเวียงจันทน์ ชาวนครราชสีมาผู้กล้าหาญกลางสมรภูมิ แห่งทุ่งสัมฤทธิ์ ประตูชุมพลที่สถิตย์ อนุสาวรีย์ของท้าวสุรนารี ก็เหมือนกับไม่ได้พูดถึงนครราชสีมาเลยนั้นเอง

สิ่งที่เห็นเด่นเป็นสง่าสดุดตาสดุดใจแก่ท่านทั้งหลาย คืออนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี วีรสตรีของไทย หรือประชาชนเรียกว่า คุณหญิงโม คุณแม่โมบ้าง และคุณย่าโมบ้าง ซึ่งเป็นชื่อเดิมของท่าน คุณหญิงโมเป็นวีรสตรีของชาวนครราชสีมา ท่านเป็นชาวนครราชสีมาโดยกำเนิด เกิดปีเถาะ พุทธศักราช ๒๓๑๔ ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช แห่งกรุงธนบุรี เป็นธิดานายกิบ นางบุญมา เมื่ออายุได้ ๒๕ ปี ได้เข้าพิธีแต่งงานกับเจ้าพระยาสุริยเดชวิเศษฤทธิ์ทศทิศวิชัย (ทองคำ) ตำแหน่งปลัดเมืองนครราชสีมา ชาวเมืองนครราชสีมา เรียกกันสั้น ๆ ว่า "พระยาปลัด"

คุณงามความดีที่ท่านได้กระทำไว้ต่อประเทศชาติ อันเป็นเกียรติประวัติสร้างความภาคภูมิ ตราตรึงใจ จิตใจของชาวจังหวัดนครราชสีมา เป็นอย่างมากมาย คุณหญิงโมมีสติปัญญาหลักแหลมเฉลียวฉลาด กล้าหาญ และใจบุญสุนทาน เป็นที่รักใคร่ของชาวนครราชสีมามาก เหตุที่คุณหญิงโมจะได้เป็นวีรสตรีนครราชสีมานั้น ก็คือเมื่อพุทธศักราชล่วงได้ ๒๓๖๗ ปี เจ้าอนุวงศ์แห่งนครเวียงจันทน์ได้ทูลขอพระสนม และครอบครัวลาวที่เมืองสระบุรีที่ถูกกวาดต้อนมาจากนครเวียงจันทน์ ในคราวสงครามครั้งที่ได้พระพุทธปฏิมากรแก้วมรกตมาประดิษฐานไว้ ณ กรุงธนบุรีนั้น ต่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่พระองค์ไม่ทรงอนุญาตให้ สร้างความละอายใจและความเคียดแค้นให้แก่เจ้าอนุวงศ์เป็นอย่างมาก ดังนั้นเมื่อกลับถึงนครเวียงจันทน์ก็คิดขบถต่อประเทศไทยทันที ได้ตระเตรียมกำลังรบเป็นการใหญ่ ซึ่งเวลานั้นนครเวียงจันทน์

และกรุงศรีสัตนาคนหุตลานช้าง เป็นเมืองประเทศราชของอาณาจักรไทย ได้ก่อขบถเพื่อกู้เอกราชกรุงศรีสัตนาคนหุตกลับคืนมาดังเดิม แล้วยกกองทัพใหญ่อันมหาศาลมุ่งสู่กรุงเทพพระมหานครหมายจะตีเอาให้ได้ เจ้าอนุวงศ์ได้จัดเป็นทัพใหญ่เข้าจู่โจมเมืองนครราชสีมา เพราะเป็นเมืองหน้าด่านแรก เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๓๖๙ ทัพหน้าของเจ้าอนุวงศ์ ซึ่งมีเจ้าราชบุตร ยกออกจากราชสีมามุ่งตรงไปยังเมืองนครนายก ขณะเมื่อเดินทัพเข้าสู่นครราชสีมา เพื่อมุ่งเข้าสู่ระบุรนน เจ้าอนุวงศ์คิดวางแผนยึดเมืองนครราชสีมา เอาเป็นฐานทัพไว้ก่อน จึงลวงพระยาพรหมยกบัตรผู้รักษาเมืองนครราชสีมาว่า พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการให้รีบยกทัพไปช่วยรบอังกฤษทางกรุงเทพ บังเอิญเวลานั้นเจ้าพระยานครราชสีมา กับพระปลัดเมืองไม่อยู่ไปราชการยังเมืองขุขันธ์ (จังหวัดศรีสะเกษปัจจุบัน) เหลืออยู่แต่ข้าราชการผู้น้อย เจ้าอนุวงศ์จึงนำทหารลาวเข้ายึดอาวุธยุทธสงครามและเสบียงอาหารที่สะสมไว้ในกำแพงเมืองทันที ชาวเมืองตั้งตัวไม่ติดจึงหมดหนทางจะต่อสู้ เพราะศัตรูเข้าถึงบ้านเสียแล้ว และขณะเดียวกันเจ้าอนุวงศ์ก็สั่งให้จับประชาชนทั้งชาย หญิง เด็กเล็ก คนชราเป็นเชลย และเก็บอาวุธยุทธโธปกรณ์ทุกชนิดจนหมดสิ้น แม้แต่มีดพร้าจอบเสียมก็ไม่ให้เหลือเลย กวาดต้อนเข้าเป็นหมวดหมู่ส่งไปนครเวียงจันทน์ โดยให้อยู่ในบังคับบัญชาอย่างเฉียบขาดของ "เพี้ยรามพิชัย" มีกำลังทหารพร้อมด้วยอาวุธครบมือประมาณ ๒,๐๐๐ คนเป็นหน่วยควบคุม

เดินทางออกจากตัวเมืองนครราชสีมา เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๓๖๙ ไปทางเหนือของเมืองตรงไปยังเวียงจันทน์ ผ่านเมืองพิมาย เมืองยโสธร ในจำนวนชาวนครราชสีมาเป็นจำนวนอย่างมากมากที่ได้ต้อนไปครั้งนั้น มีคุณหญิงโมรวมอยู่ด้วยคนหนึ่ง ติดตามด้วยสาวทองเหลือ บุตรีหลวงเจริญ ผู้ซึ่งมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับครอบครัวของคุณหญิงโมเป็นอย่างมาก ระหว่างเดินทางจากบ้านเกิดเมืองนอนนั้น คงจะด้วยอำนาจและบารมี ของพระสยามเทวาธิราชเจ้าดลใจทำให้ชาวนครราชสีมาทุกคนมีจิตใจตรงกัน ทุกคนต่างก็คิดถึงอิสรภาพ คิดจะยึดอำนาจจากกองทหารลาวกลับคืนมาให้ได้ เมื่อได้ส่งสายสอบถามและได้รับความมั่นใจจากหมู่เชลยศึกด้วยกันว่า จักต้องกู้อิสรภาพ และทุกคนพร้อมที่จะรับคำบัญชาจากคุณหญิงโม ให้ออกทำการโดยมิเลือกหน้าที่

ว่าจะเสี่ยงอันตรายมากน้อยเพียงไรก็ตาม ดังนั้นคุณหญิงโม จึงเริ่มแผนกู้อิสรภาพทันที โดยใช้ความสามารถใน การที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างให้ ผู้คุมเห็นอกเห็นใจแก่ ชาวเมืองนครราชสีมา ตลอดได้แนะนำหญิงสาว ๆ สวยๆ ชาวนครราชสีมา คอยยั่วยวนพวกทหารนายหมู่นายกองให้หลงใหลออกอุบายหน่วงเหนี่ยวให้การเดินทางช้าลง ได้แกล้งให้เกวียนหักพังบ้าง เจ็บป่วยบ้าง ปล่อยให้สัตว์พาหนะเพ่นพ่านทำให้เสียเวลาแล้วไล่ตามจับ ให้ชาวนครราชสีมาที่ถูกจับไปแกล้งทำเป็นกลัวเกรง ประจบทหารเวียงจันทน์ที่ควบคุมให้ตายใจ แม้จะถูกกดขี่ข่มเหงอย่างใดก็ขอให้อดทน อย่าต่อสู้หรือขัดขืนแต่ประการใด และอ้อนวอนขอร้องผู้ควบคุมให้จ่ายมีด จอบ เสียม สำหรับที่จะใช้ในการซ่อมแซมล้อเกวียนและหาฟืนหาไม้เพื่อทำเป็นเชื้อเพลิงตลอดจนสร้างที่พักแรม พวกทหารลาวเจ้าอนุวงศ์ก็ตายใจต้องหลงลมสาวชาวเมืองนครราชสีมา จึงได้จ่ายสิ่งของให้ตามจำนวนที่ต้องการ คุณหญิงโมสั่งให้ตัดไม้มาเสียมให้แหลมเพื่อใช้แทนต่างจอบเสียมแจกจ่ายให้แก่ชาวเมืองทั้งชายหญิงที่ไม่มีมีดพร้า เมื่อได้โอกาสจะได้ใช้ประหัตประหารข้าศึกสะดวกให้พินาศแหลกราน

ครั้นเดินทางมาถึงทุ่งสัมฤทธิ์อันกว้างใหญ่ไพศาล แขวงเมืองพิมาย กองทัพของเจ้าอนุวงศ์รวมทั้งชาวเมืองนครราชสีมาที่กวาดต้อนไปหยุดพักแรมกันที่นั้น ต่างได้จัดที่พักพร้อมด้วยการหุงอาหารนำมาเลี้ยงกัน นับว่าเป็นโอกาสอันดีที่คุณหญิงโมที่จะได้วางแผนการกอบกู้อิสรภาพจากกองทัพเจ้าอนุวงศ์เสียที ซึ่งได้ตระเตรียมไว้นานแล้ว ได้ให้หญิงสาวชาวนครราชสีมาที่สวย ๆ หน้าตาดี ๆ อกอั๋น ๆ ดวงตาหยาดเยิ้มไปคอยปรนนิบัติพวกนายหมู่นายกองให้หลงใหล มีการบ่อนเหล้า บ่อนอาหารพร้อมทั้งนัดแนะชาวเมืองทุกคน ว่าถ้าได้ยินสัญญาณก็ให้เริ่มลงมือได้เลย เพราะโอกาสเช่นนี้หาไม่ได้อีกแล้ว ค่ำแล้วดวงจันทร์ส่องแสงกราดสกาวนวลใยไปทั่วทุ่งสัมฤทธิ์ เสียงสรวลเสเฮฮาของเหล่าทหารเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ ต่างหยอกล้อสาวชาวเมืองนครราชสีมาอันมีเสน่ห์ ส่วนบุตรีหลวงเจริญ ซึ่งเป็นคนสวยที่สุดของหญิงสาวชาวนครราชสีมา และเป็นคนที่ไว้วางใจของคุณหญิงโมด้วย จึงได้รับหน้าที่ปรนนิบัตินายทหารลาวที่สำคัญ ผู้ที่เป็นกำลังสำคัญหัวหน้ากองทัพของเจ้าอนุวงศ์ คือ เพี้ยรามพิชัย ฝ่ายทหารเวียงจันทน์ได้ดื่มเหล้า เคล้านารี ท่ามกลางสาวสวย ๆ ต่างก็ระเริงลุ่มหลง

จนลืมหน้าที่ ดื่มด่ำอยู่กับโลกียสุขจนลืมตาบ แสงจันทร์สลัวของจันทร์ค่อนรุ่งยิ่งทำให้เพ้อคลั่ง หลงใหล เมาทั้งเหล้า เมาทั้งรัก มองเห็นเงาตะคุ่มไปทั่ว เสียงแอ่วร้องรำทำเพลงกันครึกครื้นทั่วทั้งกองทัพลาว

บนดินแดนแห่งทุ่งสัมฤทธิ์ภายใต้ดวงจันทร์ส่องแสงสกาวเย็นตาสาดไป ทั่วทุ่ง ณ ที่นี้กำลังเป็นดินแดนสวรรค์ของทหารเวียงจันทน์ ใครจะนึกบ้างว่าอีกเวลาไม่นานนักจะกลายเป็นยุทธภูมิอันเหี้ยมโหดฉกาจฉกรรจ์ และนองไปด้วยเลือด มองไปทางทิศใต้ของนครราชสีมาดูมืดครึ้ม เหมือนมัจจุราชอันร้ายแรงอย่างมหิทธานุภาพกำลังจะมาคร่าชีวิตของทหารลาวเจ้าอนุวงศ์ มองขึ้นไปบนท้องฟ้าเห็นดวงดาวดารดาษระยิบระยับ อีกสักครู่ดาวฤกษ์ก็จะขึ้นแล้ว นั่นเป็นสัญญาณที่หญิงไทยและชาวนครราชสีมาผู้กล้าหาญจะลุกขึ้นเริ่มปฏิบัติตามแผนการณ์ที่ได้เตรียมไว้โดยพร้อมเพรียงกัน ในความอำนวยการของคุณหญิงโม ทั้งหญิงชายที่ทำการสู้รบ แต่งกายห่มผ้าตะเบงมานเอาผ้าโพกศีรษะไว้เหมือนกันทุกคน เพื่อมิให้ทราบว่าเป็นหญิงหรือชาย มีอาวุธ คือ มีดจอบ ขวาน เสียม และไม้ที่ได้เหลาให้แหลมเป็นอาวุธ กองเกวียนของชาวนครราช-สีมาแบ่งออกเป็น ๓ กอง คือกองหน้า กองหลัง และกองกลางมีผู้หญิงล้วน ส่วนคนชรา แม่ลูกอ่อนและเด็กให้อยู่ในค่าย ทุกกองให้ฟังคำสั่งของคุณหญิงโมแต่ผู้เดียว

ดึกสงัดของคืนวันนั้น ท้องฟ้ามืดทมึนเต็มไปด้วยหมอกคล้ายพยัพฝน เสียงลมพัดเอื่อย ๆ ไม่ขาดสาย ท้องทุ่งสัมฤทธิ์อันกว้างใหญ่ไพศาล มองไปทั่วทุ่งและแสงตะเกียง แสงไต้จุดกันไว้เป็นดวง ๆ ส่องแสงวอบแวมมีการเลี้ยงกันเป็นวง ๆ ทุกวงมีหนุ่มสาวต่างสดชื่นสำเริงสำราญกันอย่างเต็มที่ ต่างพากันลืมความเหนื่อยยากลำบากตรากตรำไปหมดทั้งสิ้น หันมาจุดเดียวกันคือความหวานสดชื่นของสาวชาวนครราชสีมาต่างก็พากันหลงใหลในมธุรสอันโอชา เพราะทหารลาวได้จากบ้านมาห่างไกลเป็นเวลานาน กำลังเพลิดเพลินกันในทุ่งสัมฤทธิ์ที่เปรียบเสมือนแดนสวรรค์ เจ้าหนุ่มคะนองแห่งเวียงจันทน์บางคนถึงกับกล่าวออกมาว่า “ดาวเดือนบนฟ้านภากาศมันบ่สะอาดเท่าสาวโคราชก็แต่สักนิด” การเลี้ยงดูวันนั้นได้เสร็จสิ้นลงไปแล้ว ทหารเวียงจันทน์ต่างก็เมามายไปตามๆ กัน แต่หญิงไทยทุกคนรู้หน้าที่ดี ไม่กินจนเกินควรเพราะตนต้อง

ทำงานใหญ่ ทุกคนเลือดกำลังระอุ หัวใจเต้นระทึกเลือดแห่งความกล้าหาญวิ่งพล่านเต็มใบหน้าทุกคนกำลังรอเวลา และคำสั่งอันเด็ดขาดจากวีรสตรี (คุณหญิงโม) ด้วยความตั้งใจ

ในที่สุดเวลาก็มาถึง เป็นราตรีที่สลัวด้วยจันทร์แรม มิหนำยังมีหมอกบางอีกไม่น้อย คืนนี้แล้วถึงกาลเวลาที่กองทัพกู้ชาติของคุณหญิงโม จะสำแดงฤทธิ์ ท้องฟ้าอาบแสงสลัวของจันทร์แรมด้านทิศตะวันตก เป็นสิ่งที่กุลสตรีพิเศษศักดิ์แห่งนครราชสีมาทอดดวงตามองดูดาวต่าง ๆ บนท้องฟ้า ดาวฤกษ์กำลังชิ้นส่องแสงระยิบระยับ อันเป็นเครื่องหมายบอกว่าได้เวลาแล้วที่จะเริ่มลงมือฆ่าทหารลาวเวียงจันทน์ผู้เป็นศัตรู ทุกคนคอยฟังสัญญาณด้วยหัวใจอันตื่นเต้นที่จะโรมรันพันแทงทหารลาวให้แหลกราน คุณหญิงโมขี่ม้าดำเป็นแม่ทัพนำพลได้เคลื่อนขบวนออกจากค่ายอย่างสงบเงียบ ประตุจพยัคฆ์ที่คอยจ้องตระครุบเหยื่อ มุ่งตรงไปยังพวกทหารเวียงจันทน์ ซึ่งกำลังเมามายนอนสลบไสลหลับอย่างสบาย ที่ยังไม่นอนก็ประมาทเลินเล่อไม่ระวังตัวเพราะนึกไม่ถึง เมื่อเป็นโอกาสอันดีเช่นนี้ คนไทยทุกคนก็ตรงเข้าแย่งอาวุธไล่ฆ่าฟันทหารลาวเวียงจันทน์ล้มตายลงเหมือนใบไม้ร่วง พร้อมกับโห่ร้องสำทับอย่างน่าสพึงกลัวเพื่อข่มขวัญว่า “พวกเรากองทัพหลวงมาแล้ว--ทัพหลวงมาแล้ว--ทัพหลวงมาแล้ว” เสียงดังสนั่นหวั่นไหว พร้อมกันนั้นพวกสาวชาวโคราช ที่เอาอาหารเลี้ยงดู เมื่อตอนหัวค่ำ ซึ่งประตุจนางพ้านางสวรรค์ของทุ่งสัมฤทธิ์ ก็กลับกลายเป็นมัจจุราชทันที ได้เข้าแย่งชิงอาวุธเข้าฟาดฟันอย่างตลุมบอน แดนสวรรค์แห่งทุ่งสัมฤทธิ์กลายเป็นสนามยุทธแดนนรกของทหารลาวเวียง-จันทน์ไปทันที

ส่วนนางสาวเหลือซึ่งปรนนิบัตินายทหารคนสำคัญของกองทัพลาว คือ “เพี้ยรามพิชัย” อยู่นั้น เมื่อได้ยินเสียงฝ่ายคุณหญิงโมเริ่มปฏิบัติการ นางก็เข้าแย่งดาบจาก เพี้ยรามพิชัย แต่ไม่สำเร็จก็เพราะเพี้ยรามพิชัย ก็เป็นยอดนักรบ ไวกว่า แต่นางก็ไม่ลดละความพยายามกระโดดเข้าถีบเพี้ยรามพิชัยอย่างสุดแรงเกิด เพี้ยรามพิชัยก็ขมำไปอย่างไม่เป็นท่า ทำให้เขาโกรธจัดเป็นกำลัง เข้าคว้าดาบได้เข้าฟันนางสาวทอง-เหลือทันที แต่นางสาวทองเหลือตั้งหลักได้ก่อนก็รีบรุดวิ่งหนีไปเสีย เพี้ยรามพิชัยสงสัยในเหตุการณ์ ประกอบด้วยได้ยินเสียงโห่ร้องออกน่าสพึงกลัว ตกตลึงไปชั่วครู่

แต่ด้วยสัญชาตญาณของนักรบและการต่อสู้ จึงรวบรวมสติให้คืนมาดังเก่า แล้วเรียกร้องสาวทองเหลือให้เข้ามาก่อน แต่นางกลับวิ่งออกไป เพี้ยรามพิชัยวิ่งไล่ตามอย่างไม่ลดละ นางได้วิ่งไปที่พักของหมู่เกวียนบรรทุกดินดำเต็มอัตราจำนวน ๕๐ เล่มเกวียน จอดนิ่งอยู่นางได้วิ่งตรงไปยังกองไฟที่พวกนั้งหลับยามสุมไว้ คว้าได้ดุ้นฟืนมาดุ้นหนึ่งจากกองไฟที่ติดอยู่แดงโร่ แล้วก็วิ่งไปยังหมู่เกวียนตรงไปยังเกวียนเล่มที่จอดอยู่กลางหมู่ เพี้ยรามพิชัยก็ถือดาบอันคมกริบวิ่งไล่มาจวนจะทัน นางสาวเหลือมิคิดว่าในขณะนั้นได้เข้าที่คับขันเช่นนั้นอะไรไม่ประเสริฐเท่า เอาไฟซึ่งถือมานั้น จุดดินปืนในเกวียนให้ระเบิดขึ้นจึงจะได้ผลตามคำสั่งที่ท่านคุณหญิงโมบัญชามา นางรู้สึกตัวว่า วาระสุดท้ายของตนและเพื่อนที่วิ่งตามมาจะต้องศูนย์ชีวิตไปพร้อมกันคราวนี้ไม่มีวันที่จะกลับมาเห็นหน้าชาวนครราชสีมาอีกแล้ว ทั้งคุณหญิง และบิดามารดาบังเกิดเกล้า แม้จะตกอยู่ในห้วงมหาภัย แต่จิตใจสาวเหลือหาลังเลไม่ นางตัดสินใจครั้งสุดท้าย เอาดุ้นไฟที่ถือมานั้นจุดเข้าที่ถุงดินปืน ฉับพลันนั้นเองดินปืนได้ระเบิดขึ้นกระจายไปถูกดินปืนถุงอื่น ๆ และเกวียนเล่มอื่นที่จอดข้างเคียงกันต่อ ๆ ไป ได้ระเบิดขึ้นอย่างสนั่นหวั่นไหว เป็นเพลิงส่องแสงรุ่งโรจน์พุ่งขึ้นสู่ท้องฟ้า แดงฉานทั่วทุ่งสัมฤทธิ์ แผ่วงกว้างออกไปเป็นรัศมีหลายร้อยเส้น ร่างอันสุดสวย และน่ารักน่าถนอมของนางทองเหลือและเพื่อนเลือดไทยแห่งนครราชสีมาก็พลันภัศม์ธุลีไปในชั่วพริบตา เพี้ยรามพิชัย หัวหน้าศัตรูตัวสำคัญที่วิ่งไล่ติดตามหลังมา ทหารเวียงจันทน์ที่รวมเป็นหมวดหมู่ สัตว์พาหนะที่ลากเกวียน และช้างม้าก็พลอยดับศูนย์และแหลกรานไปด้วยเป็นอันมาก

เมื่อดินปืนระเบิดอยู่นั้น ความสว่างเหมือนกลางวัน ทำให้ทุ่งสัมฤทธิ์สว่างไสว เป็นโอกาสให้ชาวนครราชสีมาเข้าฟาดฟันสังหารศัตรูล้มตายได้รวดเร็วยิ่งขึ้น คุณหญิงโมได้ร้องประกาศออกไปด้วยเสียงอันดังว่า “.....สาวทองเหลือของข้า ได้ชัยชนะแล้ว ขอให้พวกเราชาวนครราชสีมาที่กล้าหาญ ให้เร่งรีบฟาดฟันสังหารศัตรูล้มตายรวดเร็วยิ่งขึ้น จนแหลกรานย่อยยับอย่าได้เกรงกลัว เร่งเข้าไปชาวนักรบนครราชสีมา” ทำให้ชาวนครราชสีมามีมานะ พยายามอย่างแรงกล้า เข้ายื้อแย่งอาวุธและเข้าทำร้ายฆ่าฟันศัตรูด้วยความกล้าหาญร่าเริงทุกคน ทุกแห่งในสนามรบทุ่งสัมฤทธิ์

อันรุ่งสว่าง ทหารเวียงจันทน์ถูกฆ่าตายนอนเรี่ยราดตามทุ่งสัมฤทธิ์เกือบหมดสิ้น ที่เหลือตายก็เตลิดกระจัดกระจายหนีไป

วีรกรรมอันน่าสรรเสริญของนางสาวทองเหลือและเพื่อน ในความควบคุมของคุณหญิงโมวีรสตรีไทย ได้ประทับแน่นอยู่ในความทรงจำของชาวนครราชสีมาไม่มีวันลืมเลย เธอได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างอุกฤษฎ์ ด้วยปฏิภาณและกล้าหาญอย่างยิ่ง นางทองเหลือได้เด็ดชีพบูชาชาติด้วยความจงรักภักดีต่อบ้านเมือง แม้นางจะได้ดับชีพไปนานแล้ว แต่เกียรติยศอันสูงส่ง และชื่อเสียงของนางยังหอมหวน และขจรกระจายไปทั่วสารทิศ อยู่ในประวัติศาสตร์ชาติไทยตราบเท่าทุกวันนี้

แสงเพลิงลับจากสายตาไปนานแล้ว ความมืดสนิทของคืนสุดท้ายแห่งชีวิตสาวทองเหลือก็มาแทน จบกันทีชีวิตของผู้วาสนาน้อย ที่ทิ้งคุณงามความดีเอาไว้

...โอ้เจ้าแม่แห่งทุ่งสัมฤทธิ์ วีรสตรีของไทย
เปลก็ไกวดาบก็แกว่งแข็งหรือไม่
ไม่อวดหยิ่งหญิงไทยมิใช่ชั่ว
ไหนไถถากกรากกรำไหนทำครัว
ใช่รู้จักแต่จะยั่วผัวเมื่อไร
“แรงเหมือนมด อดเหมือนกา กล้าเหมือนหญิง”

เมื่อรุ่งสว่าง คุณหญิงโมได้สั่งให้ชาวเมืองสร้างค่ายรบให้มั่นคงขึ้นทันที ในขณะที่สร้างค่ายยังไม่เสร็จ ทหารเวียงจันทน์ที่ได้แตกทัพหนีไปกลางคืน รวบรวมกำลังได้เข้าตีกองทัพของคุณหญิงโมอีกครั้ง ท่ามกลางของดวงอาทิตย์ซึ่งเพิ่งพ้นจากขอบฟ้า ชาวนครราชสีมาชายหญิงออกตลุมบอนในความควบคุมของคุณหญิงโม ได้ฆ่าแม่ทัพของทหารเวียงจันทน์เกือบหมด ที่เหลือตายก็เตลิดกระจัดกระจายหนีไปแจ้งเหตุแก่เจ้าอนุวงศ์ในตัวเมือง เจ้าอนุวงศ์ได้ให้ทหารม้า ๕๐ คน รีบออกไปต่อต้าน ทหารม้าทั้ง ๕๐ นั้นก็ถูกชาวนครราชสีมาที่กล้าหาญฆ่าพันตายหมด

เจ้าอนุวงศ์มีทหารเอกคู่ใจอยู่ ๒ คน คือ เจ้าปาน และเจ้าสุทธิสาร เจ้าอนุวงศ์จึงสั่งให้เจ้าปานนำทหารม้า ๔,๐๐๐ คน เจ้าสุทธิสารนำทหารเดินเท้า ๓,๒๐๐ คน รีบยกทัพไปปราบกองทัพของชาวนครราชสีมาที่ทุ่งสัมฤทธิ์

ฝ่ายข้างคุณหญิงโม ก็ไม่ได้นิ่งนอนใจได้เตรียมรบไว้พร้อมสรรพ ส่งหมู่ลาดตระเวนไปสืบข่าวการเคลื่อนไหวของข้าศึก เมื่อหน่วยลาดตระเวนเห็นข้าศึกเป็นจำนวนมากมายทั้งกองทัพช้างและกองทัพม้ามุ่งตรงมายังนครราชสีมา คุณหญิงโมได้จัดทัพชายและหญิงทำการสู้อย่างเข้มแข็ง ทั้งสองฝ่ายก็ล้มตายลงไปเรื่อย ๆ กองทัพของคุณหญิงโมสู้รบด้วยความทรหดอดทน กล้าหาญ ยันข้าศึกไว้ทุกด้าน ในที่สุดกองทหารของเจ้าปาน และของเจ้าสุทธิสารแตกพ่ายอย่างมหาพินาศ คุณหญิงโมยอดวีรสตรีของนครราชสีมาได้ชูดาบขึ้นแกว่งวิ่งออกนำหน้าพวกของตนเข้าไล่ติดตามฆ่าฟันข้าศึก พร้อมตะโกนว่า “ทหารเวียงจันทน์แตกแล้ว” เสียงโห่ร้องของชาวนครราชสีมาดังสั่นทุ่งว่า “ทหารเวียงจันทน์แตกแล้ว ๆ” ชาวนครราชสีมาไล่ฆ่าฟันทหารเวียงจันทน์ จนซากศพเกลื่อนกลาดทั่วทุ่งสัมฤทธิ์ ที่เหลือตายก็หลบหนีเข้าป่าไป เพราะขยาดต่อการรบอันดุเดือดบุกตลุย หน่วยกล้าตายของคุณหญิงโม นักรบชายหญิงของคุณหญิงโมทำการรบอย่างกล้าแข็ง สมดังคำยอเกียรติชาวนครราชสีมา ของพระยาอุปกิตศิลปสารที่ว่า

“ถลันจ้วงทะลวงจ้ำ บุรุษนำอนงค์หนุน
บุรุษรุกอนงค์รุน ประจญร่วมประจันบาน
อนงค์เพศมนัสพี— รชาติศรีทหารชาญ
มิได้ดาบก็คว้าขวาน มิได้หอกก็คว้าหลาว
มิได้มีดก็เอาไม้ ตระบองใหญ่ตระบองยาว
กระหน่ำฟาดพิฆาตลาว เตลิดแล่น ณ แดนดง
ผิอยู่เหย้าสิอรชร ฤหัยอ่อนระทวยองค์
ผิยามยุทธสิยรรยง เผยอยศอนงค์สรรพ์
นิกรลาวมลายชน— มเกลื่อนกล่นอนาถครัน
ประมาณศพก็สองพัน พินาศพ่ายกระจายไป

ประชาชนพลเมืองที่หลบหนีภัย ซ่อนเร้นอยู่ที่ต่าง ๆ เมื่อได้ทราบข่าวว่าชาวนครราชสีมาโดยการนำของคุณหญิงโม ได้ตีทัพของเวียงจันทน์ที่ทุ่งสัมฤทธิ์แตกยับเยิน ต่างก็นำพรรคพวกออกมาสมทบที่ค่ายคุณหญิงโมมากขึ้นทุกวัน ทำให้กองทัพประชาชนของคุณหญิงโมเป็นกองทัพใหญ่ อันพร้อมไปด้วยสะเบียงอาหารอย่างสมบูรณ์ และมีกำลังกล้าแข็งขึ้นตามลำดับ คุณหญิงโมก็แบ่งพลออกเป็นหมวดหมู่เตรียมต่อสู้กับศัตรู เหล่านักรบไทยชาวนครราชสีมาต่างก็ฮึกเหิม กองทัพของคุณหญิงโมได้ฝึกซ้อมไว้รับศึกอย่างเต็มที่ ด้วยความไม่ประมาท หลังจากเลิกฝึกทุกครั้งให้ทหารทุกหมู่ร้องเพลงปลุกใจอย่างพร้อมเพรียงเดินเข้าค่าย

ตอนนี้ขอนำบทเพลงของหลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งแต่งไว้ให้ชาวนครราชสีมาว่าดังนี้

ราชสีมาเหมือนดังศิลา ที่ก่อกำแพง สยามจะเรือง
กระเดื่องเดชแรง ด้วยมีกำแพง คือนครราชสีมา.....
ชาวนครราชสีมา แต่โบราณ เหี้ยมฮึกกล้าหาญ ยิ่งนักหนา
ศึกเหนือใต้ข้างไหนมา เลือดราชสีมาไม่แพ้ใคร
สร้อย.....
ท่านวีรสตรี ท้าวสุรนารี ผู้เป็นใหญ่ กล้าหาญยอดยิ่ง
ผู้หญิงไทย มิ่งขวัญธงชัยของเรา.....
สร้อย.....
มาเถอะเรา ชาวนครราชสีมา หน้าเดินรีบมา
สู้กับเขา หากศัตรูไม่เกรง ข่มเหงเรา สู้เขาสู้กันอย่าพรั่นใจ.....
สร้อย.....

เจ้าอนุวงศ์ หนักใจอย่างยิ่ง และมีความโกรธแค้นมากที่กองทัพของเจ้าปานกับเจ้าสุทธิสาร ซึ่งมีกำลังมากหลายเท่ากว่ากองทัพชาวนครราชสีมา แต่กลับแพ้อย่างย่อยยับเช่นนี้ ซึ่งเสียกำลังรี้พลและกำลังใจทหารลงไปเป็นอันมาก เจ้าอนุวงศ์ตระหนักใจว่าอีกไม่ช้าชาวนครราชสีมาที่ทุ่งสัมฤทธิ์ คงจะยกกำลังเข้าแย่งชิงเอาเมืองราชสีมาคืนไป

และยิ่งไปกว่านั้นทางกรุงเทพก็ยกกองทัพหลวงมาช่วยกองทัพชาวนครราชสีมา เพื่อสกัดกองทัพที่สระบุรี เจ้าอนุวงศ์ก็ไม่สามารถจะยกกำลังติดตามกองทัพหน้าไปยังสระบุรีได้ เพราะเกิดศึกกระหนาบเสียแล้ว เจ้าอนุวงศ์หมดโอกาสที่จะยกทัพไปตีกรุงเทพพระมหานครตามความประสงค์เดิมได้ แม้เพียงแต่จะยกกำลังที่เหลืออยู่ขณะนี้คือ สองหมื่นกว่า ก็ไม่กล้าที่จะยกไปตีกองทัพของชาวนครราชสีมาที่ควบคุมโดยคุณหญิงโมที่ทุ่งสัมฤทธิ์ เกรงจะเสียทีเช่นคราวที่แล้วมา เมื่อเจ้าอนุวงศ์ขวัญเสียเช่นนั้นก็เลยเกิดมีมานะหมกมุ่นไปอีกทางหนึ่ง คือสั่งให้ทหารเผาเมืองนครราชสีมา เสียหายอย่างย่อยยับมองเห็นแสงเพลิงแดงฉานไปทั่วตัวเมือง แล้วถอนหลักเมืองทิ้งเพื่อให้เป็นเมืองร้าง สิ่งสุดท้ายที่ทำคือเผาค่ายของตน และสั่งถอนกองทัพออกจากเมืองนครราชสีมาด้วยความปวดร้าวหัวใจอย่างแสนสาหัส ซึ่งวันนั้นตรงกับวันที่ ๒๓ มีนาคม พุทธศักราช ๒๓๖๙ กองทัพของเจ้าอนุวงศ์ถอนทัพผ่านเมืองชัยภูมิ ภูเขียว หนองบัวลุ่มภู ช่องเทสารข้ามแม่น้ำโขงเข้าสู่เวียงจันทน์ หนองบัวลุ่มภู ยังปรากฏว่ามีค่ายทหารที่สร้างขึ้นไว้เพื่อต่อสู้กับกองทัพนครราชสีมา ตราบเท่าทุกวันนี้

เมื่อกองทัพเจ้าอนุวงศ์ถอยไปจากเมืองนครราชสีมา คุณหญิงโมก็จัดส่งผู้ชายเท่าที่รวบรวมได้ให้เป็นกองสอดแนมกองทัพของเจ้าอนุวงศ์ไป และนำชาวนครราชสีมาออกไปคำนับและแสดงการไว้อาลัยแก่ดวงวิญญาณของนางสาวเหลือ และเพื่อนชาวนครราชสีมาทั้งหลายที่เสียชีวิต ณ ทุ่งสัมฤทธิ์ด้วยความสุดแสนอาลัย คุณหญิงโมได้นำครอบครัวชาวนครราชสีมาทั้งหลาย กลับเข้าสู่เมืองหลังจากที่ได้รับอิสรภาพอย่างสมบูรณ์แล้ว ต่อจากนั้นคุณหญิงโมก็ได้เข้าบัญชาการหัวเมืองทุกเมืองที่ขึ้นแก่นครราชสีมา จัดออกเป็นกรมกอง และจัดหน่วยกล้าตายขึ้นอีกหน่วยหนึ่งติดตามกองทัพเจ้าอนวงศ์ จัดกองลำเลียงเพื่อส่งอาวุธ กระสุน ดินปืน ตลอดสะเบียงอาหาร ไว้ที่กองทัพนครราชสีมา และกองทัพหลวงจากกรุงเทพที่ยกไปปราบเจ้าอนุวงศ์ ตราบเท่าจับเจ้าอนุวงศ์ได้ส่งตัวไปที่กรุงเทพพระมหานคร เจ้าอนุวงศ์ก็ได้รับอาชญากรสมควรแก่การที่คิดกระทำการเป็นขบถต่อบ้านเมืองทุกประการ พระยาอุปกิตศิลปสารได้เขียนยกย่องท้าวสุรนารีไว้ในหนังสือ นารีเรืองนาม ดังต่อไปนี้

อ้าเพศก็เพศนุชอนงค์ อรองค์ก็บอบบาง
ควรแต่ผดุงอรสอาง ศุภลักษณ์ประโลมใจ
ยามเข็ญก็เขินสริรช่วย คณะชายผจญภัย
โอ้ควรจะเอื้อนพจน์ไข คณะเลิศมโหฬาร
อ้าหัตถ์ก็หัตถ์สขมบรร ณพิไลอลังการ
ควรแต่จะถือมธุรมาล— อประมูลมโนรมย์
ยามทุกข์ก็ถือวิวิธอา— วุธร่วมสมาคม
โอ้ควรจะเอื้อนพจน์ชม คุณชั่วนิรันดร์กาล
อ้าเสียงก็เสียงนุชอนงค์ เสนาะโสตกระแสหวาน
ควรแต่จะซร้องสรประสาน ดุระยางค์พยุงใจ
ยามแค้นก็แค่นกมลซร้อง สรโห่กระหึ่มไพร
โอ้ควรจะชมนชไฉน นะจะหนำมโนปอง
อ้าจิตก็จิตนุชเสงี่ยม มณะอ่อนณชนผอง
ควรแต่จะเอื้อกมลครอง ฆรชื่นประชาชน
ยามยุทธนามมิขยาด มนะกล้าผจญรณ
โอ้ควรจะนับคุณอนน— ตอเนกรำพัน
อ้าจงอนงค์คุณกำ— จรจบ ณ ไกวัล
เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระวรธรร— มิกราชสยามินทร์
เพื่อเป็นนิทัศนอทา— หรณ์คร่มโนถวิล
โอ้สูญนภางคปถพิน คุณจงมลายเทอญ.

ชาวไทยทั้งหลาย นับแต่ชาวเมืองนครราชสีมา ซึ่งถูกกองทัพทหารเวียงจันทน์กระทำให้ได้รับภัยพิบัติดังกล่าวมาแล้วนั้น ไม่มีใครมีจิตใจคิดแค้นเคืองทหารเวียงจันทน์แม้แต่อย่างหนึ่งอย่างใด เพราะทหารเวียงจันทน์ต่างก็เป็นพี่น้องร่วมทุกข์ร่วมยากกันมา

อย่างดีก่อนเกิดขบถในครั้งก่อนนี้ ชั่วแต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นชั่วขณะหนึ่งเท่านั้นเอง เมื่อเหตุการณ์นั้นได้ผ่านพ้นไปแล้ว ก็ไม่มีใครคิด นึก หรือพัวพันถึงเหตุการณ์นั้นอีกเลย คุณหญิงโมซึ่งได้นำชาวเมืองนครราชสีมา อันตกอยู่ในความหายนะล่มจมถึงที่สุดแล้ว ให้กลับเป็นไทยโดยทั่วหน้า ความกระปรี้กระเปร่า กลับคืนสู่ชาวเมือง และบ้านเมืองกลับส่สภาพสงบดังเดิม ไม่บ้านแตกสาแหรกขาดเหมือนคราวศึกเวียงจันทน์ ขวัญของประชาชนได้ถูกเรียกกลบคืนมาอยู่กับเนื้อกับตัวโดยทั่วกัน และป้องกันไม่ให้ทัพพวกขบถลุกลามไปถึงกรุงเทพพระมหานคร ตลอดจนได้รีบจัดส่งกำลังติดตามกองทัพเจ้าอนุวงศ์ ทั้งส่งกำลัง เสบียงอาหารให้แก่กองทัพที่ส่งไปช่วยปราบเจ้าอนุวงศ์เป็นความชอบอย่างใหญ่หลวง มีคุณต่อประเทศชาติอย่างอุกฤษฎ์

ด้วยเกียรติประวัติวีรกรรมของคุณหญิงโม ก็แพร่สะพัดไปไกล และทางคณะกรรมการเมืองได้มีใบบอกและแจ้งรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ ทูลเกล้าให้พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ แห่งราชวงศ์จักรีทรงทราบ เมื่อความละเอียดทราบพระเนตรพระกรรณแล้ว พระองค์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าสถาปนาแต่งตั้งให้ คุณหญิงโม ดำรงฐานันดรศักดิ์เป็น "ท้าวสุรนารี" และพระราชทานเครื่องยศทองคำ อันมี ถาดทองคำ ใส่เครื่องเชี่ยนหมาก, จอกหมากทองคำ ๑ คู่, ตลับทองคำ ๓ ใบเถา เต้าปูนทองคำ, คนโททองคำ, และขันน้ำทองคำ ณ เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๓๗๐ ชื่อเสียงของท่านท้าวสุรนารี ที่ปรากฏไปทั่ว ด้วยคุณงามความดีอย่างหาที่เปรียบมิได้ ท่านท้าวสุรนารีมีสมญานามเสมอเหมือนผู้กล้าหาญในโลก ซึ่งมหาชนได้ยกย่องสรรเสริญ อย่างสูงสุดพิเศษปราศจากการแต่งตั้ง โดยเฉพาะอีกว่า "วีรสตรี" ซึ่งเป็นที่ตระหนักอย่โดยทั่วกัน และในกาลต่อมา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ แห่งราชจักรีวงศ์ ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานเลื่อนบรรดาศักดิ์ พระยาสุริยเดชวิเศษฤทธิ์ทศทิศวิชัย ปลัดเมืองนครราชสีมา ผู้เป็นสามีท้าวสุรนารี เป็นเจ้าพระยามหิศราธิบดี ที่ปรึกษาราชการเมืองนครราชสีมา สนองพระเดชพระคุณต่อไป

ทั้งนี้ย่อมซาบซึ้งแก่ใจปวงชนชาวไทยตั้งแต่นั้นมา และทางผู้บังคับการมณฑลทหารบก ทางนครราชสีมา นับแต่แรกจนถึงบัดนี้ ก็ได้นำเอาเรื่องราวท่านท้าวสุรนารีวีรสตรีของไทย และนางสาวทองเหลือมาสั่งสอน อบรมทหาร เป็นตัวอย่างในความกล้าหาญ และการเสียสละเพื่อประเทศชาติ ข้าราชการผู้ใหญ่ ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ เมื่อจะกล่าวหรือดำรัสให้ แก่ทหารที่เมืองนครราชสีมา ในทางปลุกกำลังใจแทบทุกครั้ง มักจะหยิบยกเอาวีรกรรมของท้าวสุรนารี และสาวทองเหลือเป็นนิทัศน์อุทาหรณ์เสมอ และเมื่อครั้งพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนารถ มีพระราชเสาวนีย์ รับสั่งในเมื่อพระองค์จะทรงรับเครื่องราชอิสริยยศเป็นผู้บังคับการพิเศษ แห่งกรมทหารม้า นครราชสีมา ก็ได้ทรงยกย่องท่านท้าวสุรนารีอย่างสูง ถึงความสามารถและความกล้าหาญ ที่ได้มีโอกาสทำการรบกอบกู้เมืองนครราชสีมา ในคราวเกิดความยุคเข็ญให้พ้นภัย อันประจักษ์แก่ปวงชนมาแล้ว

ท้าวสุรนารีกับเจ้าคุณสามี มีนิวาสถานอยู่ ณ หมู่บ้านตรงข้ามวัดพระนารายณ์มหาราช ท่านทั้งสองได้บำเพ็ญกุศลสร้างวัดขึ้นแห่งหนึ่ง ที่ริมฝั่งขวาลำน้ำตะคองชื่อว่า "วัดศาลาลอย" ท้าวสุรนารีไม่มีบุตรสืบตระกูล ได้ถึงแก่อนิจกรรมเมื่อเดือน ๕ ปีชวด พุทธศักราช ๒๓๙๕ อายุได้ ๘๑ ปี เจ้าคุณผู้สามีของท่านได้จัดการฌาปนกิจศพที่วัดศาลาลอย และก่อเจดีย์บรรจุไว้ ณ ที่วัดนั้น ต่อมาพระยาประสิทธิ์ศัลการ ได้ออกทุนทรัพย์สร้างกู่ขนาดย่อม บรรจุอัฐิของท่านท้าวสุรนารีไว้ที่มุมวัดกลางทางทิศพายัพริมถนนอัษฎางค์ ติดกับถนนประจักษ์ เสมาศิลาจารึกซึ่งประดิษฐานอยู่ภายในกู่นั้นมีข้อความดังต่อไปนี้

ด้านตะวันตก

๑๔

อนุสาวรย์

ท่านท้าวสุรนารี (โม)

อายุ ๘๑ ปี

ถึงแก่กรรมเดือน ๕ ปีชวด จัตวาศก

จุลศักราช ๑๒๑๔

ด้านตะวันออก

ท่านพระยาประสิทธิ์ศัลการ (สอาด)

ข้าหลวงเทศาภิบาล

สำเร็จราชการมณฑลนครราชสีมา

องค์มนตรี รัฐมนตรี ฯลฯ

ได้ออกทุนทรัพย์สร้าง

สำเร็จเมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๒

ปี ร.ศ. ๑๑๘

นี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่เชิดชูเฉลิมเกียรติแด่ท่านผู้กล้าหาญ นอกจากนั้นยังมีข้อความปรากฏอยู่แล้วในพงศาวดาร ประวัติศาสตร์ จดหมายเหตุและอื่น ๆ โดยการบอกเล่าสืบต่อกันมา อันอยู่ในความจดจำของประชาชน ต่อมาเมื่อนครราชสีมาได้กลับสภาพคืนปรกติสุข เนื่องจากเหตุการณ์ยุ่งยากนี้แล้ว ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๗๗ พ.อ. พระเริงรุกบั้จจามิตร (ทอง รักสงบ) ผู้บังคับการมณฑลทหารบกที่ ๕ กับพระยากำธรพายัพทิศ (ดิศ อินทรโสพส) ข้าหลวงประจำจังหวัดนครราชสีมา พร้อมด้วยข้าราชการและประชาชนชาวนครราชสีมา เห็นกันว่าถูที่ประดิษฐานอัฐิธาตุท้าวสุรนารี ซึ่ง พลตรี พระยาสิงหเสนีสร้างไว้ที่วัดพระนารายณ์มหาราช ชำรุดทรุดโทรม และอยู่ในบริเวณที่ไม่กว้างขวาง เป็นสง่าพอจะประกอบพิธีสักการะให้สมเกียรติ-คุณ จึงร่วมกันบริจาคเหรียญ ๑ สตางค์ ทองแดง ได้น้ำหนัก ๓๘๐ ก.ก. สร้างอนุสาวรีย์ให้เป็นที่รำลึกเคารพสักการะ และเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างแก่อนุชนรุ่นหลังต่อๆไป อนุสาวรีย์ของท่าน เป็นรูปสตรีแต่งตัวแบบโบราณ ยืนถือดาบเป็นสง่า น่ายำเกรงอยู่ ณ ด้านหน้าประตูชุมพล แห่งจังหวัดนครราชสีมา อนุสาวรีย์นี้และหล่อโดยฝีมือของนายช่างกรมศิลปากร คือศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี กับ พระเทวาภินิมิตลาภ นายช่างกรมศิลปากร หล่อด้วยทองแดง เป็นรูปท้าวสุรนารี ตัดผมทรงดอกกระทุ่ม แต่งกายด้วยเครื่องยศที่พระราชทาน มีน้ำหนักทั้งหมด ๓๒๕ กิโลกรัม ส่วนสูง ๑.๘๕ เมตร

และที่แท่นนั้นบรรจุอัฐิธาตุของท่านไว้ ทางราชการได้ทำพิธีเปิดอนุสาวรีย์แห่งนี้ เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๗

นับตั้งแต่นั้นมา พ.อ. พระเริงรุกบัจจามิตร นำเปิดการสมโภชครั้งแรกแล้ว ต่อมาก็มีงานฉลองประจำทุกปีเป็นลำดับมา และงานฉลองนั้นนอกจากพร้อมใจกันบำเพ็ญกุศลอุทิศแด่ท่านท้าวสุรนารี วีรสตรีของไทยโดยเฉพาะแล้ว ก็มีการทำสดุดีโดยประชาชนพลเมือง พ่อค้า คหบดี ข้าราชการทหาร ตำรวจ นักเรียน นักศึกษา ร่วมกันกระทำการสดุดีแล้วต่างก็นำดอกไม้ธูปเทียนไปทำการเคารพสักการะ ระลึกเฉลิมพระเกียรติท่าน ณ องค์อนุสาวรีย์ ในวันคล้าย "วันชัยชนะ" อย่างคับคั่ง นอกจากนี้ก็มีงานอีกเรกครึกครื้น ๑๕ วัน ๑๕ คืนทุกปี ยังมีประชาชนจากที่อื่น ๆ ตลอดพระบรมวงศานุวงศ์ทั้งข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในและนอกพระนคร ซึ่งเสด็จ หรือมาเยี่ยมนครราชสีมา ทุกคนที่ผ่านเมืองนครราชสีมา จะต้องมาไหว้ก่อน หรือนำพวงมาลา หรือดอกไม้ธูปเทียนมาแสดงความเคารพ สักการะระลึกถึงคุณงามความดีของท่านเป็นเสมอมา ทั้งนี้ด้วยกิตติคุณของท่านแต่ครั้งอดีตดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

จากพฤติกรรมทั้งหลายที่ท่านวีรสตรี ตีกองทัพเวียงจันทน์ แตกพ่ายที่ทุ่งสัมฤทธิ์นั้น จะเห็นได้หลายประการในความสามารถ และความกล้าหาญของท่าน เช่น เตรียมการทั้งหลายที่จะให้ได้เปรียบศัตรู ทุกสิ่งทำไปด้วยความรอบคอบ อำนวยการรบไปพอเหมาะสมกับสถานการณ์เป็นตัวอย่างที่ดี กระทั่งกิจการที่เกี่ยวกับการยุทธปฏิบัติสมสภาพ ชมด้วยหลักการออมกำลัง และหลักการทำการเป็นอิสระ เป็นผู้มีพลังจิตแรงกล้า มีเชาวน์และปฏิภาณแหลมคม จึงทำการรบได้ชัยชนะ เจ้าอนุวงศ์ไม่ใช่แพ้แต่ทางยุทธวิธีเท่านั้น วิธีการในทางยุทธศาสตร์ก็เสียเปรียบทั้งหมด ตลอดทั้งกำลังน้ำใจ ก็แพ้อย่างราบคาบ วีรกรรมของท้าวสุรนารีผู้นี้ย่อมไม่น้อยหน้ากว่าใคร แม้แต่ประการหนึ่งประการใดเลย และพูดได้เต็มปากเลยว่า วีรสตรีในโลกนี้ น้อยนักที่จะทำการรบด้วยการเป็นผู้บัญชาการรบเอง กู้บ้านเมืองไว้ด้วยความสามารถและกล้าหาญยิ่ง ในเวลารบก็ปรากฏว่าเป็นไปอย่างรุนแรง สูงสุด เต็มขีด ตัวท่านเองก็ได้สร้างอุบัติการด้วยการชักดาบ ชูขึ้นเปล่งเสียงดังออกวิ่งนำหน้าพลรบหญิงชาย ได้ตลุมบอน

กับข้าศึกด้วยอาวุธสั้น คือมีดพร้าและจอบเสียม แล้วได้ชัยชนะอย่างเด็ดขาด ด้วยความสามารถของตนเอง จึงนับว่าเป็นอัจริยบุคคลผู้หนึ่ง

ครั้นมาถึง พ.ศ. ๒๕๑๐ ฐานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ชำรุด ประกอบกับบ้านเมืองนครราชสีมาเจริญขึ้น มีตึกรามสูง ๆ หลายชั้นสร้างขึ้นโดยรอบ ทำให้อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ซึ่งประดิษฐานอยู่ ณ แท่นเดิม ไม่สง่างาม เท่าที่ควร นายสวัสดิ์วงศ์ ปฏิทัศน์ ซึ่งเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดระหว่าง ปี พ.ศ. ๒๕๐๗—๒๕๑๑ จึงได้เป็นประธานร่วมกับข้าราชการและประชาชนนครราชสีมา สร้างฐานแท่นอนุสาวรีย์ขึ้นใหม่ใหญ่กว่าเดิม ณ ที่เก่านำอัฐบรรจุลงในผะอบทองคำหนัก ๒๕ บาท บรรจุไว้ในฐานรองรับเพื่อให้เป็นศรีสง่าแก่บ้านเมืองและเชิดชูเกียรติยิ่งขึ้น สร้างเสร็จทำพิธีเฉลิมฉลองเมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๐ ดังปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้

ทางราชการและประชาชน ได้จัดงานฉลองสมโภชร่วมกัน โดยกำหนดเอาวันที่ ๒๓ มีนาคม ของทุกปี เป็นวันเริ่มงาน จนถึงวันที่ ๖ เมษายน รวม ๑๕ วัน ๑๕ คืน ที่กำหนดวันที่ ๒๓ มีนาคม เป็นวันเริ่มงานนั้น เพราะถือว่าเป็นวันแห่งชัยชนะในการกู้อิสรภาพคืนมา ในงานนี้ มีประชาชน ทุกสารทิศ ทั้งใกล้และไกลมาร่วมงานอย่างเนืองแน่น พร้อมทั้งมหรสพสมโภชตลอดงาน การละเล่นต่าง ๆ มีมากมายหลายชนิด เช่น มวย ลิเก รำวง เพลงโคราช ลำตัด การประกวดนางงามโคราช การออกร้านประกวดต่าง ๆ ฯลฯ

ประเพณีดังกล่าวนี้ คงจะมีสืบเนื่องตลอดไปอีกตราบกาลนาน หรือตราบเท่าที่ อนุสาวรีย์ของท้าวสุรนารี ยังคงประดิษฐานอยู่ ณ แห่งนี้ และคนไทยยังเป็นไทยอยู่ ที่มีเลือดเนื้อวิญญาณรู้จักความกตัญญู กตเวทีต่อผู้มีพระคุณ อันได้แก่บรรพบุรุษผู้ยอมสละชีวิต ป้องกันรักษาประเทศชาติ ดังเช่นคุณหญิงโม หรือ ที่เรียกชื่ออีกอย่าง “โม้” หรือ “ท้าวสุรนารี” ตลอดถึงบรรพบุรุษของนักรบชายหญิง ที่ร่วมสมรภูมิเคียงบ่าเคียงไหล่ ได้สร้างประวัติวีรกรรมไว้ ณ ทุ่งสัมฤทธิ์ แขวงเมืองพิมาย เมื่อร้อยกว่าปีมาแล้ว และนามของ “ทาวสุรนารี” วีรสตรีของชาวนครราชสีมา นี้จะเป็นดุจรอยประทับไว้ในดวงใจ ของมวลชนชาวไทย เป็นอมตะยั่งยืนชั่วนิรันดร...

ในระหว่างดำเนินการก่อสร้างอยู่นั้น นายสวัสดิ์วงศ์ ปฏิทัศน์ ได้เรียกประชุมคณะกรรมการตรวจการจ้างการก่อสร้างฐาน และแท่นอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีหลายครั้งหลายหน ทำการปรึกษาหารือในเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้การก่อสร้างแท่นฐานใหม่เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และเป็นไปตามความต้องการของประชาชนชาวนครราชสีมา เพราะถือว่าอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนทั่วไปทุกชั้น ทุกคนเปรียบเสมือนเจ้าของร่วมกัน เรื่องต่าง ๆ ที่ได้ปรึกษาหารือ และจัดดำเนินการเท่าที่เห็นว่าดีที่สุดที่จะดีได้ ก็คือ

๑. การจารึกข้อความเกี่ยวกับประวัติการสร้าง และการบูรณะอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีลงในแผ่นทองแดงติดไว้ที่ด้านหน้าและด้านหลังของแท่น ซึ่งในเรื่องนี้ที่ประชุมได้เห็นชอบให้จารึกข้อความในแผ่นทองแดงรูปเสมาไว้ สำหรับด้านหน้าจารึกประวัติใช้ข้อความตามเดิม ส่วนด้านหลังจารึกประวัติการสร้างและการบูรณะอนุสาวรีย์ ใช้ข้อความดังต่อไปนี้

ท้าวสุรนารี

ถึงอสัญญกรรมเมื่อ เดือน ๕ ปีวอก จัตวาศก

จ.ศ. ๑๒๑๔ (พ.ศ. ๒๓๕๕) อายุ ๘๑ ปี

เจ้าพระยามหาศราธิบดีผู้สวามีได้ฌาปนกิจศพและสร้างเจดีย์

บรรจุอัฐิไว้ ณ วัดศาลาลอยซึ่งท้าวสุรนารีได้สร้างขึ้น

ต่อมาเจดีย์นั้นชำรุด

พลตรีพระยาสิงหเสนี (สอาด สิงหเสนี)

เมื่อเป็นพระยาประสิทธิ์ศัลการ ข้าหลวงเทศาภิบาล ผู้สำเร็จราชการมณฑล

นครราชสีมา

องคมนตรี และรัฐมนตรี

ได้บริจาคทรัพย์สร้างกู่ขนาดเล็กบรรจุอัฐิท้าวสุรนารีขึ้นใหม่ที่วัดกลาง (วัดพระนารายณ์มหาราช)

สร้างเสร็จเมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน ร.ศ. ๑๑๘ (พ.ศ. ๒๔๔๒) ต่อมากู่นั้นทรุดโทรมลงอีก ทั้งอยู่ในที่คับแคบ ไม่สง่างามสมเกียรติ พระยากำธรพายัพทิศ (ดิศ อินทรโสพส) ผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา พันเอกพระเริงรุกบ์จจามิตร (ทอง รักสงบ) ผู้บังคับทหารมณฑลทหารบกที่ ๕ พร้อมด้วยข้าราชการและประชาชนชาวนครราชสีมา

ได้พร้อมใจกันสร้างอนุสาวรีย์รูปท้าวสุรนารีด้วยทองแดง นำอัฐิของท่านมาบรรจุไว้ในฐานรองรับ สร้างเสร็จประดิษฐานไว้ ณ ประตูชุมพลนี้

เมื่อวันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๗

ครั้น พ.ศ. ๒๕๑๐ ฐานอนุสาวรีย์ชำรุด

ข้าราชการและประชาชนชาวนครราชสีมา มีนายสวัสดิ์วงศ์ ปฏิทัศน์ ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธาน ได้ร่วมใจกันสร้างฐานอนุสาวรีย์บรรจุอัฐิท้าวสุรนารีขึ้นใหม่ ณ ที่เดิม เพื่อให้เป็นศรีสง่าแก่บ้านเมือง และเชิดชูเกียรติท้าวสุรนารี วีรสตรีไทย ตลอดกาลนาน

สร้างเสร็จเมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๐

ส่วนแผ่นทองแดงจารึกของเดิม ตลอดจนแผ่นศิลาจารึก ยอดสถูปของเดิม ได้ส่งไปให้พิพิธภัณฑ์สถานจังหวัดนครราชสีมาเก็บรักษาไว้

๒. อัฐิของท้าวสุรนารีเดิมได้บรรจุอยู่ในโถเคลือบนั้น ที่ประชุมลงมติให้สร้างผอบด้วยทองคำแท้ หนัก ๒๕ บาท เป็นเงินค่าสร้าง ๑๓,๕๘๐ บาท ใส่โถเคลือบบรรจุอัฐิอีกชั้นหนึ่ง รูปลักษณะผอบทองคำ ดังปรากฏนี้.

คำปราศรัย

ของ

นายสวัสดิ์วงศ์ ปฏิทัศน์

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา

(ในการสร้างฐานแท่นอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีใหม่ พ.ศ. ๒๕๑๐

คุณหญิงโม เป็นยอดวีรสตรีไทยที่ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากปวงชนชาวไทยทั้งประเทศ เนื่องจากได้ประกอบการอันเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติบ้านเมือง และประชาชนชาวไทยโดยได้รวบรวมและนำประชาชนชายหญิงต่อสู้กับกองทัพประเทศลาวที่ยกเข้ามารุกรานประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๙ ด้วยความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวและเสียสละอย่างยอดเยี่ยมจนมีชัยชนะแก่ราชศัตรู กอบกู้ความเป็นไทยให้แก่ชาวจังหวัดนครราชสีมา และเป็นเหตุให้กองทัพประเทศลาวระงับการยกเข้าตีกรุงเทพ ฯ พระมหานครในครั้งนั้นลงได้ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สถาปนาคุณหญิงโมให้ดำรงฐานันดรศักดิ์เป็น "ท้าวสุรนารี" พร้อมด้วยพระราชทานเครื่องยศทองคำเป็นบำเหน็จ และได้ทรงพระกรุณาโปรดกล้า ฯ ให้พระยาสุริยเดชวิเศษฤทธิ์ทศทิศวิชัย ปลัดเมืองนครราชสีมาผู้เป็นสวามีท้าวสุรนารีเป็น "เจ้าพระยามหิศราธิบดี" ปรากฏในพงศาวดารมาจนทุกวันนี้

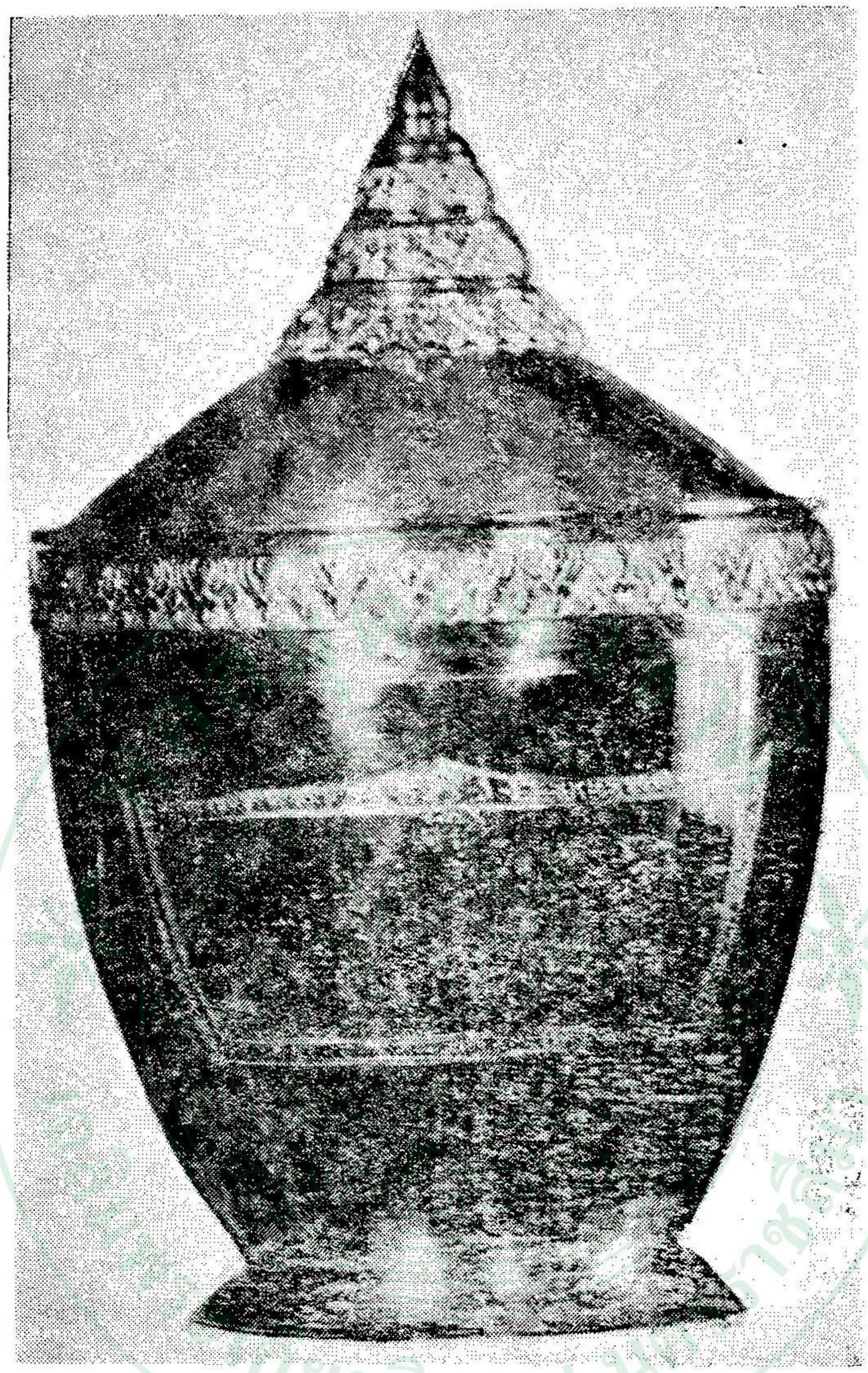
ท้าวสุรนารีถึงแก่อสัญญกรรมเมื่อ เดือนห้า ปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๑๔ (พ.ศ. ๒๓๙๖) ซึ่งมีอายุ ๘๑ ปี เจ้าพระยามหิศราธิบดี ได้สร้างเจดีย์บรรจุอัฐิไว้ ณ วัดศาลาลอยเพื่อระลึกถึงคุณงามความดี และประชาชนชาวไทยก็ได้สักการะบูชากันต่อมาหลังจากนั้นเมื่อเจดีย์ได้ชำรุดทรุดโทรมลง ก็ได้มีการสร้างกู่บรรจุอัฐิท้าวสุรนารีไว้เป็นที่สักการะ ณ วัดพระนารายณ์มหาราช โดยข้าหลวงเทศาภิบาลผู้สำเร็จราชการ

มณฑล ต่อมาเมื่อกู่นี้ชำรุดทรุดโทรม ก็ได้มีข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ฝ่ายพลเรือน ทหาร ตลอดจนพ่อค้าคหบดีชาวเมืองได้พร้อมใจกันสร้างเป็นอนุสรณ์ไว้หน้าประตูชุมพล ทั้งนี้ด้วยความศัทธาเลื่อมใสในคุณความดีของท้าวสุรนารี จนกระทั่งถึงปี ๒๕๑๐ นี้ ข้าพเจ้าพร้อมด้วยข้าราชการ ทหาร ตำรวจ พลเรือน เทศบาล และพ่อค้าประชาชนจึงได้จัดสร้างฐานอนุสาวรีย์ขึ้นใหม่ตามแบบของกรมศิลปากรในที่เดิม โดยต้องทำพิธีอัญเชิญอนุสาวรีย์ไปประดิษฐานไว้ ณ แท่นชั่วคราวในสนามหน้าศาลากลางจังหวัด ตั้งแต่วันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๑๐ ได้สร้างเสร็จทำพิธีอัญเชิญกลับมาประดิษฐาน ณ ฐานอนุสาวรีย์ใหม่ พร้อมกับบรรจุวัตถุซึ่งบรรจุในผอบทองคำ หนัก ๓๘๕ กรัม (๒๕ บาทเศษ) ไว้ในฐาน เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๐ ทั้งนี้ก็เพื่อให้คู่ควรกับสภาพบ้านเมืองในปัจจุบัน เป็นศรีสง่าเชิดชูเกียรติของท่านท้าวสุรนารีและควรแก่การเคารพสักการะของประชาชนตลอดไปชั่วกาลนาน

ค่าก่อสร้างอนุสาวรีย์ใหม่สิ้นเงินดังนี้

๑.	ค่าก่อสร้างฐานอนุสาวรีย์ใหม่	๕๓๕,๐๐๐ บาท
๒.	ค่าผอบทองคำบรรจุวัตถุบรรจุในฐาน	๑๓,๕๘๐ บาท
๓.	ค่าทำตู้กระจกบรรจุผอบ	๘๗ บาท
๔.	ค่าทำพุ่มราวเทียน กระถางธูป และแผ่นจารึกโดยกรมศิลปากร	๒๑,๕๐๐ บาท
๕.	ค่าต่อไฟฟ้าเข้าฐานอนุสาวรีย์	๘,๗๖๐ บาท
๖.	ค่าบันไดอลูมิเนียมยกได้	๑,๓๓๐ บาท
๗.	ค่าใช้จ่ายและรางวัลควบคุมของนายช่างกรมศิลปากรและนายช่างเทศบาล	๔๔,๕๐๐ บาท
	รวมทั้งสิ้น	๖๒๔,๖๖๗ บาท

ในพิธีอัญเชิญอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีขึ้นประดิษฐาน ณ แท่นฐานใหม่นี้ ได้จัดขบวนแห่อย่างสมเกียรติ และมีพิธีบวงสรวง มีการร้องเพลงราชสีมา เทอดเกียรติท่าน

อัฐิธาตุของท่านท้าวสุรนารี เดิมได้บรรจุอยู่ในโถเคลือบ ปัจจุบันนี้ได้สร้างผะอบทองคำแท้หนัก ๒๕ บาท ใส่โถเคลือบบรรจุอัฐิอีกชั้นหนึ่ง สิ้นค่าสร้าง ๑๓,๕๘๐ บาท ผะอบทองคำใส่โถเคลือบบรรจุอัฐินี้ได้ใส่ไว้ในตู้กระจกสี่เหลี่ยม และได้บรรจุลงไว้ในฐานรองรับอนุสาวรีย์ พิธีอัญเชิญรูปอนุสาวรีย์มาประดิษฐานไว้บนฐานแท่นที่สร้างใหม่ เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๐

นตฺ ถิ สนฺติ ปรํ สุขํ

ดินจะกลบลบกายวายสังขาร ไฟจะผลาญเผาซากสิ้นสาบสูญ
แต่ความดีมีอยู่คู่ค้ำคูณ ช่วยเทอดทูนแทนซากที่จากไป

ท้าวสุรนารี และมีการแสดงกระบี่กระบองอันเป็นการต่อสู้ในสมัยของท่าน มีพระสงฆ์ ๑๖ รูปจาก ๙ วัด สวดพุทธมนต์เย็นและถวายภัตตาหารเช้า กับมีมหรสพหลายอย่างเฉลิมฉลองรวม ๓ วัน นับตั้งแต่วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๐ ถึงวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๑๐

พิธีบวงสรวง ผู้ทำหน้าที่พราหมณ์ได้จัดเครื่องสังเวยครบถ้วน ได้อ่านโองการชุมนุมทวยเทพเทวาทั้งหลายให้มาช่วยดลบันดาล และอัญเชิญดวงวิญญาณท่านท้าวสุรนารีให้มาช่วยคุ้มครองป้องกันรักษา ข้าราชการทุกฝ่ายรวมทั้งเทศบาล พ่อค้าประชาชนชาวนครราชสีมาและบ้านเมืองให้มีแต่ความเจริญก้าวหน้า ร่มเย็นเป็นสุขและปราศจากภัยพิบัติด้วยประการทั้งปวงตลอดไป

ข้าพเจ้าหวังว่าด้วยเดชะอำนาจอันศักดิ์สิทธิ์แห่งทวยเทพเทวา ตลอดสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก รวมทั้งวิญญาณของท่านท้าวสุรนารีอันเกิดจากพิธีบวงสรวงดังกล่าวแล้วคงจะได้บังเกิดผลดลบันดาลคุ้มครองรักษาให้ข้าราชการทุกฝ่าย รวมทั้งเทศบาล พ่อค้า ประชาชนชาวนครราชสีมา และบ้านเมือง มีแต่ความเจริญก้าวหน้าร่มเย็นเป็นสุขและปราศจากภัยพิบัติด้วยประการทั้งปวงตลอดไปแน่แท้

ข้าพเจ้าเว้นเสียมิได้ที่จะต้องขอบคุณข้าราชการทุกฝ่าย ทั้งทหาร ตำรวจ พลเรือน เทศบาล และท่านพ่อค้าคหบดี ประชาชนที่ได้ให้ความร่วมมือในงานนี้โดยพร้อมเพรียงกัน และด้วยดีทุกประการ ขอขอบคุณท่านผู้เสียสละทรัพย์ส่งมายังข้าพเจ้า เพื่อร่วมสร้างฐานอนุสาวรีย์ ขอขอบคุณกรมศิลปากรที่ช่วยออกแบบก่อสร้างสิ่งประกอบบางส่วนรวมทั้งส่งนายช่าง (คุณมนัส นงลักษณ์) ผู้มีฝีมือมาช่วยคุมงานสร้างด้วย ขอขอบคุณคณะกรรมการดำเนินการประกวดราคา คณะกรรมการควบคุมการก่อสร้าง ที่ช่วยดำเนินการและควบคุมทุกอย่างเป็นที่เรียบร้อย ขอขอบคุณ ร.ต. อำนวย อิศรางกูร ณ อยุธยา ผู้ได้รับเหมาที่ได้ดำเนินการก่อสร้างมาด้วยดี ถูกต้องเรียบร้อยตามแบบแปลน และอำนวยความสะดวกในพิธีเคลื่อนย้ายและประดิษฐานอนุสาวรีย์ท่านท้าวสุรนารีจนเป็นผลสำเร็จด้วยดีทุกประการ และในที่สุดต้องขอขอบคุณ

คุณเชาวลิต ศัรวาหา ซึ่งได้ช่วยรวบรวมพิมพ์หนังสือที่ระลึกเล่มนี้ให้เป็นผลสำเร็จด้วยดี อันจะเป็นประวัติให้บุคคลรุ่นหลังได้ทราบความเป็นมาของการ สร้าง อนุสาวรีย์ของท่านท้าวสุรนารีด้วย.

ท้าวสุรนารีแม้จะมรณกรรมไปนานถึง ๑๑๘ ปี ซึ่งหากจะพูดถึงดวงวิญญาณของท่านแล้ว ก็น่าจะไปเสวยสุขในสรวงสวรรค์หรือไปผุดไปเกิดใหม่ตามกฎแห่งกรรม ที่วิญญาณของสำสัตว์ทั้งหลายจะต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏ สงสาร เสีย นานนม กาเล แล้ว

แต่ประชาชนชาวนครราชสีมา ยังพากันยึดมั่นอยู่ว่า ดวงวิญญาณของท้าวสุรนารียังทรงความศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่ในรูปอนุสาวรีย์ของท่านตลอดเวลา อนุสาวรีย์จึงเป็นจุดรวม เป็นที่พึ่ง เป็นทุกอย่างในทางสวัสดิมงคลของประชาชนชาวนครราชสีมา

ดังนั้นจึงมีหลายคนที่ได้อาศัยบารมีของท้าวสุรนารี และอาศัยศรัทธาอันแก่กล้าของประชาชนที่มีต่อดวงวิญญาณและอนุสาวรีย์ของท่านหารายได้เลี้ยงชีพเป็นประจำ โดยการขายเครื่องสักการะ และของที่ระลึก ตลอดจนของขลังต่าง ๆ นานาประการ

เมื่อมีรายได้เป็นเงินเป็นทอง ก็มักจะหนีไม่พ้นความโลภความอยากรวยเร็ว เพราะฉะนั้นในสัมมาอาชีวะที่ประกอบ บางทีก็ล้ำไปบ้างหย่อนไปบ้าง เพื่อรายได้จะเพิ่มพูนมากขึ้น จึงมักจะมีคำโฆษณาชักจูงให้บรรดาผู้ศรัทธาที่มาสักการะทั้งหลายเกิดจิตใจโน้มน้าวไปในแง่มุมต่าง ๆ กัน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปิดทอง และถวายผ้าสีต่าง ๆ ได้กระทำกันอย่างไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ได้มีการขึ้นไปคลุมผ้าแก้บนกันบ่อย ๆ ทำให้เสียสุนทรียภาพของศิลปกรรมไปอย่างมากมาย เมื่อไม่กี่เดือนมานี้ ร.ต.ท. ระดม มหาศรานนท์ ผู้ว่าราชการจังหวัดคนปัจจุบัน จึงได้ออกประกาศห้ามมิให้คลุมผ้าให้อนุสาวรีย์ หากใครศรัทธาจะถวายผ้าสีต่าง ๆ ก็จะจัดที่ไว้ให้ และมีเจ้าหน้าที่ของเทศบาลคอยเก็บรักษา ก็นับว่าเป็นการดีที่ทำให้รูปอนุสาวรีย์ได้คงรักษาสุนทรียภาพด้านศิลปกรรมไว้ตลอดไป

แต่ในการปิดทองที่แท่นฐานนั้น ยังไม่มีระเบียบใด ๆ จึงต่างคนต่างปิด

จะแบัดนี้ค้าจารึกในแผ่นทองแดงที่ติดอยู่ฐานแท่นทั้งด้านหน้าด้านหลังถูกบิดทองเสียจน อ่านคำจารึกไม่ออกแล้ว ก็น่าเสียดายอยู่บ้าง ที่คนต่างบ้านต่างเมืองมาน้อมสักการะ อยากทราบเกียรติประวัติของท้าวสุรนารี ไม่สามารถจะอ่านทราบได้จากคำจารึกนั้น

เพื่อเทอดทูนวีรกรรมของท้าวสุรนารี ทางการจังหวัดนครราชสีมา ได้กำหนดจัดงานเฉลิมฉลองเป็นประจำทุกปี เป็นงานมโหฬารยิ่งใหญ่ของจังหวัดถึง ๑๕ วัน ๑๕ คืน เริ่มตั้งแต่วันที่ ๒๓ มีนาคมของทุก ๆ ปี ในวันนั้น หน่วยราชการต่าง ๆ ตลอดจนพ่อค้าประชาชนได้นำพวงมาลาไปถวายอย่างคับคั่ง ผู้ว่าราชการจังหวัดจะอ่านคำสดุดี ทหารสารวัตรจะยิงสลุต และมีพิธีเวียนเทียนสมโภช

ในด้านความศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์แห่งดวงวิญญาณของท้าวสุรนารีนั้น ไม่ว่าจะกระทำกิจการใด ทั้งทางราชการและเอกชน มักจะสักการะขอพรหรือขอความคุ้มครองเสมอ แม้แต่การแข่งขันกีฬาเขตครั้งนี้ นักกีฬาของเขต ๓ ทั้งหมดก็ได้ทำการสักการะขอพรเพื่อชัยชนะในการแข่งขันด้วย

และก็ด้วยแรงศรัทธาแห่งความเชื่อถือนี่เอง ไม่ว่าจะเกิดภัยพิบัติใด ๆ ขึ้นในนครราชสีมา เช่น ไฟไหม้ ข้าวยากหมากแพง อหิวาห์ระบาด ก็อดไม่ได้ที่จะโยนความพิโรธเกรี้ยวกราดไปให้วิญญาณของคุณย่าโม ทุกสิ่งทุกอย่างคุณย่าโม่ได้เข้ามามีส่วนในชีวิตประจำวันของชาวนครราชสีมาโดยทั่วไปอย่างแนบแน่น

สำหรับประตูชุมพล ซึ่งอยู่ด้านหลังของอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีนั้น ก็พลอยมีความศักดิ์สิทธิ์ไปด้วย เป็นที่เชื่อกันว่า ใครก็ตามหากไปลอดซุ้มประตูชุมพลแล้ว ถึงจะไปอยู่ที่ไหน ๆ ก็ตาม จะต้องได้กลับมานครราชสีมาอีก.

สาวทองเหลือเจ้าแม่แห่งทุ่งสัมฤทธิ์

ข้ามจากวัยรุ่นดรุณีไปแล้ว คงจะเป็นบิที่ ๑๗ หรือ ๑๘ ที่ลมหนาวผ่านไป แต่แม้นางจะอ่อนกำดัด นัยน์ตานางนั้นมักเต็มไปด้วยแววคิด นางนั้นคือ “สาวทองเหลือ” หรือสาวเหลือ บุตรีของหลวงเจริญ กรรมการเมืองผู้น้อยแห่งนครราชสีมา

ครอบครัวของหลวงเจริญ ใกล้ชิดสนิทสนม และเคารพนับถือพระยาปลัดเมืองนครราชสีมา และคุณหญิงโมมากเป็นพิเศษ สาวทองเหลือเป็นคนสัตย์ซื่อ และจัดว่าเป็นสาวที่งามมากคนหนึ่ง ในยามว่างนางมักจะพูดกับเพื่อน ๆ ว่า “แม่ของฉันเคยบอกว่าตาของฉันงามเหมือนนกการะเวก ละมลละไมเหมือนกินรี แต่องอาจเหมือนผู้ชาย และมีหัวใจเข้มข้นในลักษณะนักรบ..... และฉันเคยคิดเสมอว่า ถ้าฉันมีดาบสักเล่มหนึ่งในมือ ฉันอาจเป็นคนหนึ่งในจำนวนผู้กล้าหาญทั้งหลาย.....” แล้ววันเวลาที่เธอคอยก็มาถึงจริง ๆ

สาวทองเหลือเป็นเสมือนองครักษ์พิเศษ ที่คุณหญิงโมให้ความไว้วางใจเพราะความสัตย์ซื่อ และความจงรักภักดีของนาง ความลับต่าง ๆ นางมักจะได้รู้ได้เห็น นางเป็นคนที่ปรึกษาของคุณหญิงโมตลอดเวลา จนลุถึงบีพุทธศักราช ๒๓๖๙ ขณะที่กองทัพของเจ้าอนุวงศ์ ตีได้เมืองนครราชสีมา แล้วกวาดต้อนชาวเมืองนครราชสีมาทั้งชายหญิงออกจากตัวเมืองไปเป็นเชลยศึก วันนั้นตรงกับวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๓๖๙ คุณหญิงโมก็ถูกควบคุมไปด้วย และสาวทองเหลือก็รวมอยู่ด้วยในฐานะเชลย และได้อยู่ใกล้ชิดคุณหญิงโมตลอดเวลาแห่งการเดินทาง จากในกำแพงเมืองมาสู่ท้องทุ่ง ความฝันที่จะคืนสู่อิสรภาพเต้นเร้าอยู่ในดวงใจ นางมองออกไปยังกลุ่ม

ทหารลาว ณ ทุ่งสัมฤทธิ์ด้วยความดั้งแค้น นยน์ตาของนางแวววาวและเกรี้ยวกราด แผนการลับสุดยอดในการกู้อิสรภาพจากกองทหารของเจ้าอนุวงศ์ครั้งนี้ สาวทองเหลือได้มีส่วนเป็นที่ปรึกษาโดยตลอด ด้วยความภักดีของนางที่มีต่อประเทศชาติ และพระ-มหากษัตริย์ แห่งราชจักรีวงศ์ นางจึงยอมรับแผนการเผด็จศึกที่ได้รับมอบหมายจากคุณหญิงโมด้วยความเต็มใจยิ่ง

แผนนั้นคือการรับหน้าที่ปรนนิบัติและพลีร่างเสียสละสิ่งที่หวงแหนที่สุดของสตรีเพศให้กับหัวหน้าคนสำคัญของศัตรูคือ "เพี้ยรามพิชัย" ในค่ำคืนที่มีการพักแรมที่ทุ่งสัมฤทธิ์ แขวงเมืองพิมาย เพื่อให้เกิดการเร้าเริงใจ แล้วตกอยู่ในความประมาท เป็นการตัดกำลังทางร่างกาย ส่วนแผนที่ ๒ เป็นการตัดกำลังด้านอาวุธ คือ การเข้าไปเผาคลังกระสุนดินดำ ด้วยมือของนางเอง ทั้ง ๆ ที่นางรู้สึกตัวดีว่าการกระทำเช่นนั้นย่อมหมายถึงวาระสุดท้ายของตนเอง และเพื่อนรัก และหมดโอกาสที่จะกลับไปเห็นหน้าบิดามารดา คุณหญิงโม และชาวนครราชสีมาที่รัก

ในท่ามกลางราตรีที่ลมว่าวก็พลอยเป็นใจหน่วยจู่โจมของคุณหญิงโม เหล่าทหารเวียงจันทน์ต่างก็ได้รับการเลี้ยงดู และปรนเปรอสวาทจากเชลยสาว ๆ จนขาดความระมัดระวังเข้าแผนหนึ่งของคุณหญิงโมแล้ว พอตกดึกยาม ๒ (๘ทุ่ม) ดาวฤกษ์ขึ้น ซึ่งเป็นยามที่คุณหญิงโมได้นัดแนะกับชายหญิงชาวนครราชสีมาไว้แล้ว ก็แยกกำลังกันเข้าย้อแย่งเอาอาวุธฆ่าฟันทหารเวียงจันทน์ และโห่ร้องเป็นกลอุบายประหนึ่งว่ามีกองทัพอื่นเข้ามาโจมตี จึงทำให้กองทัพลาวเกิดโกลาหล

สาวทองเหลือผู้กำลังปรนนิบัติ "เพี้ยรามพิชัย" อยู่ เมื่อได้ยินเสียงโห่ร้องสมทบก็เข้าใจถึงแผนการขั้นที่สองที่ได้นัดหมายเอาไว้

"บัดซบ....." เธอคิดแต่ในใจ แล้วสีหน้าที่กำลังอ่อนหวานก็เคร่งเครียด มือน้อย ๆ ของเธอก็เอื้อมไปหมายจะคว้าดาบเข้าประหารเพี้ยรามพิชัย ก่อนที่นางจะออกทำการเผาคลังกระสุนดินดำ แต่เพี้ยรามพิชัยไวกว่า เข้าย้อแย่งดาบนั้นได้ก่อน

นางจึงออกวิ่งไปที่กองไฟคว้าเอาดุ้นฟืนซึ่งมีไฟติดอยู่ข้างหนึ่ง สาวทองเหลือกำดุ้นไฟไว้กระชับแน่นแล้วออกวิ่ง และฝ่ายเพี้ยรามพิชัย ก็ไล่กระชั้นชิดใกล้เข้าไปใกล้เข้าไปทุกที

"หยุดก่อน.....หยุด" เสียงเพี้ยรามพิชัยตะโกนเรียกตามหลังนางทองเหลือแต่เสียงนั้นเอง กลายเป็นเสียงกระตุ้นให้สาวทองเหลือพุ่งตัวออกไปข้างหน้าเร็วยิ่งขึ้นอย่างไม่ลดละ และขณะเดียวกันฝ่ายเพี้ยรามพิชัยซึ่งร้องตะโกนให้หยุด ได้วิ่งไล่ติดตามหลังนางทองเหลืออย่างไม่ลดละ ในมือก็ถือดาบที่คมกริบอยู่ในลักษณะเงื้อง่าอย่างเตรียมพร้อมที่จะฆ่าฟันได้ทันที และยิ่งกว่านั้นผู้ติดตามผู้นี้เป็นบุคคลที่มีความเก่งกล้าสามารถในเชิงดาบ เป็นยอดนักดาบของชาวเวียงจันทน์ และก็เป็นแม่ทัพของกองทัพเจ้าอนุวงศ์แห่งนครเวียงจันทน์อีกด้วย ฝ่ายนางสาวทองเหลือก็วิ่งเข้าหากองเกวียนซึ่งบรรจุดินปืน และกระสุนเต็มอัตรา นางกัดสนใจไวดุดสายฟ้า เอาดุ้นไฟที่ถือมานั้นโยนเข้าไปที่ถุงดินปืน.....

ฉับพลันนั้นเอง เสียงระเบิดอย่างสนั่นหวั่นไหว สะท้านฟ้าสะท้านดินก็เกิดขึ้น แสงเพลิงพวยพุ่งขึ้นจับท้องฟ้า ทุ่งสัมฤทธิ์แลดูแดงฉานเป็นสีเลือดแผ่บริเวณเป็นรัศมีออกไปหลายร้อยเส้น และบัดดลนั้นร่างอันสุดสวยของนางสาวทองเหลือและเพื่อนซึ่งติดตามมา ก็พลันกลายเป็นภัสม์ธุลีในชั่วพริบตา รวมทั้งเพี้ยรามพิชัยซึ่งวิ่งตามมาอย่างกระชั้นชิดตลอดจนสัตว์พาหนะและล้อเกวียน และช้างม้า วัวควายก็พลอยดับศูนย์และแหลกเหลวไปในกองเพลิง ซึ่งจากวีรกรรมอันกล้าหาญของนางสาวทอง-เหลือผู้เสียสละอันยิ่งใหญ่

วีรกรรมอันน่าสรรเสริญของนางสาวทองเหลือได้ประทับแน่นอยู่ในความทรงจำของชาวนครราชสีมา ไม่มีวันลืมเลย นางได้ปฏิบัติหน้าที่ตามแผนการที่ได้รับมอบหมายด้วยความภักดีต่อบ้านเกิดเมืองนอนต่อองค์พระมหากษัตริย์ แม้นางจักได้ดับชีพไปนานแล้วแต่เกียรติยศอันสูงส่ง น้ำใจเด็ดเดี่ยวอันน่าบูชาและชื่อเสียงของนางยังหอมหวล และสดชื่นอยู่ในประวัติศาสตร์มาจนเท่าทุกวันนี้ บุญคุณของนางสาวทองเหลือมากล้นเกินกว่าที่จะพรรณนาออกเป็นตัวอักษรได้

เมื่อดินปืนระเบิดขึ้นนั้น คุณหญิงโมได้ร้องประกาศออกไปด้วยเสียงอันดังว่า "สาวเหลือของข้าได้ชัยชนะทางด้านโน้นแล้ว ขอให้พวกเราเร่งตีเข้าไป ฆ่าฟันทุกชีวิตอย่าหวั่นเกรงสิ่งใด ไม่มีใครมีโอกาสจะช่วยเรา พวกเราต้องช่วยตัวเอง บุกเข้าไป อย่าถอยหลังตามข้าพเจ้ามา....."

การปฏิบัติงานของสาวทองเหลือทำให้คุณหญิงโมบัญชาการรบได้ผลเป็นอันดียิ่ง และได้ชัยชนะในที่สุด เป็นชัยชนะอย่างเด็ดขาด เจ้าอนุวงศ์แม่ทัพใหญ่ของเวียงจันทน์จำต้องยอมถอยทัพออกจากตัวเมืองนครราชสีมา เดินทัพกลับเข้าสู่เมืองเวียงจันทน์ทันที

สาวทองเหลือเป็นวีรสตรี ที่สมควรจะได้รับการยกย่องที่สุดอีกผู้หนึ่ง การสละชีวิตในการเข้าทำการเผาคลังดินปืนในครั้งนั้น เป็นกุญแจดอกสำคัญที่ทำให้การกู้เมืองนครราชสีมาของท่านท้าวสุรนารีสำเร็จไปตามแผนทุกประการ

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ในสมัย นายสุวรรณ รื่นยศ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา ท่านได้เคยดำริห์จะสร้างอนุสาวรีย์ของสาวทองเหลือขึ้นไว้ที่ทุ่งสัมฤทธิ์ ได้มีการสำรวจบริเวณหนองหัวลาวไว้แล้ว แต่เรื่องนี้ยังไม่สำเร็จจนบัดนี้เพราะเกี่ยวกับจะต้องใช้เงินเป็นจำนวนมาก

คณะกรรมการจัดพิมพ์

หนังสือ

ประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี

ขอขอบคุณในเมตตาจิต และมุทิตาจิตของทุก ๆ ท่าน ที่ได้ให้ความอุปการะ ในการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ทั้วทุก ๆ ท่าน

และขออัญเชิญดวงวิญญาณผู้กล้าหาญแห่งทุ่งสำฤทธิ์

อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

จงดลบันดาลให้ผู้ร่วมอุปการะคุณทุกท่าน

จงประสพแต่ความสุข ความเจริญยิ่ง ๆ

สำนักพยากรณ์

โหรสิบเอกบด พลทม

876 ถนนโพธิ์กลาง จังหวัดนครราชสีมา

โหรสิบเอกบด พลทม เป็นโหรใหญ่ที่ทำนายโชคชะตาได้อย่างถูกต้อง และแม่นยำเป็นที่เชื่อถือของมหาชนทั่วไป ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ จะเห็นจริงแค่ไหนและอย่างไรนั้น ขอเชิญท่านไปปรึกษาดู แล้วท่านจะแปลกและอัศจรรย์ใจในความแม่นยำเป็นยิ่งนัก หากท่านผู้ใดสนใจอยากจะรู้โชคชะตาของท่านอย่างแท้จริงแล้ว เชิญท่านไปปรึกษาหารือกับ โหรสิบเอก บด พลทม ได้ทุกเวลา ณ ที่สำนักงานตึก 3 ชั้น เลขที่ 876 ถนนโพธิ์กลาง จังหวัดนครราชสีมา (หลังโรงหนังเจ้าพระยา)

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

นิวคาร์ลตัน

เลขที่ 3502/13-14 หน้าองค์การ ร.ส.พ. ถนนสุรนารี

จังหวัดนครราชสีมา

สถานบริการ

อาหาร เครื่องดื่ม ไอสครีม ขนมเค้ก ทุกชนิด

รับจัดโต๊ะในงานพิธีต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถานที่

รสโอชา ฝีมือเยี่ยม *ต้องที่* .... **"นิวคาร์ลตัน"**

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โมเดิร์น เทเลอร์

เลขที่ ๓๕๗๓/๑๐-๑๑ ถนนสุรนารี ใกล้โรงแรมศรีพัฒนา
อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
สถานตัดเย็บเครื่องแต่งกาย สำหรับท่านสุภาพบุรุษ
และสุภาพสตรี มีช่างผู้ชำนาญงาน รับปักเครื่องหมายต่าง ๆ
ด้วยฝีมือประณีต

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

บริษัท สงวนวงษ์ จำกัด

ส.น.ง.ใหญ่ แผนกอะไหล่และน้ำมัน ๑๘๗๑—๗๔ ถนนประจักษ์
แผนกวัสดุก่อสร้าง และยามาฮ่า ๑๘๓๔—๓๖ ถนนประจักษ์
แผนกอะไหล่ และน้ำมัน โทร. ๔๒๐๗๘—๔๒๕๕๐—๔๑๐๔๔
แผนกวัสดุก่อสร้าง โทร. ๔๒๗๕๔
"ยามาฮ่า" และฟอร์ด แทร็กเตอร์ โทร. ๔๑๐๔๒
สถานีบริการน้ำมันสามทหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
(๑) ถนนมิตรภาพ โทร. ๔๒๓๗๔
(๒) ถนนสุรนารายณ์ โทร. ๔๒๒๗๑

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรงภาพยนตร์เจ้าพระยา

ถนนสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

เป็นโรงภาพยนตร์ชั้น ๑ ติดเครื่องปรับอากาศ

สะดวกสบาย ที่นั่งทันสมัย ฉายในระบบ ๓๕ ม.ม.

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านแฟ้องวิทยา

เลขที่ ๓๖๘๓ ถนนราชดำเนิน หน้าตลาดสดเทศบาล ๑

อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

โทร. ๔๒๓๓๒

จำหน่ายเครื่องเขียน แบบเรียน และสิ่งของเบ็ดเตล็ดทุกชนิด

(ขอขอบคุณที่ให้การสนับสนุนกิจการค้าของคนไทย)

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรงแรมดำรงรักษ์

ถนนจอมพล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ห้องพักสะอาด โอ่โถง อากาศดี

สถานที่จอดรถกว้างขวาง บริการท่านอย่างเป็นกันเอง

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

คิงส์เทลเลอร์

เลขที่ ๒๑๒/๕-๖ ตรงข้ามศรีพัฒนาโฮเตล ถนนสุรนารี

อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

รับตัดเสื้อ และ กางเกงชุดสากลทั้งชาย และ

สุภาพสตรี แบบนำสมัย ฝีมือประณีต

มีช่างผู้ชำนาญคอยต้อนรับท่าน ราคาเยา

ด้วยความเอ็อเฟ็อ

จาก

คุณชัยสิทธิ์ วงค์วัชรกาญจน์

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สีคิ้ว วชิรบรการ

ถนนมิตรภาพ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์ หนังสือประวัติท่านท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยเย็น

เลขที่ ๑๘๒๕—๒๘ ถนนประจักษ์ อำเภอเมือง

จังหวัดนครราชสีมา

โชว์รูม	๔๒๗๖๑
ปั๊มน้ำมัน	๔๒๖๙๘
ปากช่อง	๕๙

ผู้แทน

รถยนต์เฟียต

รถยนต์โตโยต้า

รถยนต์แลนด์โรเวอร์

รถแทรกเตอร์แมสซี่เฟอร์กูสัน

ผู้แทน

อะไหล่

เครื่องข้าว

น้ำมันซัมมิท

เครื่องยนต์ลิสเตอร์

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ห้างหุ้นส่วนจำกัด คลังวิทยา

เลขที่ ๓๙๓๑/๒๖—๒๙ ถนนชุมพล ข้างตลาดเทศบาล ๑

โทร. ๔๒๕๑๓

สาขา ๑๐๙๓/๓ ถนนชุมพล หลังอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

โทร. ๔๒๔๓๐

คลังหนังสือ เครื่องเขียน แบบเรียน

และเครื่องกีฬาทุกชนิด

ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ห้างนาฬิกา ไต้ฟ้า ไต้ฟ้าวิทยุ-โทรทัศน์

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไต้ฟ้ามอเตอร์

ห้างหุ้นส่วนจำกัดไต้ฟ้ามอเตอร์ (สาขา)

อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ศูนย์รวมจำหน่าย วิทยุ โทรทัศน์ นาฬิกา และของใช้

ประจำบ้านชั้นสูงทุกชนิด

ด้วยความเอื้ออาทร

จาก

คุณทองดี จันทร์รังสี

รวมบรรณกิจ

อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์ ประวัติท่านท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยความเอ็อเฟ่อ

จาก

คุณสวัสดิ์ เตชะวัฒนกิจกุล

บ้านเลขที่ ๗๗/๓ ตำบลหนองจะบก
ถนนมิตรภาพ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือประวัติ
ท่านท้าวสุรนารี ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรงสีไฟแหลมทอง

เลขที่ ๒๒๖ หมู่ที่ ๕ ถนนมิตรภาพ บ้านจอหอ
อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

รับทำการสีข้าวทุกชนิด จำหน่ายข้าวสารในราคาเยา

และรับซื้อข้าวเปลือก โดยให้ราคาสูง

เชิญติดต่อ ยินดีต้อนรับอย่างกันเอง

โทร. ๔๒๖๕๘

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

คุณกุยเฮง แซ่เอ็ง

ผู้จัดการ

บริษัทประมวลสรรพกิจ จำกัด

แผนกขายส่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สาขานครราชสีมา

เลขที่ ๒๔๑/๗-๙ ถนนจอมสุรางค์ยาตร โทร. ๔๒๐๓๐

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ห้างหล่อวิจิตร

เลขที่ ๓๔๒๖/๑๓ ถนนชุมพล ข้างตลาดเทศบาล ๑ ด้านตะวันออก

จังหวัดนครราชสีมา

จำหน่ายเครื่องอุปสมบท เครื่องกฐิน โต๊ะหมู่บูชา

ธรรมมาสน์ ของใช้เบ็ดเตล็ด และเครื่องทำบุญทุกชนิด

รับปักย่าม ปักพัดลอง ขายส่งและปลีก

ราคาเยา ยินดีต้อนรับท่าน

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

หลักเมืองโฮเต็ล

เลขที่ ๑๙๒๕–๖–๗ ถนนจอมพล อ.เมือง นครราชสีมา

โทร. ๔๒๘๓๗

โรงแรมสร้างแบบทันสมัย ตั้งอยู่ศูนย์การค้า เหมาะสำหรับนักธุรกิจทั่วไป สถานสะอาด โอ่โถง ติดตั้งโทรศัพท์ และเสียงตามสายทุกห้อง ที่จอดรถสะดวก บริการเป็นกันเอง ยินดีต้อนรับสุภาพชนทุกชั้น

หลักเมือง บาร์เบอร์

บริการแต่งผมทันชาย ด้วยห้องแอร์คอนดชน

โดยช่างผู้ชำนาญ อุปกรณ์ทันสมัย

ด้วยความเออเฟอ

จาก

คุณบรรจง คลายมาลา

เลขที่ ๓๓๔ ถนนมิตรภาพ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์ประวัติวีรกรรม
ท้าวสุรนารี ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ห้างหุ้นส่วนจำกัด เทียมเฮงพานิช

เลขที่ ๔๐๖๘ ถนนยมราช สี่แยก ศ.วก. อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

โทร. ๔๒๓๓๕—๔๒๑๘๐

จำหน่ายไม้กระดานแปรรูปต่างๆ ตะปู บานประตู หน้าต่าง
ไม้สักทุกชนิด และรับไสไม้ทุกชนิด เป็นผู้แทนจำหน่ายสังกะสี
ตรา ๓ ดาวเทียมแต่ผู้เดียวในจังหวัดนครราชสีมา ราคาย่อมเยา
ยินดีต้อนรับทุกท่านที่มาอุดหนุน

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรงงานน้ำส้มฮั้วเฮง

เลขที่ ๑๗๑๘ ถนนมนัส อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี
ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ห้าง เอส.เอ. มอเตอร์ส

เลขที่ ๕๖๗/๑๑๒—๑๑๓—๑๑๔ ถนนมิตรภาพ อำเภอปากช่อง

จังหวัดนครราชสีมา

จำหน่าย

อะไหล่แทรกเตอร์ทุกชนิด—อิซูซุ จานไถ เพลาล้อหน้า

ส่วนไฮรดอลิค เฟืองท้าย ไส้กรองน้ำมันเครื่อง

และอื่น ๆ ครบถ้วน ราคาย่อมเยา

โทร. ๔๐

ด้วยความเอ็อ็อเฟอ

จาก

ห้างทวีโชค และโรงแรมเทพบรรทม

เลขที่ ๒๕๕/๗๓ ถนนมิตรภาพ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ยินดีให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ

ประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรงแรมไทยโภคภัณฑ์

เลขที่ ๑๔๘๔—๑๔๘๖ ถนนอัษฎางค์ นครราชสีมา

โทร. ๔๒๔๕๔—๔๒๕๖๔ โทรเลขย่อ ไทยโภคภัณฑ์

ห้องพักโอ่โถง สะอาด เรียบร้อย สะดวก สบาย

มีเครื่องปรับอากาศ สถานที่จอดรถกว้างขวาง

บริการดีสมใจ

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ฮกเฮง มอร์เตอร์ราชสีมา

เลขที่ ๓๙๑—๔ ถนนจักรี นครราชสีมา โทร. ๔๒๘๙๗

ตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ และอะไหล่ โคลท์กาแลนท์

ขณะนี้ขอบริการท่านด้วยรถยนต์นั่ง

COLT GALANT G-T-O- 1600

และพร้อมทั้งกาแลนท์ 14 L กาแลนท์ 16 L

โคลท์ปิคอัพ และรถบรรทุก ฟูโซ่

รถรุ่นใหม่สุดปี 1972

ด้วยความเอ้อเฟ้อ

จาก

บริษัท ภาณุกิจ จำกัด

เลขที่ ๔๗๗ ถนนรอบเมือง อ. เมือง จ.นครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือประวัติท่านท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้าน เมนส์แวร์ เทเลอร์

เลขที่ ๑๔๙๒/๔ ถนนจักรี นครราชสีมา

เลขที่ ๒๘๖ ถนนตีทอง นครหลวงกรุงเทพธนบุรี โทร. ๒๒๓๓๔๘

มีช่างผู้ชำนาญโดยเฉพาะในการตัดเย็บ เครื่องแต่งกาย ได้สัดส่วน

สมลักษณะ ด้วยสไตล์ใหม่ ๆ เด่น นำหน้าแห่งยุค ราคาเยา

คุณ ศักดิ์ชัย สุวัฒโนดม เจ้าของ และผู้จัดการ

ด้วยความเอ็อเฟ้อ

จาก

คุณทอง จำปาทอง

เจ้าของและผู้จัดการ **อู่เมืองทอง**

เลขที่ ๖๘/๖ ก ถนนมิตรภาพ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

รับเคาะ พ่นสี และซ่อมรถทุกชนิด

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ห้างก้วงฮั้ว

เลขที่ ๔๓๔/๘ ถนนมิตรภาพ อำเภอปากช่อง

จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์ประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

วิทยาลัยเทคนิคนครราชสีมา เฉลิมพระเกียรติ ๕ ๙

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

คุณเฉลียว พิบูลนิยม

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ปากช่องมุกดาพานิชย์

เลขที่ ๒๕๙/๘๐ ถนนมิตรภาพ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ ประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี
ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

บริษัท โรงสีวัฒนานครราชสีมา จำกัด

เลขที่ ๓๖๑ ถนนโชคชัย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

รับทำการสีข้าวทุกชนิด จำหน่ายข้าวสารในราคาเยา

รับซื้อข้าวเปลือกโดยให้ราคาสูง
เชิญติดต่อ ยินดีต้อนรับอย่างกันเอง

โทร. ๔๒๑๖๗

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด

สาขานครราชสีมา

เลขที่ ๑๖๔๖–๔๘ ถนนจอมพล อ.เมือง จ.นครราชสีมา

คณะกรรมการ

พลตำรวจเอก ประเสริฐ รุจิรวงศ์	ประธานกรรมการ
นายถวิล สุนทรศารทูล	กรรมการ
นายสาคร กรุณานนท์	กรรมการ
นายอัมพร พูลภักดิ์	กรรมการ
ร.อ.ประยุทธ์ จารุเสถียร	กรรมการ
นายชวน รัตนรักษ์	กรรมการผู้จัดการ
นายชมพู อรรถจินดา	ที่ปรึกษากฎหมาย

สะดวก สบาย ไร้กังวล มั่นคง และปลอดภัย ฝากเงิน

ที่ธนาคารกรุงศรีอยุธยา บริการรวดเร็ว เป็นกันเอง

นายชัย กรินชัย

ผู้จัดการธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด

สาขานครราชสีมา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรงงานทำเส้นก๋วยเตี๋ยว ประตูน้ำ

เลขที่ ๑๗๗ ถนนรอบเมือง อ.เมือง จ.นครราชสีมา

ผู้ผลิตเส้นก๋วยเตี๋ยวชั้นหนึ่ง สะอาด ถูกอนามัย

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

บริษัท เศรษฐการ จำกัด

เลขที่ ๓๖๐๖/๑—๑๕ ถนนสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ

ประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

หอสมุดแห่งชาติ
เฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

ธนาคารของรัฐบาล

ธนาคารนี้เป็นสถาบันสินเชื่อการเกษตรของชาติ รับฝากเงินจากประชาชนทั่วไป และใช้เงินฝากเพื่อให้กู้สำหรับการเกษตรโดยตรง ท่านผู้ฝากเงินไว้กับธนาคารนี้ จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ช่วยเหลือการเกษตรของชาติโดยแท้จริง

สำนักงานใหญ่

ถนนราชดำเนินหลวง กรุงเทพ ฯ ๒ (ตอนใกล้สี่แยกคอกวัว)

โทรเลขย่อ "ธนาคารเกษตรกรุงเทพ ฯ ๒"

โทร. ๘๑๓๖๒๒, ๘๑๓๐๘๒, ๘๑๓๔๐๔, ๘๑๓๒๙๓.

สำนักงาน สาขานครราชสีมา

เลขที่ ๑๗๑๒/๑ ถนนมมัส อ. เมือง นครราชสีมา

โทร. ๘๒๗๓๑

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ปุกดีเซล

เลขที่ ๓๗๔๒/๗ อาคารไทยสมุทร ถนนมิตรภาพ

อ. เมือง จ. นครราชสีมา

บริการเช็คบิล เช็คหัวฉีด

โดยช่างผู้ชำนาญ บริการเป็นกันเอง

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

อังเตียฮวด เบเกอรี่

(ตราม้าบิน) โทร. ๔๑๐๗๒

เลขที่ ๒๒๙๖ /๘—๙ ถนนจอมพล ใกล้ตลาดเทศบาล ๒ อ. เมือง

จ. นครราชสีมา

โรงงานขนมปัง ที่ใช้เครื่องผลิตทันสมัยที่สุดในโคราช ผลิตขนมปัง

ขนมเด็ก และขนมฝรั่งทุกชนิก อุดมด้วยวิตามิน รสอร่อย

สะอาดถูกอนัย รับสั่งทำเค็กพิเศษ เนื่องในงานทุกโอกาส

จำหน่ายทั้งปลีก และส่ง ราคาย่อมเยา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล โรงแรมศรีจอมพล

เลขที่ ๑๓๙๔—๕ ถนนจอมพล จังหวัดนครราชสีมา

สถานที่โอ่โถง สะอาด บริการดีเยี่ยม

SRI GHOMPOL HOTEL

1394—5 Chompol Road Nakornrajsima

TEL. 42460

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ห้างหุ้นส่วนจำกัด บุญไทยพานิช

เลขที่ ๑๕๒๘—๑๕๒๘/๑—๒ ถนนจอมพล จังหวัดนครราชสีมา

โทร. ๔๒๐๑๗

จำหน่ายเครื่องอุปกรณ์การก่อสร้าง เครื่องสุขภัณฑ์
เครื่องอุปกรณ์ไฟฟ้าและเครื่องใช้ไฟฟ้าทุกชนิด

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรงแรมรัตน

เลขที่ ๘๘–๘๙ ถนนสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ห้องพักสะอาดถูกอนามัย โอ่โถง มีเครื่องปรับอากาศ
เหมาะแก่การพักผ่อนหลับนอน มีสถานที่จอดรถ
สะดวกสบาย บริการท่านอย่างเป็นกันเอง

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

สันันการแพทย์ และ โรงแรมนครอิสาน

เลขที่ ๓๘๘๕/๑๕ ถนนอัษฎางค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
โทร. ๔๒๖๒๔

บริการทุกท่านตลอด ๒๔ ชั่วโมง ยินดีต้อนรับทุกท่าน

บริการอย่างเป็นกันเอง

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

พ. อาหลั่ยยนต์

ถนนจอมพล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

จำหน่ายเครื่องอาหลั่ยรถยนต์
ให้การเป็นกันเองแก่ผู้มาติดต่อในงานปกติ

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

คุณวิโรจน์ อาภาวศิน

ผู้จัดการ

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ช. บีนวิโรจน์

เลขที่ ๑๑๖๒/๘–๙ ถนนมิตรภาพ อำเภอปากช่อง
จังหวัดนครราชสีมา

โทร. ๗๕–๑๘๑

จำหน่ายอาวุธปืนทุกชนิด
บริการแก่ลูกค้าอย่างเป็นกันเอง

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

บริษัท อังสุพันธ์ จำกัด

ถนนจอมพล อำเภอเมือง จังหวัดนครราสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี

ให้ลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรงแรมศรีวิชัย (อาคาร ๙ ชั้น)

บริการเพื่ออารมณ์แจ่มใส

ห้องพักสะอาด สะดวกสบาย ห้องน้ำ โทรศัพท์ เสียงตามสายพร้อม ชั้น ๒ ห้องอาหารแบบนั่งชั่วโมง ชั้นที่ ๖ ภัตตาคารหิมาลัย และห้องอาหารหิมาลัย ขับกล่อมทุกคืน ชั้นที่ ๗ ห้องอาหารหมุนได้ มิลิฟท์ขึ้นลงสะดวกสบาย สถานที่กว้างขวางจุคนได้ ๖๐๐ คน เหมาะแก่งานพิธี สังสรร และสัมทนา เพลงไพเราะยอด ๆ ทั้งนั้น ราคายุติธรรม ไว้ใจได้

ข้อน้อมต้อนรับท่านด้วยใจจริง

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จากปั๊มน้ำมัน

ดาวตลาดแคบริการ

สามแยกถนนมิตรภาพ อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

บริการน้ำมันตลอด ๒๔ ชั่วโมง

ให้ความสะดวก และรวดเร็ว เป็นกันเอง

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรงภาพยนตร์เจริญรัตน์

ถนนอัษฎางค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

เป็นโรงภาพยนตร์ชั้น ๑ ติดเครื่องปรับอากาศ

เย็นสบาย เสียง แสง สี แจ่มใส ที่นั่งสบาย

ฉายในระบบ ๓๕ ม.ม. มีสถานที่จอดรถสะดวกสบาย

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรงภาพยนตร์ เฉลิมไทย

ถนนมิตรภาพ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

เป็นโรงภาพยนตร์ชั้น ๑ ทันสมัย มีเครื่องปรับอากาศ

ที่นั่งสะดวกสบาย แสง สี เสียงชัดเจน

ฉายภาพยนตร์ระบบ ๓๕ มม. มีที่จอดรถสะดวก สบาย

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

ศาลาสุขใจ

ถนนมิตรภาพ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ศาลาสุขใจ มีพ่อครัวที่ชำนาญในการปรุงรสอาหาร

จึงรับประทานอร่อย สะอาดถูกหลักอนามัย แต่ราคาถูก

สถานที่อากาศเย็นสบาย ยินดีต้อนรับทุกท่าน

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรงภาพยนตร์ ลาสเวกัส

ถนนมิตรภาพ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

เป็นโรงภาพยนตร์ชั้น ๑ และนำสมัย มีเครื่องปรับอากาศ

ระบบพิเศษ ไม่มีกลิ่นควันบุหรี่รบกวน

ที่นั่งแบบทันสมัย สบายกว่า

ฉายภาพยนตร์ระบบ ๓๕—๗๐ ม.ม. มีชานนั่งพักผ่อน

ก่อนฉายภาพยนตร์ มีสถานที่จอดรถสะดวกสบาย

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านสมารทภูษา

ถนนสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

มีช่างผู้ชำนาญโดยเฉพาะ ในการตัดเย็บเครื่องแต่งกาย
ที่ได้สัดส่วน สมลักษณะด้วยสไตสทันสมัย นำยุค
มีความชำนาญ ตัดชุดสากล ผ้มือประณีต
และเป็นกันเอง

ด้วยความเออเฟอ

จาก

ห้างหุ้นส่วนจำกัด เกษมกลการ

เลขที่ ๓๗๔๐/๔—๖ ถนนมิตรภาพ อาคารไทยโฮเต็ล

อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ตัวแทนจำหน่ายอะไหล่รถยนต์ และแทรกเตอร์
อินเตอร์แนชชั่นแนล ฮาเวสเตอร์ แกลเลี่ยนเว็บโก้
แทรกเตอร์ พิลล่าร์ อลิสซามเมอร์ ด๊อจฟาร์โก้จิป
ตลอดเครื่องยนต์ และเครื่องจักรกลอื่น ๆ ทุกชนิด

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรงภาพยนตร์เฉลิมวัฒนาราม่า

ถนนจอมสุรางค์ยาตร อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

เป็นโรงภาพยนตร์ชั้น ๑ ฉายในระบบ ๓๕-๗๐ มม.

สีแสงแจ่มใส เสียงระบบรอบทิศ มีเครื่องปรับอากาศ

เย็นสบาย ที่นั่งแบบมาตรฐาน มีลานจอดรถสะดวก

บริการดีเยี่ยม

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

บริษัท กระสอบอิสาน จำกัด

เลขที่ ๐๓ ถนนสุรนารายณ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ผู้ผลิตและจำหน่ายกระสอบป่านทุกชนิด

คุณภาพดี ทนทาน

เป็นโรงงานทอกระสอบที่ ใหญ่ที่สุด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หอสมุดแห่งชาติ
โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ร.๙ นครราชสีมา

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

มิตรภาพหล่อยาง

เลขที่ ๗๑ ถนนมิตรภาพ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์ หนังสือประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ธนาคารกสิกรไทย

เลขที่ ๑๔๐๔ ถนนจอมพล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ธนาคารกสิกรไทย สาขานครราชสีมา

ดำเนินธุรกิจการธนาคารพาณิชย์ทุกประเภท

รับเปิดบัญชีฝากเงินประเภท บัญชีกระแสรายวัน

บัญชีออมทรัพย์ บัญชีฝากประจำ และบัญชีเงินฝาก เพื่ออนาคต

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ทั้ง ซั้ง ฮะ นครราชสีมา

เลขที่ ๓๖๐๙/๑ค. ถนนสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

โทร. ๔๒๖๙๗

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

สามไทยวิภา (แหนม)

ถนนสรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ผลิตและจำหน่ายแหนมรสอร่อย สะอาด ถูกอนามัย

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์ หนังสือประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

หอสมุดแห่งชาติ เฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด

สาขานครราชสีมา

อาคารเลขที่ ๑๗๘๙ ถนนจอมพล จังหวัดนครราชสีมา

โทร. ๔๒๐๔๐—๔๒๗๓๔

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด

เป็นธนาคารของทุกคน

สะดวก ปลอดภัย และมั่นคง

วิทย์ ปิยะสันติวงศ์

ผู้จัดการ

ห้างหุ้นส่วนจำกัด **เช่งฮงราชสีมา**

เลขที่ 3514/4-6 ถนนมิตรภาพ ข้างโรงเรียนการช่าง ส.ป.อ.

อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา **โทร. 42803**

จำหน่ายยางรถยนต์ที่มีความนิยมกันทั่วโลกทุกยี่ห้อ ทุกขนาด

รับซื้อขายยางเก่า รับหล่อดอกยาง บริการรับส่งถึงที่

ราคาเยา ยินดีต้อนรับทุกโอกาส

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

คุณปริญญา ครบธีรวงศ์

ผู้จัดการ

ห้างสยามคอมมิสซารี่ และสินใช้

เลขที่ 3566–3566/1 ข้าง ร.ร. การช่าง ส.ป.อ. ถนนสุรนารี

อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา **โทร. 42581**

จำหน่ายวิทยุ โทรทัศน์ พัดลม ตู้เย็น เตาแก๊ส เครื่องบันทึกเสียง ลำโพง เครื่องเล่นจานเสียง และเป็นตัวแทน จำหน่ายแผ่นเสียงทุกชนิด รับซ่อมวิทยุ โทรทัศน์ ตู้เย็น พร้อมทั้งรับพันเพาเวอร์พัดลมทุกระบบ 110V. และ 220V. และบริการแก๊ส (ซัมมิท)

ธานีนาฬิกา

เลขที่ 1274 ถนนจอมพล เยื้องธนาคารไทยพานิชย์

อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

สถานที่ จำหน่ายและรับซ่อมนาฬิกา ปากกา แว่นตา ตะเกียงเจ้าพายุ

เตาหุงต้ม เตาฟู่น้ำมันก๊าด และเตาริดไฟฟ้า ราคาย่อมเยา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านขวัญไทย

เลขที่ 1273 ถนนจอมพล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ ประวัติวีระกรรมท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ชลินทร์ภาพยนต์

ถนนมิตรภาพ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

บริการฉายภาพยนต์ทั้งไทยและต่างประเทศ ในงานมหรสพต่าง ๆ

เชิญติดต่อท่านจะได้รับความพอใจ ราคาเยา

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

ร้านกิมฮวด

ถนนมิตรภาพ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ ประวัติวีระกรรมท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เฉลิมพระเกียรติ ร.๙ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลนครราชสีมา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

บริษัท เคี่ยนหงวน (ประเทศไทย) จำกัด

สาขานครราชสีมา

เลขที่ 53 ถนนมิตรภาพ อ. เมือง จ. นครราชสีมา

ตัวแทนจำหน่าย แก๊สหุงต้ม ซัมมิท ผลิตภัณฑ์ของ 3 เอ็ม เครื่องคิดเลข
คอนเท็กซ์ เครื่องอัด สำเนาของเร็กซ์โรตารี่ และอุปกรณ์ อาหลั่ย
บริการเป็นกันเอง ราคาเยา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

บริษัท ไบเล่

โทร. 42064

เมื่อท่านร้อน กระหายน้ำโปรดเรียกดื่มแต่ไบเล่ น้ำผลส้มคั้น

ประโยชน์คุ้มค่า ผลิตโดย บริษัท ไบเล่ สาขานครราชสีมา

ห้างหุ้นส่วนจำกัด **สุระยนต์**

เลขที่ 456/4 ถนนสุรนารี ใกล้ปากทางคิวรถ บ.ข.ส. นครราชสีมา **โทร. 41364**

สาขามิตรภาพ. โทร. 42199

จำหน่ายอะไหล่รถยนต์ อีซูซุ-เบนซ์ โตโยต้า จิ๊บวิลลี่ ดัทสัน มาสดา

และน้ำมันหล่อลื่นทุกชนิด แบตเตอรี่รถยนต์ และเครื่องไฟใช้กับรถยนต์ทุกชนิด

ตัวแทนจำหน่ายลวดเชื่อมแรงเบิก ขายส่งและปลีก ราคาเยา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ไดมอนด์ จิวเวลรี่

เลขที่ 3570/23 ถนนสุรนารี ข้างโรงแรมศรีพัฒนา จังหวัดนครราชสีมา

เลขที่ 107/11—12 หน้าแคมพ์ ถนนอุปริสาน จังหวัดอุบลราชธานี

ช่วยอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ ประวัติวีระกรรมท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี.

มะกัน เทเลอร์

เลขที่ 715/2 ถนนสุรนารี ข้างโคราชโบว์ล นครราชสีมา

สถานตัดเสื้อ กางเกง ที่ทันสมัย ใหม่ในรูปทรง

ตัดเย็บด้วยช่างฝีมือมาตรฐาน งานเร็วทันใจ ขอขอบคุณทุกท่านที่มาอุดหนุน

เพิ่สท์ เทเลอร์ส

เลขที่ 454/4 ถนนสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสิมา

โทร. 41365

สถานที่ออกแบบเครื่องแต่งกายสไตล์ที่ล้ายุค งานปราณีต

ฝีมือจากกรุงเทพฯ–ฮ่องกง มีของสมณาคุณท่านที่มาอุดหนุน

เชิญแวะชมท่านจะไม่ผิดหวัง

อาดัม เทเลอร์

เลขที่ 1299/4 ถนนชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

สถานที่ตัดเสื้อ กางเกง สุภาพบุรุษ ชุดสากล งานและราคามาตรฐาน

อยู่ในอันดับเกียรตินิยมทุกสมัย ขอขอบคุณทุกท่านที่มาอุดหนุน

สตาร์ เทเลอร์

เลขที่ 816 ถนนสรนารี ข้างโรงภาพยนต์เจ้าพระยา จังหวัดนครราชสีมา

สถานที่ตัดเสื้อ กางเกง ที่ทันสมัยที่สุดในวงสังคม สุดยอดในแฟชั่น

ล้ำเลิศในรูปทรง ฝีมือปราณีต ราคาเยา ขอขอบคุณในไมตรีจิตรจากท่าน

หอสมุดแห่งชาติ เฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ศิริ โฮเต็ล

เลขที่ 167–168 ถนนโพธิ์กลาง อ. เมือง จ. นครราชสีมา

โทร. 42831

อาคารสร้างใหม่ สอาด โอ่โถง เครื่องตบแต่งทันสมัยที่นอนใช้ฟูกสปริง
มีเครื่องปรับอากาศและน้ำอาบร้อนเย็น กระจกบานใหญ่พิเศษ
ใช้ส่องตัวได้ สถานที่จอดรถด้านหลัง สดวก กว้างขวาง มีดาดฟ้า
ให้จัดงานเลี้ยงและงานพิธีต่างๆ บริการเรียบร้อย พร้อมที่จะรับใช้ท่านตลอดเวลา
ขอขอบพระคุณทุกท่านที่อุปการะ

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ผวยการช่าง

เลขที่ ก. 3/3 มุขมนตรี อ. เมือง จ. นครราชสีมา

รับซ่อม เคาะ พ่นสี รถยนต์ทุกชนิด โดยช่างผู้ชำนาญงาน

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านศักดิ์บริการ

เลขที่ 81/3 ค. ถนนมุขมนตรี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

บริการซ่อมรถจักรยานยนต์ทุกชนิด รวดเร็ว หนักใจ
ตรงต่อเวลา มีช่างผู้ชำนาญคอยต้อนรับท่าน

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

เทพทวีสโตร์

เลขที่ 1079–80 ถนนชุมพล จังหวัดนครราชสีมา

โทร. 42686

จำหน่าย อาหารกระป๋องต่างประเทศ
ทั้งส่ง และ ปลีก โดยราคาย่อมเยา

ด้วยความอุปการะคุณ

จาก

โรงสีไฟข้าวทิพย์

ถนนบ้านกุ่ม อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

รับสีข้าว จำหน่ายข้าวสารทั้งปลีกและส่ง

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

ประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยความอุปการะคุณ

จาก

คุณสมชาย ศิริวัฒนศักดิ์

ร้านคลังเหล็งโอสถ – เสริมสุขพาณิชย์

เลขที่ 80–80/1 ถนนสุชาภิบาล 1 อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

ผู้แทนจำหน่ายสุรา *และ* ยารักษาโรคต่าง ๆ

ในเขตอำเภอสูงเนิน *และ* อำเภอขามทะเลสอ

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

คุณประกอบ ศิริสูงเนิน

บ้านกุดจิก อ. สูงเนิน จ. นครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านไทยนคร

เลขที่ 75 – 6 ถนนสุขาภิบาล 1

อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านพิมายเฟอร์นิเจอร์

เลขที่ 251/6–7 ถนนจอมสุดาเสด็จ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

จำหน่าย

ตู้เสื้อผ้า ตู้กระจก และเครื่องเฟอร์นิเจอร์แบบทันสมัย ทุกชนิด

ราคาเยา เป็นกันเอง

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านตัดเสื้อผ้า กรุงเทพสไตล์

เลขที่ 201–202 ตลาดดงเค็ง อำเภอประพาย จังหวัดนครราชสีมา

สถานที่ตัดเสื้อ-กางเกง

เครื่องแบบข้าราชการ และชุดสากลแบบนำสมัย

สุดยอดแห่งแฟชั่น ตัดเย็บด้วยช่างผู้ชำนาญ งานปราณีต

ขอขอบคุณทุกท่านที่อุดหนุน

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านพัฒนศิริเภสัช

เลขที่ 91–98 ถนนสุชาภิบาล 1 อำเภอเมืองคง จังหวัดนครราชสีมา

จำหน่ายยารักษาโรคทุกชนิด

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านฮุยเซ่งฮวด

เลขที่ 70 ถนนนิเวศรัตน์ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี

ด้วยความเอ็อเฟอ

จาก

ร้าน เลี่ยง เฮง

เลขที่ 44 อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี
ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้าน เอี่ยว น่า ฮะ

ตลาดอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

หอสมุดแห่งชาติ
สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

ห้างนาฬิกามีของมี

เลขที่ 2948 ถนนจอมสุรางค์ยาตร์ จังหวัดนครราชสีมา โทร. 41704

บริการและจำหน่าย เครื่องไฟฟ้า ต้าถุง

อาทิเช่น:- เครื่องปรับอากาศ เครื่องรับวิทยุ เครื่องรับโทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม
หม้อหุงข้าวไฟฟ้า เตารีดไฟฟ้า หม้อแกงจืดไฟฟ้า หม้อกาแฟไฟฟ้า
เครื่องนวดไฟฟ้า เครื่องโกนหนวดไฟฟ้า และเครื่องไฟฟ้าอื่น ๆ อีกมาก

ราคาไม่แพง คุณภาพเยี่ยม รับประกันซ่อมหรือเปลี่ยนชิ้นส่วนฟรี

โปรดแวะชมตามร้านจำหน่ายเครื่องไฟฟ้าทั่วไป หรือที่

ศูนย์บริการเครื่องไฟฟ้า ต้าถุง จังหวัดนครราชสีมา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

คุณกมลศักดิ์ เกษเมธีการุณ

ร้าน เจ็กหลี

เลขที่ 71 อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี
ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สำนักพยากรณ์

โหรสิบเอกบด พลทม

876 ถนนโพธิ์กลาง จังหวัดนครราชสีมา

โหรสิบเอก บด พลทม เป็นโหรใหญ่ที่ทำนายโชคชะตาได้อย่างถูกต้อง และแม่นยำเป็นที่เชื่อถือของมหาชนทั่วไป ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ จะเท็จจริงแค่ไหนและอย่างไรนั้น ขอเชิญท่านไปปรึกษาดู แล้วท่านจะแปลกและอัศจรรย์ใจในความแม่นยำเป็นยิ่งนัก หากท่านผู้ใดสนใจอยากจะรู้โชคชะตาของท่านอย่างแท้จริงแล้ว เชิญท่านไปปรึกษาหารือกับ โหรสิบเอก บด พลทม ได้ทุกเวลา ณ ที่สำนักงาน ตึก 3 ชั้น เลขที่ 876 ถนนโพธิ์กลาง จังหวัดนครราชสีมา (หลังโรงหนังเจ้าพระยา)

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

นิวคาร์ลตัน

เลขที่ 3502/13–14 หน้าองค์การ ร.ส.พ. ถนนสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา

สถานบริการ

อาหาร เครื่องดื่ม ไอสครีม ขนมเค้ก ทุกชนิด
รับจัดโต๊ะในงานพิธีต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถานที่
รสโอชา ผ่มอเยี่ยม *ต้องที่....* **"คาร์ลตัน"**

อภินันทนาการ ฉก

ร้านหลีชัยพืชผล

เลขที่ 208 ถนนสุริยาอุทัย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

รับซื้อปอ ข้าวเปลือก ละหุ่ง นุ่น หมู เป็ด ไก่ และของป่าทุกชนิด

ร้านเสริมสวยสมใจนึก

สถานที่เสริมสวยสุภาพสตรี ดัดผม เซทลอน และรับสอน

โดยช่างผู้ชำนาญ

อภินันทนาการ

จาก

ร้านง้วนเฮงเส็ง

เลขที่ 51/52 ถนนสุชาภิบาล 1 อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ

ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

หอสมุดแห่งชาติ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
รัชกาลที่ ๙ นครราชสีมา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

คุณศักดิ์ชัย ชื่อรัตนากร

ผู้จัดการขยายงานภาคอิสาน

บริษัท ไทยพัฒนาประกันภัย จำกัด

สำนักงานศูนย์กลางตัวแทนภาคอิสาน

ร้านศักดิ์ศรีเภสัช

ท้ายตลาดเทศบาล 1 ถนนราชดำเนิน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

โทร. 42693

รับประกันอัคคีภัย อุบัติเหตุรถยนต์ และอุบัติเหตุส่วนบุคคล

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านประเสริฐสุข

เลขที่ 101–102 ถนนโพธิ์กลาง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

คุณเนาว์ กาจณรงค์

ร้านเนาวรัตน์

เลขที่ 130 อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล

ช. มิตรยนต์บริการ

เลขที่ 3 ถนนมิตรภาพ อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

รับเหมาก่อสร้าง และรับถมดินทำถนน
งานปราณีต รวดเร็ว ราคาเป็นกันเอง
ยินดีต้อนรับทุกท่าน

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

คุณดิเรก บุณยไวโรจน์

กรรมการผู้จัดการ

บริษัท ไทยสหวัฒน์ จำกัด

เลขที่ 199 หมู่ที่ 4 อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

จำหน่ายไม้แปรรูปกระยาเลยทุกชนิด
และรับใสไม้ ราคาเป็นกันเอง

หอสมุดแห่งชาติ
เฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านศรีผ่อง

ตลาดอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ห้างขายยาเมืองคงโอสถ

เลขที่ 127–9 ตลาดเมืองคง อำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี
จึงขอขอบคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ด้วยความเอื้ออาทร

จาก

ร้านมิตรราชสีมา

เลขที่ 3885 ถนนอัษฎางค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ตัวแทนจำหน่ายหนังสือพิมพ์

เครื่องเขียน แบบเรียน ทุกชนิด

บริการอย่างเป็นกันเอง

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรงแรมชันย่า

เลขที่ 3618/4 ถนนมิตรภาพ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ห้องพักสะอาด สดวก สบาย

มีสถานที่จอดรถกว้างขวาง

บริการทุกท่านอย่างเป็นกันเอง ราคาเยา

หอสมุดแห่งชาติ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรงงานเลิศวนิชย์

เลขที่ 3519/13 ถนนมิตรภาพ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี
ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

โรงสีย่งง้วน

หมู่ที่ 3 ถนนมิตรภาพ จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี
ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

คุณเสียง ศรีสถาพร

บริษัท ซุ่ยเฮงหลี ราชสีมา จำกัด

บริษัท โรงสีไฟ ซุ่ยเฮงหลี จำกัด

เลขที่ 132–134 ถนนนิเวศน์รัตน์ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

เลขที่ 64–66 ถนนทรัพย์ นครหลวงกรุงเทพธนบุรี โทร. 35019, 36010

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ

ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านพิมายค้าไม้

เลขที่ 221/1–2 ข้างสถานีตำรวจภูธร อำเภอพิมาย
จังหวัดนครราชสีมา

จำหน่ายไม้แปรรูปชนิดต่าง ๆ
และอุปกรณ์การก่อสร้างทุกชนิด ราคาเป็นกันเอง

ด้วยความเอ้อเฟ้อ

จาก

อเล็กซานเดอร์

ALEXANDER RASTAURANT AND BAR

โทร. 42452

เลขที่ 3902/7–8 ถนนสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

สถานที่จำหน่าย อาหารอเมริกัน อันเลิศรส

ห้องอาหารปรับอากาศ เย็นสบาย บริการดีเยี่ยม

FROM 7.00 A.M. TO 1.00 A.M.

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรงงานข้าวเกรียบกุ้ง เอี่ยมเจริญ

เลขที่ 3527 ถนนมิตรภาพ ตรอกจันทร์ จังหวัดนครราชสีมา

โทร. 41067

ผู้ผลิตข้าวเกรียบกุ้งตราท้าวสุรนารี คุณภาพเยี่ยม รสอร่อย ถูกหลักอนามัย

จำหน่ายปลีกและส่ง โดยราคาย่อมเยา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านกิจเจริญโอสถ

เลขที่ 140–42 ตลาดอำเภอเมืองคง จังหวัดนครราชสีมา

ร้านขายยาประเภท ข. จำหน่ายยารักษาโรคทุกประเภท

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

บริษัท จิ๋งเก๋งเซ้ง จำกัด

ตลาดอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี
ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยความเอ๊อเฟอ

จาก

โรงสีข้าวสมานมิตร

เลขที่ 40/1 ตลาดอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี
ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สมส่วนศิลป

เลขที่ 115/3 ถนนมิตรภาพ
อ. เมือง จ. นครราชสีมา

ข้าพเจ้า **นายสมส่วน พวงชมภู** เกิดที่บ้าน ตำบลโก่งธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ได้มาตั้งคณะลิเก **สมส่วนศิลป** ที่จังหวัดนครราชสีมา มีชื่อเสียงทางภาคอิสาณมาประมาณ 20 ปีแล้ว

ถ้าท่านต้องการลิเกคณะนี้ไปแสดง ขอเชิญติดต่อได้ที่บ้านเลขที่ 115/3 ถนนมิตรภาพ ตำบลหนองจะบก อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา หรือที่บ้าน **พ่อเยื้อน แม่สุดใจ พวงชมภู** ตำบลโก่งธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

รับรองว่า ลิเกคณะของเรา ไม่แพ้ใครแน่

โรงค้าไม้มงคลพาณิชย์

เลขที่ 189/2 ตะวันตกหลังตลาดสดเมืองคง อำเภอเมืองคง จังหวัดนครราชสีมา

จำหน่ายไม้แปรรูป และอุปกรณ์การก่อสร้าง ทุกชนิด
มีรถบริการส่งถึงที่ ราคาเป็นกันเอง

แผนกของเบ็ดเตล็ด จำหน่ายเสื้อผ้าสำเร็จรูป ตู้เสื้อผ้า เครื่องเฟอร์นิเจอร์ ของใช้เบ็ดเตล็ด เครื่องเขียน แบบเรียน และของทำบุญบวชนาคทุกชนิด ราคาเป็นกันเอง ยินดีต้อนรับทุกท่าน

ขอขอบคุณทุก ๆ ท่านที่กรุณามาอุดหนุน

ดำเนินงานโดย **นายวิชัย ลิ้มมงคล** (ผู้จัดการ)

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านนิพัทธิ์พาณิชย์

เลขที่ 5/1 ถนนเจนจบทิศ อำเภอประทาย
จังหวัดนครราชสีมา

จำหน่ายไม้แปรรูป ประตู หน้าต่าง
และอุปกรณ์การก่อสร้างทุกชนิด ราคาเป็นกันเอง

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านตัดเสื้อผ้าสยาม

ตลาดเมืองคง อำเภอเมืองคง จังหวัดนครราชสีมา

มีช่างผู้ชำนาญในการตัดเย็บเครื่องแต่งกาย
ทั้งเครื่องแบบข้าราชการ และชุดสากล สไตล์เด่น นำสมัย
สวมใส่ได้สัดส่วน สมลักษณะ ราคาเยา

ด้วยความอุปการะ

จาก

คุณเริงศักดิ์ อโณทัยไพบูลย์

เลขที่ 532 ถนนรถไฟ อำเภอบัวใหญ่
จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ

ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี

ด้วยความเอ็อเฟ็อ

จาก

คุณศิระ ด่านกูล

เลขที่ 173 ตลาดอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ
ประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านย่งง้วนเฮง

เลขที่ 96 ถนนสุชาภิบาล 1 อำเภอเมืองคง จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

คุณสุวัฒน์ พีระพัฒนพงษ์

ร้านสุวัฒน์พาณิชย์

เลขที่ 467–8 ถนนสุขาภิบาล 3 อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

ผู้แทนจำหน่ายสุราแม่โขง กวางทอง

ในเขตอำเภอสูงเนิน และอำเภอขามทะเลสอ

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

คุณสมชัย กิมกิติกุลวิไล

เลขที่ 45 ตลาดอำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี
ขอขอบคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

หอสมุดแห่งชาติ สถาบันวิทยบริการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านแสงอุปกรณ์

เลขที่ 1558/5–7 สี่แยกสวนหมาก ถนนมนัส อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

สาขาขอนแก่น : เลขที่ 284/2 ถนนหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ผู้ผลิตตู้เย็นแสตนเลส แบบทันสมัย ใช้เครื่องอย่างดี

ความเย็นรับประกัน และรับซ่อมตู้เย็นทุกชนิด โดยช่างผู้ชำนาญ

บริการรวดเร็ว รับส่งถึงที่ ราคาเยา

ด้วยความเออเฟอ

จาก

ห้างขายยา ประชาชนการแพทย์

เลขที่ 620/37 ตลาดอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านสินชัย

ตลาดอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี
จึงขอขอบคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้าน ส. อะไหล่ยนต์

เลขที่ 1/7–8 ถนนธานี จังหวัดบุรีรัมย์

จำหน่ายสุกรพันธุ์แท้ และลูกสุกร
ยินดีต้อนรับทุกท่านอย่างเป็นกันเอง

วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ วิทยาเขตปราจีนบุรี

ด้วยความอุปการะ

จาก

ห้างหุ้นส่วนจำกัด เสรีวัฒนาค้าไม้

ร้านเสรีสุขภัณฑ์ปูนค้าไม้

เลขที่ 9 ข/3 ถนนมุขมนตรี–ภูเขาลาด ตำบลหนองจะบก อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

โทร. 42756

จำหน่ายไม้แปรรูป และอุปกรณ์การก่อสร้างทุกชนิด
และรับเหมาก่อสร้าง

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

ศรีชัยเทรดดิ้ง

เลขที่ 983–984 ถนนจอมพล จังหวัดนครราชสีมา

ตัวแทนจำหน่าย
เสื้อเชิ้ต รองเท้า ชุดเด็กชั้นนำ และสินค้านานาชาติทุกชนิด
โดยราคาเป็นกันเอง

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมายพืชผล

ตลาดอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี
ขอขอบคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

คุณนิตยา แซ่ตั้ง

โรงเรียนสอนตัดเสื้อ โพธิ์เงิน

เลขที่ 4206/28 ถนนอัษฎางค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

สถานรับสอนตัดเย็บเสื้อผ้า

อำนวยการสอนโดยอาจารย์ผู้ชำนาญ และรับรองผลแน่นอน
เชิญท่านติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ทุกเวลา ท่านจะไม่ผิดหวัง

ด้วยอภินันทนาการ จาก

ลิ้ม ชิง เฮียง

เลขที่ 390 ถนนเยาวราชตลาดเก่า ตรงข้ามโรงภาพยนตร์สินพ้า นครหลวง ฯ

สาขา : เลขที่ 5–6 ถนนเจริญกรุง ข้างตลาดบางรัก นครหลวง ฯ

สาขา : ปากตรอกตลาดเก่า นครหลวง ฯ

โทร. 217691

ปรุงและจำหน่าย หมูแผ่น หมูหยอง และหมูตั้ง กุนเชียง
ปรุงด้วยเนื้อดี รสอร่อย ถูกหลักอนามัย ไม่เหม็นหืนห้อน
ราคาก็เยากว่า ก่อนซื้อโปรดจำรูปและยี่ห้อไว้เป็นสำคัญ
ถ้าหากท่านจะซื้อ โปรดสั่งทางโทรศัพท์ เรายินดีบริการส่งถึงที่

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

คุณสมบุญ อวยสวัสดิ์

ร้านไอสครีมเชอร์ลี่

ตราอินทรีย์ทอง

เลขที่ 7/5 ถนนมุขมนตรี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ผลิตและจำหน่ายไอสครีมโอชารส ถูกอนามัย

อภินันทนาการ

จาก

สุกิจการช่าง

เลขที่ 3714/6 อาคารข้างโรงภาพยนตร์เฉลิมไทย จ. นครราชสีมา โทร. 42438

รับซ่อมเครื่องคำนวณเลข เครื่องอัดสำเนา
เครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องพิมพ์ดีด เครื่องใช้ทุกชนิดในสำนักงาน
รถยนต์และเครื่องยนต์ทุกชนิด โดยช่างผู้ชำนาญงาน
รับบริการนอกสถานที่ทุกเวลา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

สินดำรง

เลขที่ 3931/19–20 ถนนชุมพล (ข้างตลาดสด) จังหวัดนครราชสีมา

โทร. 42759, 41960

คลังแห่ง หนังสือ แบบเรียน เครื่องเขียน สมุดต่างๆ
และเครื่องกีฬาที่ได้มาตรฐาน ทั้งราคาย่อมเยา
ขอขอบพระคุณทุกท่านที่มาอุดหนุน

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โกสนการช่าง

เลขที่ 3249/5 ถนนมุขมนตรี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

รับทำและจำหน่ายเครื่องเฟอร์นิเจอร์แบบทันสมัย ทุกชนิด

งานฝีมือปราณีต รวดเร็วทันใจ แต่ราคาเยา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรงงานขนมปัง บ้วน เซ่ง ฮวด

เลขที่ 3353 ถนนมุขมนตรี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โทร. 41410

ผู้ผลิตและจำหน่ายขนมปัง โอชารส ถูกหลักอนามัย ราคาเยา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ

ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ
จาก

สปอร์ตบริการ

ถนนมุขมนตรี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

บริการซ่อมรถจักรยานยนต์ทุกชนิด
โดยช่างผู้ชำนาญ ตรงต่อเวลา ราคาเป็นกันเอง

อภินันทนาการ จาก

ชุมพลเฟอร์นิเจอร์

เลขที่ 1295–97 ประตูชุมพล จังหวัดนครราชสีมา โทร. **42233**
โรงงาน โทร. **42557**

จำหน่ายเครื่องเรือนทันสมัย และรับทำตู้โชว์ร้านค้า
ตบแต่งสถานที่ราชการ และรับทำเครื่องใช้เกี่ยวกับครุภัณฑ์ต่าง ๆ
รับตัดกระจกทุกชนิด โดยช่างผู้ชำนาญ จำหน่ายโดยราคาย่อมเยา
เชิญท่านที่ต้องการติดต่อได้ทุกเวลา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล

จักรพาฟฟ์ นครราชสีมา

เลขที่ 1286 ถนนจอมพล จังหวัดนครราชสีมา โทร. **42231**

เป็นผู้แทนจำหน่าย

จักรเย็บผ้าพาฟฟ์ของเยอรมัน เครื่องพิมพ์ดีด เครื่องคำนวณเลขโอลิเวตตี ของอิตาลี

เครื่องอัดสำเนาเร็กโรดาร์ของเดนมาร์ค

เครื่องคำนวณเลขคอนแท็กซ์ของเดนมาร์ค แต่ผู้เดียว

มีแผนกบริการซ่อม อะไหล่พร้อม

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

เสียงทองวิทยุ

เลขที่ 1093/4–5 ถนนชุมพล หน้าสวนรัก จังหวัดนครราชสีมา โทร. 42603

สถานที่จำหน่ายวิทยุทรานซิสเตอร์ทุกแบบ

เครื่องขยายเสียง ถ่านวิยุ อุปกรณ์วิทยุทุกชนิด เครื่องไฟฟ้า

และรับซ่อมวิทยุ เครื่องขยายเสียง โดยราคาย่อมเยา

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความอุปการะ

ด้วยความเอออเฟอ

จาก

คุณนิภา ตั้งตระกูล

เลขที่ 298 อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี
ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรงสีสินไพศาล

เลขที่ 8 สถานีห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี
ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้าน อั๋ง เจ็ก ฮง

เลขที่ 72 อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี
ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

คุณกำแหง โตมรศักดิ์

ศูนย์รวมผู้สื่อข่าว อำเภอห้วยแถลง ร้านคุณากร

เลขที่ 63 อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี
ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยความเออเฟอ

จาก

ห้างหุ้นส่วนจำกัด โต่ว อยู่ อึ้ง

เลขที่ 22 ตลาดสถานีห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ

ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรงสีเทพนางรอง

เลขที่ 196/13 อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ

ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

หอสมุดแห่งชาติ
สมเด็จพระเทพรัตน ราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี
มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครราชสีมา

ด้วยความเออเฟอ

จาก

คุณสมบัติ แห่ง โรงสีย่งง้วน

ตลาดอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ

ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านขายยากิตติโอสถ

เลขที่ 54 ตลาดอำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา

จำหน่ายยา ไทย จีน ฝรั่ง สำเร็จรูปทุกชนิด

ราคาย่อมเยา และเป็นกันเอง

หอสมุดแห่งชาติ สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านสมบรณ์พาณิชย์

เลขที่ 141–147 อำเภอเมืองคง จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี
ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยความเอื้ออำเฟื้อ

จาก

โรงแรมพ่าสาง

เลขที่ 68–70 ถนนมุขมนตรี
จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี
ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านขายยา สต๊กฟาร์มาซี

เลขที่ 63–65 ถนนสต๊กสำราญ (อยู่ใต้ต้นจำฉาใหญ่) ติดร้านเรืองชัย

ตลาดอำเภอสต๊ก จังหวัดบุรีรัมย์

สถานที่จำหน่ายยารักษาโรคทุกชนิด

ขายปลีกและส่งโดยราคาย่อมเยา เป็นกันเองเสมอ

รับบริการปรึกษาโรค ฟรี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านโต๋วไถ่ง้วน

ตลาดอำเภอสต๊ก จังหวัดบุรีรัมย์

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ

ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ด้วยความเอ็อเฟอ

จาก

ร้านไทยไพบูลย์

เลขที่ 291 อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ

ประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยความอุปการะ

จาก

คุณบุญเรือง สงวนวงศ์วิจิตร

เลขที่ 48/13 หมู่บ้านจัดสรรบุญเรือง อำเภอเมือง
จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ

ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้าน ฮ. สวัสดิ์ยนต์

เลขที่ 340/1 ถนนจอมสุดาเสด็จ อ. พิมาย จ. นครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี
จึงขอขอบคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้าน ส. สหยนต์

ถนนบูชายันต์ ตลาดอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ
ประวัติวีรกรรม ท้าวสุรนารี ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี
จึงขอขอบคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ชาวตลาดอำเภอจักราช ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

ประวัติวีระกรรม ท้าวสุรนารี มีดังนี้

1. นายประสิทธิ์ ภิญโญ
2. นางเฮียง เก่งมณี
3. นายคู แซ่คู
4. นายเจริญ ธีระเสถียรโสภณ
5. นายสอง สุมเสถียร
6. นางแฉล้ม วัฒนโชติ
7. กิมหลี
8. น.ส. บุญมา แซ่อึ้ง
9. นางเฮียง แซ่ตั้ง
10. นายวิชัย ศิริมหันห์
11. นายไซ แซ่ตั้ง
12. นายจักกิจ แซ่ตั้ง
13. นายก๊กชิง บุญเทียม
14. นายซ้ง แซ่พัว
15. นายยิ่ง แซ่ลิ้ม
16. นายสวัสดิ์ สุรโมธี
17. ร้านช่วงเส็ง 3246/2 ถนนมุขมนตรี จ. นครราชสีมา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านเกริกเกียรติ การช่าง

อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

รับทำหม้อพักท่อไอเสีย รถยนต์ทุกชนิด

โดยช่างที่ชำนาญ ฝีมือปราณีต

ขอขอบคุณทุกท่านที่อุดหนุน

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

ร้านชินเตียเส็ง

เลขที่ 392/494 ถนนโพธิ์กลาง

อ. เมือง จังหวัดนครราชสีมา

รับจารึกอักษร ศิลาฤกษ์ ใบเสมา

เป็นลวดลาย หรือเป็นรูปต่าง ๆ

ทั้งลายเลียบและลายนูน โดยฝีมือปราณีต

จำหน่ายหินอ่อน ครกหิน โม่หิน หินลับมีด

เครื่องอุปกรณ์หินทุกชนิด ทั้งส่งและปลีก

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

คุณเฉลย จิตราศรี

ร้านจิตราศรี

เลขที่ 183/12 ถนนสุรนารี

อ. เมือง จ. นครราชสีมา

รับเขียนรูป และทำกรอบรูปทุกชนิด

โดยช่างฝีมือเยี่ยม ราคาเยา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ห้างหุ้นส่วนจำกัด เตียพานิช

เลขที่ 508–510/1–3 ถนนบัวรอง อ. เมือง จ. นครราชสีมา

จำหน่ายเครื่องเหล็ก และอุปกรณ์การก่อสร้าง ทุกชนิด ราคาเยา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ห้องอาหาร “รสดีเด็ด”

(ข้างโรงภาพยนตร์เจ้าพระยา) ถนนสุรนารี อ. เมือง จ. นครราชสีมา

จำหน่าย

ข้าวมันไก่ รสโอชา ก๋วยเตี๋ยวรสอร่อย สะอาด ถูกอนามัย

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

คุณโม

หัวหน้าเพลงโคราช คณะนายแตงโม

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ ประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านบุญช่วย

เลขที่ 714/12 ถนนบัวรอง ใต้ภัตตาคารหิมาลัย นครราชสีมา โทร. 41491

ร้านปักเครื่องหมาย เสื้อผ้า และรับตัดเสื้อสตรี ทุกชนิด

โดยช่างผู้ชำนาญงาน

ALL KINDS OF EMBROIDERY

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

คุณสุวรรณา เกียรติอำนวย

ร้านสุวรรณา

เลขที่ 2606 ถนนกำแพงสงคราม อ. เมือง จ. นครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์ หนังสือประวัติวีระกรรมท้าวสุรนารี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านวรรณชัย

เลขที่ 2568 ถนนชัยณรงค์ อ. เมือง จ. นครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

หนังสือประวัติ วีระกรรมท้าวสุรนารี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

คุณมานพ ศรีโคกกรวด

ผู้จัดการ

ห้องภาพนพกร

เลขที่ 2608/3 เยื้องตลาดเทศบาล จ. นครราชสีมา

รับถ่ายภาพทั้งในและนอกสถานที่ ผีมือเป็นที่เชื่อถือได้ ราคาเยา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านมหาดาด พรหมจรรยา

เลขที่ 1750 ถนนจอมมพล อ. เมือง จ. นครราชสีมา

จำหน่ายเครื่องบวชนาค เครื่องทำบุญ

และเครื่องสังฆภัณฑ์ทุกชนิด ราคาเยา

ศิลป์ชัย เฟอร์นิเจอร์

เลขที่ 2580 ถนนไชยณรงค์ ข้างกองเมือง 1 นครราชสีมา

จำหน่ายเครื่องเฟอร์นิเจอร์ แบบทันสมัย ทุกชนิด

และกระจกหนาบาง โดยราคาย่อมเยา

เศรษฐกิจการช่าง

เลขที่ 2620/22 ซอยรื่นฤดี ถนนสรรพสิทธิ์ นครราชสีมา

รับติดตั้งเครื่องสีข้าวทุกแบบ และทุกขนาด

โดยช่างผู้ชำนาญจากบริษัทโดยเฉพาะ

และประดิษฐ์เครื่องสีแบบมาตรฐาน มีอุปกรณ์ครบถ้วน

ตามกระทรวงอุตสาหกรรมส่งเสริมแนะนำ

สนใจโปรดสอบถามรายละเอียดได้ทุกเวลา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ห้องอาหาร ไทยโภชนา

หน้าสถานีตำรวจภูธรโพธิ์กลาง ถนนโพธิ์กลาง อ. เมือง นครราชสีมา

โทร. 42840

จำหน่ายอาหารไทย โอชารส สอาด ถูกอนามัย

ฝีมือ ปรุงเป็นเยี่ยม สถานที่เย็นสบาย แต่ราคาเยา

โรเรียนสอนออกแบบและตัดเสื้อ

กาญจนี

อยู่ในความควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ

ตั้งอยู่เลขที่ 2362–2363 ถนนไชยณรงค์ อ. เมือง จ. นครราชสีมา โทร. 41247

อำนวยการสอนโดย

กาญจนี ฉวีวงษ์

ประกาศนียบัตรตัดเสื้อชั้นสูง

อาชีพอิสระที่มีเกียรติ รายได้งาม สร้างฐานะได้มั่นคง คืออาชีพช่างตัดเสื้อสตรี

ต้องการเป็นช่างที่มีความสามารถต้องเรียนที่

โรงเรียนสอนตัดเสื้อ "กาญจนี"

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านไพศาลสโตร์

เลขที่ 2950–2951 ถนนจอมสุรางค์ยาตร์ อ. เมือง นครราชสีมา โทร. 41705

คลังแห่ง เครื่องกระป๋อง นม เนย อาหารสำเร็จรูป ขนมปัง
ขนมเค็ก และเครื่องบริโภคทุกชนิด ราคาย่อมเยา
ขอขอบพระคุณทุกท่านที่มาอุดหนุน

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ห้องเสริมสวย"นวล"

หน้าสนามมวยเก่า

เลขที่ 915/15 จอมสุรางค์ยาตร์ อ. เมือง นครราชสีมา

N U A L B E A U T Y

Salon

915/15 Chomsurang Road Thailand

HAIR STYLING MANICURS

AND

ALL BEAUTY TREATMENTS ARE DONE BY

HIGHLY TRAINED BEAUTISONS

ด้วยความเอ๊อเฟ๊อ

จาก

คุณกำไล พัชอัย

ตลาด อ. ครบุรี จ. นครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

ประวัติวีระกรรมท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยความเอ๊อเฟ๊อ

จาก

คุณใจ แซ่ตั้ง

เลขที่ 656–657 อ. ครบุรี จ. นครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ

ประวัติวีระกรรมท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยความเอ๊อเฟ๊อ

จาก

ร้านโค้วจิบหยู

เลขที่ 147–148 อ. ครบุรี จ. นครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

ประวัติวีระกรรมท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยความเอ๊อเฟ๊อ

จาก

คุณสมพงษ์ ศรีศักดิ์

เลขที่ 1412–1414 ถนนนิเวศน์รัตน์

อ. บัวใหญ่ จ. นครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

ประวัติวีระกรรมท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ห้างพ้าแสง

เลขที่ 785/5 ถนนราชดำเนิน หน้าสวนสุรนารี โทร. 42258

ศูนย์รวมแห่งสรรพสินค้าทั่วโลก

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านทำฟันจิวฮั้วมุ้ย

เลขที่ 1779 ถนนจอมพล อ. เมือง

จังหวัดนครราชสีมา

รับทำการรักษาฟัน ถอนฟัน

เลี่ยมฟัน อุดฟัน ใส่ฟัน ตัดฟัน

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

เซ้ง ฮง เฮง

เลขที่ 2606/10 ถนนกำแพงสงคราม

อ. เมือง จ. นครราชสีมา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

แสงไทยภัตตาคาร

ถนนราชดำเนิน อ. เมือง จ. นครราชสีมา

ไก่ย่างรสอร่อย สุกี้ยากี้ รสเลิศ

แต่ราคาเป็นกันเอง

ไก่ย่างรสอร่อยต้องไก่ย่างแสงไทย

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรงสีทองไพบูลย์

ตลาดอำเภอมิมาย จ. นครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

ประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านธรรมถาวร

เลขที่ 324–5 ถนนท่าช้าง

อ. สตึก จังหวัดบุรีรัมย์

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

ประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรงงานไอสรีมและร้านเอราวัณ

เลขที่ 105/1–2 ถนนอิสาน

อ. สตึก จ. บุรีรัมย์

ผู้ผลิตและจำหน่ายไอครีม

รสอร่อย ถูกอนามัย

ด้วยความเอ๊อเฟอ

จาก

ร้านแกฮวด

เลขที่ 117 ถนนประชาสันติ

อ. นางรอง จ. บุรีรัมย์

ให้ความอุปการะในกวรจัดพิมพ์

ประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ภัตตาคารพัดกี่

เลขที่ 915/6 ถนนจอมสุรางศยาตร

อ. เมือง จ. นครราชสีมา

มีกุ๊กที่ชำนาญในการปรุงรสอาหาร

อร่อย และถูกอนามัย ราคาเยา

ยินดีต้อนรับสุภาพชนทุกชั้น

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ป. แพทย์

เลขที่ 2358 ถนนประจักษ์ อ. เมือง จ. นครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

หนังสือ ประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี

ด้วยความเอ๊อเฟอ

จาก

ร้าน เคหะภัณฑ์

เลขที่ 214/3 ถนนประชาสันติ

อ. นางรอง จ. บุรีรัมย์

ให้ความอุปการะ ในการจัดพิมพ์

หนังสือประวัติ ท่านท้าวสุรนารี

ด้วยความเอ๊อเฟอ

จาก

คุณเสน่ห์

เลขที่ 130/2 ถนนประชาสันติ

อ. นางรอง จ. บุรีรัมย์

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

หนังสือประวัติท่านท้าวสุรนารี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

สถานที่ขายยาผาสุกโอสถ

อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

ประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี

ด้ววความเอ๊อเฟอ

จาก

นายเงียบ แซ่จิว

อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

ในความอุปการะในการจัดพิมพ์

หนังสือ ประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี

ด้วยความเออเฟอ

จาก

คุณกมล ลีสุรพลานนท์

เจ้าของและผู้จัดการ

ห้างขายยาตราหมีบิน (ย่งแซตั้ง)

เลขที่ 1811-1812 ถนนจอมพล สี่แยกหลักเมือง

อ. เมือง จ. นครราชสีมา

สาขา เลขที่ 1905–1906

โทร. 42212

โรงงาน โทร. 42847

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรกลิ่งนายเลี้ยว

ถนนสุรนารี อ. เมือง จ. นครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

ประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านเซ้งง้วน

โทร. 41209

เลขที่ 3619/4 ถนนมิตรภาพ

อ. เมือง จ. นครชสีมา

บ้านพัก เลขที่ 78/3 ตรอกอินทรพิทักษ์

ถนนอินทรพิทักษ์ วงเวียนใหญ่

นครหลวงกรุงเทพธนบุรี โทร. 61279

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

ประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี

ด้วยความเออเฟอ

จาก

ร้าน ส. ทิพย์รส

เลขที่ 138 ถนนโพธิ์กลาง

หน้าเทศบาลเมืองนครราชสีมา

จำหน่ายอาหารไทยรสเด็ด สอาด อร่อย

บาร์แอนนี่เพลส

เลขที่ 173 ถนนสุรนารี ตรงข้าม

ศรีพัฒนาโฮเตล นครราชสีมา

บริการเรียบร้อย เพลงไพเราะ

ยินดีต้อนรับทุกท่าน

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ห้างทรงกิจเฟอร์นิเจอร์

ถนนโพธิ์กลาง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

โทร. 41597

จำหน่ายเตียงนอน ที่นอน โต๊ะ เก้าอี้
และเครื่องเฟอร์นิเจอร์ ทันสมัยทุกชนิด ราคาเยา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ภัตตาคาร ยิ้ม ยิ้ม

ถนนโพธิ์กลาง อ. เมือง จ. นครราชสีมา

ยินดีต้อนรับท่านด้วยอาหารไทย จีน
ปรุงรสพิเศษ ถูกอนามัย
ราคาเป็นกันเอง

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

สุขภัณฑ์ปูนการช่าง

ถนนมิตรภาพ อ. เมือง จ. นครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
หนังสือ ประวัติรกรรมท้าวสุรนารี

ยามาฮ่า บริการ

ถนนอัษฎางค์ ใกล้สี่แยกโรงเรียนรัตโนภาศ จังหวัดนครราชสีมา

โทร. 41963

จำหน่ายอะหลั่ย รถจักรยานยนต์ ยามาฮ่า

และเป็นตัวแทนจำหน่าย อิฐ ทราย หินขัด ปูนขาว

ของ สระบุรี สิงห์บุรี อยุธยา ราคาเป็นกันเอง

บรรยง แซ่ตั้ง ผู้จัดการ

ชินฮั่วหงี

เลขที่ 3906/1-3 ถนนยัชฎางค์ จังหวัดนครราชสีมา

โทร. 42279

จำหน่าย

สรรพสินค้านานาชนิด และเบ็ดเตล็ด

ทั้งส่งและปลีก โดยราคาย่อมเยา

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

นายประสงค์ บียะกุล

เลขที่ 282/2 ถนนโยธา

อ. เมือง จ. นครราชสีมา

ประสงค์ศิลป์

ช่างปั้น ช่างหล่อรูกทุกชนิด

(สี่แยกวัดแจ้งใน)

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

โรงงานทำเต้าฮู้

เลขที่ 3628 ถนนมิตรภาพ

อ. เมือง จ. นครราชสีมา

ผลิต และจำหน่ายเต้าฮู้

รสดี ถูกอนามัย

ราคาเยา

หอสมุดแห่งชาติ
เฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

ด้วยความอุปการะคุณ

จาก

คุณวีรชาย รัศมีธานินทร์

ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

กรรมการบริหารชมรมสื่อมวลชน นครราชสีมา

ผู้แทนบริษัท ร.ส.พ. ประกันภัย จำกัด

เลขที่ 3380/30 ถนนมิตรภาพ นครราชสีมา โทร. 42607

อู่มูนไลท์ นครราชสีมา โทร. 42964

ภูษาภัณฑ์

เลขที่ 3908/5 สี่แยกอัษฎางค์ จังหวัดนครราชสีมา โทร. 42663

สถานตัดเสื้อกางเกงสุภาพบุรุษ ทันสมัย

ด้วยแฟชั่นท่านชาย ฝีมือตัดเย็บปราณีต

ตรงต่อเวลา ราคาเยา

ด้วยความอุปการะคุณ

จาก

คุณวิไล นวลเกตุไกวัล

ร้านตัดเสื้อวิไล

เลขที่ 4026/2 ถนนอัษฎางค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

สถานตัดเสื้อผ้าสุภาพสตรี ทีมช่างผู้ชำนาญ และฝีมือปราณีต

คอยบริการท่าน ยินดีต้อนรับ อย่างเป็นกันเอง

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ส.อ. เกษม ฉายาวงศ์

เกษมอิเล็คตริค

เลขที่ 4081/3 ถนนอัษฎางค์ จังหวัดนครราชสีมา

บริการซ่อมวิทยุ โทรทัศน์ เครื่องขยายเสียง

พัดลม และอุปกรณ์ไฟฟ้านานาชนิด

โดยช่างผู้ชำนาญ ราคาเป็นกันเอง

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

คุณวิโรจน์ ทองตระกูล

ผู้จัดการ

ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิโรจน์ยนต์

เลขที่ 1830–2 ถนนประจักษ์ จังหวัดนครราชสีมา โทร. 42069

โชว์รูม B M W 1890–2 ถนนอัษฎางค์ จังหวัดนครราชสีมา โทร. 42860

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ห้างหุ้นส่วนจำกัด คิงส์ยนต์

เลขที่ 1875–1877 ถนนประจักษ์ จังหวัดนครราชสีมา

โทร. 41032, 42408

ผู้แทนจำหน่าย

รถยนต์ อิซูซุ ดีเซลทุกขนาด และเครื่องอาหลั่ย ของแท้ทุกชนิด ราคาเยา

ยินดีต้อนรับทุกท่านอย่างเป็นกันเอง

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

สากลภูษา

เลขที่ 3274/7 ถนนมุขมนตรี จังหวัดนครราชสีมา โทร. 41488

สถานตัดเสื้อ กางเกง ชุดสากล เครื่องแบบข้าราชการ

ที่ทันสมัย ฝีมือปราณีต มีช่างผู้ชำนาญคอยบริการ

ราคาเป็นกันเอง

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

สยามคลีนแน่อร์

โรงงานซักรีดเสื้อผ้า ด้วยเครื่องจักรทันสมัย

๓๒๕๓/๑๔ ถนนมุขมนตรี จังหวัดนครราชสีมา

๑๗๔/๑ ถนนประชาสโมสร จังหวัดขอนแก่น

อู่ซ่อมรถยนต์ ภราดรกลการ

เลขที่ 1534 ถนนมิตรภาพ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

บริการเช็คปั๊ม หัวฉีด เคาะตัวถัง พ่นสีรถยนต์

และซ่อมเครื่องยนต์ทุกชนิด

โดยช่างผู้ชำนาญงาน ตรงต่อเวลา ราคาเยา

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

คุณวิชัย ภวเวช

(ผู้ค้าของเก่า)

ร้านแสงชัย

เลขที่ 315/14 ถนนสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โทร. 41189

เลขที่ 3908/3-4 ถนนอัษฎางค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โทร. 41187

มิตรภาพค้าไม้

เลขที่ 81/3 สี่แยกถนนมิตรภาพ
ตรงข้ามปั๊มน้ำมันเฉลิมพล นครราชสีมา

โทร. 42894

จำหน่ายไม้แปรรูปทุกชนิด
และอุปกรณ์การก่อสร้างต่าง ๆ
มีรถบริการส่งถึงที่
ยินดีต้อนรับในราคาเป็นกันเอง
ขอขอบพระคุณทุกท่านที่กรุณามาอุดหนุน

ด้วยอภินันทนาการ
จาก

โรงงานแนะแนะน่ำฮวดเฮ

เลขที่ 339 ถนนมิตรภาพ จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
หนังสือประวัติวีระกรมท้าวสุรนารี

ด้วยอภินันทนาการ
จาก

ร้านรามา เทเลอร์

เลขที่ 183/14 ถนนสุรนารี
อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

สถานที่ตัดเสื้อผ้า เครื่องแบบข้าราชการ
และชุดสากลที่นำสมัย
ฝีมือปราณีต ราคาเยา

ไอ้เฮียง ภัตตาคาร

(จิง ชุ่ย เซ้ง)
เลขที่ 456/5–6 ถนนสุรนารีจังหวัดนครราชสีมา

โทร. 42561

สถานที่จำหน่ายอาหารไทย จีน ฝรั่ง
และรับจัดโต๊ะในและนอกสถานที่
รสอร่อย ถูกอนามัย
บริการแก่ท่านทุก ๆ วัน อย่างเป็นกันเอง
โดยราคาย่อมเยา
ขอขอบพระคุณทุกท่านที่มาอุดหนุน

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรงงานแป้งมันชัยนาท

เลขที่ 195 บ้านตง อ. พิมาย

จ. นครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

ประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

คุณหม่งเส็ง แซ่ตั้ง

เลขที่ 481–483 อำเภอครบุรี

จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

หนังสือประวัติวีรกรรม

ท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรงสีไฟตั้งตั้งฮวด

เลขที่ 49 ถนนมิตรภาพ อำเภอโนนสูง

จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

ประวัติวีระกรรมท้าวสุรนารี

ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านโฮอันเภสัช

เลขที่ 329/9–10 ถนนท่าช้าง

อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

จำหน่ายยารักษาโรคทุกชนิด

ด้วยความอุปการะ

จาก

คุณมนตรี

เลขที่ 83–5 ตลาด อ. ด่านขุนทด

จ. นครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
ประวัติวีระกรรมท้าวสุรนารี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้าน พ. พัฒนภรณ์

ตลาด อำเภอประหาย
จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
ประวัติวีระกรรมท้าวสุรนารี
ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านเสริมสุขฟาร์มาซี

เลขที่ 50–51 อำเภอด่านขุนทด
จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
ประวัติวีระกรรมท้าวสุรนารี
ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยความเอื้ออาทร

จาก

นายสี แซ่ฉั่ว

เลขที่ 550–55 อำเภอครบุรี
จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
ประวัติวีระกรรมท้าวสุรนารี
ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยความเอ๊อเฟ๋อ

จาก

คุณมนัส ดาระวิวัฒนา

ร้านขายยามนัสเวริญเภสัช

เจ้าของ ครบุรีภาพยนตร์

เลขที่ 268--70 ตลาดใหม่

อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
ประวัติวีระกรรมท้าวสุรนารี
ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยความเอ๊อเฟ๋อ

จาก

นายลิ้ม ศักดิ์ดา

เลขที่ 285/4 ถนนบูชายัณฑ์

อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
ประวัติวีระกรรมท้าวสุรนารี
ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยความเอ๊อเฟ๋อ

จาก

คุณวิชัย วีริยะไชโย

ร้านศรีวิชัยเภสัชและโรงแรมครบุรี

เลขที่ 145–151 อำเภอครบุรี

จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
ประวัติวีระกรรมท้าวสุรนารี
ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ร้านไทยภูษา

เลขที่ 620–21 อำเภอครบุรี

จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์
ประวัติวีระกรรมท้าวสุรนารี
ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

คุณชนะ ตระกูลสุข

เลขที่ 888 อำเภอบัวใหญ่

จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

ประวัติวีระกรรมท้าวสุรนารี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

มุ้ยฮวด

เลขที่ 113 อำเภอเมืองคง

จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

ประวัติวีระกรรมท้าวสุรนารี

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

โรงสีตงฮั้ว

เลขที่ 1169–1171 ถนนนิเวศรัตน์

อำเภอบัวใหญ่ จ. นครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

ประวัติวีระกรรมท้าวสุรนารี

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

คุณสร้อย ศรีสูงเนิน

121 ถนนบ้านกระโทก อำเภอโชคชัย

จ. นครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

หนังสือประวัติวีระกรรมท้าวสุรนารี

ด้วยความเอ๊อเฟอ

จาก

คุณบรรจง คล้ายมาลา

เลขที่ 334 ถนนมิตรภาพ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์ประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี
ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ด้วยความเอ๊อเฟอ

จาก

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ฮักเฮงหลี มอเตอร์ราชสีมา

เลขที่ 3991–4 ถนนจักรี นครราชสีมา โทร. 42887

ตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ และอะไหล่ โคลท์กาแลนท์
ขณะนี้ขอบริการท่านด้วยรถยนต์นั่ง

COLT GALANT G-N-O - 1600

และพร้อมทั้งกาแลนท์ 14L กาแลนท์ 16L
โคลท์ปิคอัพ และรถบรรทุก ฟูโซ่ รถรุ่นใหม่สุดปี 1972

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

ปีติเชล

เลขที่ 3742/7 อาคารไทยสมุทร ถนนมิตรภาพ อ. เมือง จ. นครราชสีมา

บริการเช็คบิ๊ม เช็คหัวฉีด

โดยช่างผู้ชำนาญ บริการเป็นกันเอง

ด้วยความอุปการะ

จาก

คุณมงคล อดุลยศักดิ์

ตลาดอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ให้ความอุปการะการจัดพิมพ์หนังสือ

ประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

จิ๋ง กุ่ย เซ้ง

ตลาดบ้านสีดา อำเภอบัวใหญ่

จ. นครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

ประวัติวีระกรรมท้าวสุรนารี

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

ร้านยิ่งเจริญ

เลขที่ 323/47/48 ถนนชุมค้า

สายสี่คิว–ด่านขุนทด อ. สี่คิว จ. นครราชสีมา

รับทำและซ่อมเครื่องสีถั่ว ข้าวโพด

โดยช่างผู้ชำนาญ

รับบริการลูกค้าในราคาถูกพิเศษ

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

คุณสุพรรณ เอื้อศิลามงคล

ร้านศรีทองการไฟฟ้า

เลขที่ 323/42 อำเภอสี่คิว

จังหวัดนครราชสีมา

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

หนังสือประวัติวีรกรรมท้าวสุรนารี

ด้วยความเอื้อเฟื้อ

จาก

คุณเปลี่ยน ลัทธิกุล

ร้านรวมพาณิชย์

เลขที่ 224–225 ถนนประชาสันติ

อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์

ประวัติวีระกรรมท้าวสุรนารี